

Fondată în 1968

„Gorjul e o regiune de surprize...” (Tudor Arghezi)

Gazeta Gorjului

revistă de cultură / apare lunar la Târgu Jiu

serie nouă / anul II / nr.5 / Mai 2026 / 32 pagini / 3 lei

un proiect editorial susținut de S.C. GORJEANUL S.A.

„ne gândim cu dragoste și recunoștință”

Tudor ARGHEZI desenat de Horațiu MĂLĂELE

Vorbim despre el

La vârsta de șaptezeci și cinci de ani, vârstă a bătrâneții și a oboselii la mulți oameni, Tudor Arghezi a creat lucruri noi, de o valoare artistică impresionantă și a mers cu un pas înainte, și cu un pas mai sus în îmbogățirea prețioasei sale opere. Omul care a scris versurile acestea, uneori cumplite, totdeauna sobre, violente și dure, versurile acestea în care limba românească capătă puteri, intensități, culori, accente dureroase, tragice și cutremurate de emoție, pe care poate niciodată nu le-a mai avut, în afară de versurile lui Eminescu, eu am cinstea și bucuria să-l cunosc. E un bătrânel scund și subțirel, cu trupul fragil, măcinat de îndelungi ani de boală. Glasul lui nu are incisivitatea metalică și ascuțimea acidă a versurilor din 1907, dar ochii negri ai lui Tudor Arghezi au și acum sclipirea și focul care te fac să presimți intensitatea unei simțiri artistice fără pereche și a unui temperament și a unei firi omenesti de o adâncime și de o vioiciune așa cum rareori produce un popor. În clipa când scriu, mi-e dor de el, mi-e dor să mă duc să văd cum se face primăvară în livada de la marginea orașului, la capătul străzii Văcărești, unde într-o casă albă m-a primit pentru întâia oară, sub un pom, la o masă, simplu, marele poet. Vorbim despre el și despre versurile lui. Să ne gândim la el și să-i trimitem dragostea noastră. O merită acest meșteșugar, acest artist care vibrează ca strunele unei lăute la culoarea și luminile lumii strălucitoare și sumbre, pline de frumuseți și de suferințe, lumea oamenilor pe care el, om, a cizelat-o în versuri de aur și piatră nestemată, în versuri de fier și de pământ. Tudor Arghezi, bătrân meșter, să știi că îți citim versurile și ne gândim la durerea și bucuria, la calvarul și biruința poporului din care te-ai născut, ne gândim mai limpede și mai bine, citindu-le din versurile tale: și de aceea ne gândim cu dragoste și recunoștință la tine.

Petru DUMITRIU

semnează în paginile revistei:

Paul Aretzu • Adrian Alui Gheorghe • Eugen Barbu • Mircea Bârsilă

Ionuț Viorel Bordeiași • Ionel Bușe • Dorel Dumitru Chirițescu • Nichita Danilov • Nicolae Dragoș • George Drăghescu

Alexandru Drăghici • Alexandru Dumitriu • Petru Dumitriu • Gheorghe Gorun • Alex Gregora • Gheorghe Grigurcu

Ion Hirghiduș • Horațiu Mălăele • Alexandra Florina Mănescu • Ștefan Mitroi • Andrei Novac

Ion Popescu - Brădiceni • Camelia Radulian • Geo Șerban • Marius Marian Șolea • Vasile Vasiescu

Aniversări disjuncte?

Una mai ne predispune la reevaluarea unor... amintiri. Tocmai intraserăm toți, cu arme și bagaje, într-un nou mileniu, era o seară de început de primăvară care promitea și pace și liniște pe toate fronturile, la masa noastră cu vedere spre strada mare se făceau planuri de... viitor, punându-se hotărât, cum altfel?, țara la cale.... Așa ne-am propus atunci, în primăvara anului 2000, să mărșăluim *pe branțuri de sticlă*, de bună voie, prin actualitatea Gorjului, și am făcut-o zi de zi, câteva luni doar de drag de locurile și de oamenii de-acasă.

Încercând să intrăm în atmosfera de-atunci, recitim un text cu un titlu „interesant” - *Aniversări disjuncte?*, titlu pe care-l împrumutăm astăzi editorialului nostru: „Alaltăieri, 8 mai, a fost ziua marelui prozator român Petru Dumitriu”...

Îl salutăm atunci pe scriitor la împlinirea vârstei de 76 de ani și încercăm să demonstrăm că am fi îndreptățiți să ni-l revendicăm pe motiv că adolescența și-a petrecut-o la Târgu Jiu, unde a și absolvit strălucit Liceul Tudor Vladimirescu, bucurându-se de învățătura unor dascăli de școală foarte buni, drept dovadă că a obținut imediat o bursă Humboldt, la Munchen, spre a studia filosofia. A publicat de foarte tânăr, debutând în volum cu *Euridice*, cuprinzând opt proze, întrebându-ne „care dintre acestea va fi fost scrisă pe vremea când încă era elev de liceu la Târgu Jiu?”

De prea tânăr a fost împreună cu Henriette Yvonne Stahl. A urmat pactul cu diavolul: *Drum fără pulbere* (1951) și *Pasărea furtunii* (1954). În 1957 apar cele 2000 de pagini din *Cronică de familie* care-l confirmă definitiv pe scriitor. Toată lumea știe de Petru Dumitriu. La Târgu Jiu, orașul și-l reamintește din vremea adolescenței și-i poartă pică pentru felul cum a expediat în volumul al treilea din *Cronică*..., în doar câteva rânduri, *Lucrarea lui Brâncuși*, dovedind că nu l-a înțeles pe sculptor. În 1960, când era în culmea gloriei literare și foarte bine situat, rămâne în străinătate.

Au urmat timpuri grele și pentru scriitor și pentru cei din familie rămași

în țară. Și părea că lumea îl uitase pe marele scriitor. După 1989, cititorii îl redescoperă pe Petru Dumitriu, i se republică din cărți și vine în țară în 1996, într-un moment nu tocmai bine ales din punct de vedere politic... La Târgu Jiu nu-l invită nimeni, în convorbirile publicate de George Pruteanu și de Eugen Simion vorbește cu aceeași neînțelegere despre Brâncuși. Și pomenește foarte puțin și de orașul adolescenței sale. „Ce-am putea face să ni-l apropiem? Să-l invităm la Târgu Jiu la... deschiderea anului universitar, să-i republicăm cartea de debit într-o editură gorjeană, să-i dedicăm un număr festiv de revistă, să-i jucăm una dintre piesele de tinerețe pe scena Teatrului Elvira Godeanu, să-i scriem cât mai mulți dintre noi și cât mai des. Și-n felul acesta am avea dreptul să ne asumăm riscul de a ni-l revendica pe marele scriitor. Să încercăm și să-l punem la încercare pe Petru Dumitriu”.

Și tot pe 8 mai este ziua de naștere a lui... Victor Pițurcă, unul dintre personajele cele mai interesante din fotbalul românesc și care a primit întâiul rol principal la Târgu Jiu și aici, la noi, l-a jucat foarte bine câteva stagioni. „Să fi trecut așa multă vreme de când adolescentul răutăcios și nonconformist al târgului nostru marca goluri superbe, duminică de duminică, înnebunind de fotbal mii de suporteri, veniți din tot județul pe Stadionul Municipal să-și susțină idolul și echipa Pandurii?”

Să fi trecut așa de multă vreme de când îl vedeam pe doctorul Grigut, înnebunind la rându-i când Piți rata copilărește din fața porții și cu câtă bucurie plătea *cheș* pentru fiecare gol pe care-l marca tânărul fotbalist după care leșinau toate domnișoarele orașului? (chiar doctorul avea acasă... vreo trei!)”

Concluzionăm atunci că din agenda oricăruia dintre primarii Târgu Jiuului n-ar trebui să lipsească una dintre problemele importante pentru oraș: o echipă de fotbal care să polarizeze, iarăși, toate energiile din după-amiezele de sărbătoare ale aprigilor noștri bărbați.

Și ca acest lucru să nu ocolească marea performanță, ar trebui consultat de fiecare dată, neapărat, ex-fotbalistul târgujan Victor Pițurcă...

Cum a trecut timpul!...

Petru Dumitriu nu mai este demult printre noi și pare că este obligatoriu să-l și uităm. Pentru *Centenarul* de acum doi ani s-au derobat multe dintre personalitățile din lumea literară, declinand cu politețuri bine formulate invitația la Târgu Jiu.

Doar cercetătoarea Oana Soare, cea cu o teză de doctorat *Petru Dumitriu vs. Petru Dumitriu*, lucrare rămasă de referință în bibliografia despre marele scriitor, a venit și în amfiteatrele pline cu elevi ale celor două colegii mari din

oraș a vorbit aplicat despre... Viața și opera lui Petru Dumitriu.

Poate anul viitor, la împlinirea unui sfert de veac de la moartea-l vom reuși să-l readucem în conștiința publică, reeditându-i poate chiar la Târgu Jiu câteva dintre cărțile-i importante. Vom trăi și... vom vedea.

Până atunci, în numărul de față, publicăm cu acordul revistei *Lettre Internationale* o primă parte dintr-un studiu mai amplu scris de Geo Șerban la cinci ani de când scriitorul nu mai era printre noi.

Geo Șerban - redactorul de carte al *Cronicii de familie* -, cu care pusesem la cale o întâlnire cu cititorii la Târgu Jiu. N-a fost să fie...

Cu Victor Pițurcă, la împlinirea vârstei de... 70 de ani, unul dintre tinerii noștri colaboratori pregătește un interviu, dar până la publicarea în revistă, din acest colț de pagină îi urăm La mulți ani! Și-l așteptăm oricând la Târgu Jiu nu fără un anume... interes.

Ne întoarcem în lumea literaturii începutului de mileniu și transcriem iar câteva rânduri scrise umblând, demult, ... *pe branțuri de sticlă*: „Veni și vara aceasta...”

În Târgul Cărbuneștilor, sâmbătă pe la prânz, soarele rămăsese atârnat între franjurile unui nor alburii. Deasupra lui, cerul părea împodobit cu fotografii de familie, cu scrisori de dragoste și cu vechi acte de proprietate peste ape și peste păduri. Sub el, totul semăna cu o placentă întinsă pe garduri în bătaia puținului aer scorjzit pe marginea aripilor de liliaci.

Peste Târg se făcuse liniște. Era o liniște uitată și leneșă *cum un ochi de apă stătută* izbăvind păcate mai vechi, aproape uitate, aproape fără scăpare. Pâlnii ruginite de tablă ascunzând difuzoarele radioului local anunțau cu voce gravă: *În sala de ședințe a primăriei, într-un cadru festiv, președintele Uniunii Scriitorilor din România și primarul orașului nostru acordă marile premii ale celei de-a XX-a ediții a Festivalului Național de Literatură Tudor Arghezi domnilor scriitori Ioan Flora și Gheorghe Grigurcu. De asemenea, cu această ocazie, Consiliul local Târgu Cărbunești atribuie fiecăruia și titlul de cetățean de onoare*”.

Suntem orașul cu cei mai mulți *cetățeni de onoare* din lumea scriitoricească. Și cu ce ne-am ales?

Acum 30 de ani, la rugămintea noastră, poetul Nicolae Dragoș a scris un test despre *Măinile* lui Brâncuși și ale lui Arghezi. Închipuți-vi-le la lucru citind textul așezat de-a dreapta noastră.

În *Anul Brâncuși 150*, vă invităm la a 46-a ediție a Festivalului... Internațional de Literatură Tudor Arghezi.

Vasile VASIESCU

Măinile

Printr-o inspirată inițiativă tipografică, iată-le, îngemănate în pagină, două și două, mâinile Făurarului în piatră și ale Făurarului în cuvinte, căutându-se unele pe altele ca pentru a se cunoaște mai bine. Se întâlnesc și astfel, prin vreme, cei ce s-au întâlnit prin ani, prețuindu-se superlativ pentru harul lor fără de egal.

Măinile lui Arghezi, adunate să se sprijine pe cărja bătrâneții și cuprinzând-o ca într-o tandră îmbrățișare, nu pot să nu-ți poarte gândul spre gestul de sfielnică închinăciune când, cuprinzând făptura delicată a condeiului, l-au ispitit vrăjitoarește să pipăie și să potrivească, cu pricepere de dăruit gospodar, cuvintele în monturi stilistice imprevizibile, destinându-le nemuririi.

După cum, mâinile lui Brâncuși, adunate parcă să simtă netezimile cristalului, mâinile uriașului de la Hobița, coreligionarul de idealuri întru eternitate al Poetului, vecinul lui de veac și veșnicie, te povățuiesc parcă să porți gândul spre anii săi de neodihnită lucrare a lemnului, pietrei și metalului pentru a obliga, pe rând, aceste materiale de căpătâi în orice construcție durabilă să-și afle, nemaștiute până atunci, metamorfoze și să devină iarăși măiestre, și Cocosii moțați în cântecul spre Universuri, și Mese ale Tăcerii, și Porți ale Sărutului, și Muze dormind, și tot ce visul poate ivi prin fabuloase și misterioase sinteze.

Măini care au trudit, cu bărbătească gingășie și divină intuiție să netezească fața aspră a metalului până la starea de oglindă în care frunzele pământului și bumbii strălucitori ai cerurilor să se poată privi cu uimite revelații. Zăboviți cu privirile asupra acestor perechi de mâini, îngemănate în pagină printr-o inspirată inițiativă tipografică și nu poți a nu te bucura de omenească, pământeană lor alcătuire, și nu poți a nu observa, în același timp, câtă aură de astrală noblețe s-a insinuat în luminoasa lor alcătuire.

Măini truitoare, mâini gânditoare, transfigurate prin incandescența harului marilor lor stăpâni.

Documente ale eternității, unite sub semnul sacralului, plâsmuite din cuvinte magice, din marmură și bronzuri înviate.

Privindu-le nu poți să refuzi gândului dreptul la a imagina că poate, Poetul - mutând mâinile în metaforă - se va fi gândit și la truda brâncușiană, purtătoare de peceti zeești. Parcă asupra lor și-a focalizat Poetul cuvintele, scriind: „E mută când vorbește tăcut, ca o pecete/ C-un crin săpat în mijloc și litere secrete” sau „Gândește mîntea, zicu-mi, dar ce-ar putea să facă/ Fără gândirea mîinii, închisă și săracă? (...)/ Aceleași mîini și brațe care-au cioplit în stîncă/ Și Sfinxul, păzitorul nisipurilor încă”

Nicolae DRAGOȘ

„Picături de ploaie”

Voluptatea amintirii adoma lecturii unui text în care ai simțământul de a te regăsi. Ca și cum și se descoperă un trecut propriu de care nu aveai cunoștință.

*

Lucrurile pe care le-ai dorit cu ardoare des- tulă vreme și care par nerealizate și după ce le-ai săvârșit. Irealizabile pe viață.

*

Senectute. Obiectiv, timpul trăit se transpune în solemnă, implacabilă istorie. Subiectiv, în palpitantă ficțiune intimă.

*

„Prea multă noutate ne înmărmurește; știm să gustăm în ceilalți numai ceea ce putem recunoaște (precum barbarii nu distingeau în cuvintele noastre decât literele pe care erau obișnuiți să le pronunțe); restul nici nu-l auzim.

Cei mai ingenioși artiști sunt înțeleși abia după ce savoarea lor a încetat să mai fie rară; valorile noi pe care le aduceau ei, nefiind puse în circulație, nu erau cotate pe piață.” (André Gide).

*

S-a observat nu o dată că în proza actuală ficțiunea se află în progresivă scădere, în favoarea imaginilor realului, a documentarului, a memoriilor, nu în ultimul rând a speculației.

Să fie vorba de un efect al pragmatismului sci- entizant, în măsura în care suprarealismul ar repre- zenta o criză agonică a imaginarului?

*

Volumul unui tânăr prozator modest, prefațat de un autor vârstnic cu atâta aplomb, solicitând inclusiv erudiția, încât mi-a trecut prin minte o comparație.

E ca și cum un personaj înveșmântat asemenea unui curtean al lui Ludovic al XIV-lea, într-o împre- jurare de gală, ar fi fost transportat în prezent, la o reprezentație folclorică de-a noastră, astfel cum am putea-o vedea pe micul ecran.

*

Secretul, uneori o virtute? Se cuvine să treci sub tăcere unele lucruri spre a nu-l răni pe Celălalt.

*

În public, se întâlnesc frecvent pe un plan al aprobării reciproce, în intimitate, frecvent pe un plan al negării reciproce. Tactică pare-se uzuală.

*

„Iubirea desăvârșită constă în a iubi ceea ce ne face nefericiți. Omul nu este în măsură să cea- ră acest lucru. Dar Dumnezeu are acest drept și, în acest caz, există o măreție extraordinară.

În sensul strict al cuvântului, despre omul reli- gios trebuie să spunem că, atunci când el îl iubește pe Dumnezeu, el iubește ceea ce, chiar dacă îl face fericit, îi aduce nenorocirea în această viață.” (Kier- kegaard).

*

Picături de ploaie adoma clipelor pe care nu le înregistrează nimeni. Fapt al incomensurabilei existențe anonime.

*

Realul caută ficțiunea, ficțiunea caută realul nu pentru a se confrunța, ci pentru a-și confirma griju- liu identitatea.

*

„Cel mai înalt semn de prietenie este să te socotești egal cu cel inferior ție.” (Iovan Duci).

*

Face pe „prostuțul”, dar e plin de intenții tene- broase. Invidia i s-a acuiat în ființă precum viermele în fruct. Mimează o bunăvoință reverențioasă, pleca- tă, dar e bârfitor, intrigant, imprevizibil în răsucirile firii sale din născare. Dacă-i dai atenție, devii ținta disimulată a uneltirilor sale interminabile. Satisfăcut de faptul că te cunoaște mai îndeaproape, extrage din această împrejurare materialul unor maleficii care par a nu avea capăt. A.E.: „Îmi dau seama pe cine ai în vedere. Nu e nevoie să-i mai dai numele.”

*

„Natura are perfecțiuni pentru a arăta că ea este imaginea lui Dumnezeu și defecte pentru a arăta că nu-i decât o imagine a Lui.” (Pascal).

*

Speranța: o decepție învinsă.

*

„Dumnezeu, atunci când ajung până la el strigă- tele Fiului Său chinuit, sfâșiat, nu poate nici măcar să-i răspundă, așa cum n-a putut Kierkegaard să-i răspundă Reginei Olsen.

Deasupra lui stă etica, surdă și, prin urmare, in- diferentă față de toți, cu implacabilul ei «tu trebu- ie»: trebuie să fii neclintit. Și nici măcar nu există posibilitatea de a întreba: de unde a primit etica această putere nelimitată? Singurul lucru care ne rămâne este să-l imităm pe Dumnezeu și pe Fiul lui Dumnezeu întrupat în om: fără să punem întrebări, să suportăm nenorocirile care au căzut peste noi și să găsim fericirea noastră în ele.” (Lev Șestov).

*

Teama de Dumnezeu poate duce, printr-o defectu- oasă administrare a conștiinței, la apariția unor fisuri în propria Sa icoană spirituală. Iubirea de Dumnezeu în schimb dispune de capacitatea de-a înlătura un atare fenomen. Rolul ultimei posturi, cel al unui simțământ permanent, coincident cu firescul existenței.

*

Iartă-mi cutezanța. Oare innumerablele noastre așteptări de diverse tipuri, frecvent cu obiect im- precis, tinzând a da impresia că sunt fără obiect, nu reprezintă semnale cu caracter escatologic? A.E.: „Așadar, colega, cum ar veni o așteptare la pă- trat!”.

*

Oprimat de sine însuși precum de un Celălalt.

*

„La un anumit stadiu de autocunoaștere și dacă există împrejurări favorabile observației, va trebui să se întâmple cu regularitate să te găsești pe tine însuși respingător. Oricât ar fi de diferite păreri în privința aceasta, orice criteriu de apreciere a binelui va părea exagerat. Se va constata că nu ești altceva decât o ga- ură de șoarece plină de jalnice gânduri ascunse și de reticențe. Nici cea mai mică acțiune nu va fi scutită de ele. (...) Și în aceste gânduri ascunse nu e vorba deloc de egoism și interes personal, în comparație cu ele egois- mul va părea un adevărat ideal al binelui și frumosului. Murdăria pe care o vei găsi va exista acolo de la sine, vei recunoaște că ai venit pe lume șiroind de ea și că, făcut de această povară de nerecunoscut sau, poate, prea bine cunoscut, vei pleca cu ea cu tot de pe această lume.” (Kafka).

*

A.E.: „X are o masă de informații apreciabilă, dar nu și idei, ca și cum s-ar afla într-un vehicul încărcat cu mărfuri care nu poate porni.”

*

Animism? Dispoziția saturniană a obiectelor pe care le privești când ești obosit.

*

Un vis reticent rugând un alt vis să-l reprezinte.

*

Fără o undă a suferinței care străbate cel puțin une- le din articulațiile sale adoma unui curent electric, o creație artistică poate fi discutabilă.

*

Împlinirile senectuții? Prea adesea nu mai puțin pro- blematice decât așteptările tinereții. Numitorul comun al unui relativism predestinat?

*

„Astronomii au anunțat că asteroidul 2024 YR4 are o șansă de 3,1 % să lovească Pământul în 2032, iar mulți oameni cred că Nostradamus ar fi prezis acest eveni- ment acum 500 de ani. (...) Printre evenimentele pe care se crede că le-a anticipat se numără ascensiunea lui Na- poleon, căderea lui Hitler, moartea prințesei Diana și atacurile din 11 septembrie 2001. Un pasaj din catrenul I: 69 pare să descrie impactul unui asteroid: «Marele munte înconjoară șapte stadii (unitate de măsură uti- lizată în Grecia Antică). După pace, război, foamete, inundații. Se vor răspândi departe, scufundând multe țări». Dacă aplicăm această unitate în contextul catre- nului lui Nostradamus, «șapte stadii» ar însemna o lun- gime de aproximativ 1.470 metri. Deși asteroidul 2024 YR4 e estimat la doar 40-90 metri, unii dintre adepții lui cred că Nostradamus a descris un viitor impact cosmic devastator.” (Click, 2025).

*

Posibilități declarative, impozante, insistente, imposibilități tacite, ezitante, timide. Dar și invers.

*

A.E.: „Frumosul nu poate fi propriu-zis iubit, ci ad- mirat. A iubi un factor estetic, id est a-l aborda late- ral.”

*

O modestie care s-ar vrea publică precum un obiect admirat într-o expoziție.

Nichita Danilov

Finita la commedia

Lumină roșie. Cer negru.
Cameră cu 360 de ferestre și tot atâtea uși,
fiecare reprezentînd o scenă de teatru.
În mijlocul camerei stau eu

travestit în Faust,

fumez și admir luna.
În spatele meu, tot eu,
travestit în Mefisto.
Fumez la fereastră și admir luna.

În dreapta lui Faust și în stînga mea,
de asemenea eu, travestit
într-o femeie de stradă. Îmi fardez ochii
și din cînd în cînd privesc strada.
În stînga lui Mefisto
și în dreapta mea,
eu, travestit într-un copil de cor.
Stau cu o carte de istorie
în mîini și privesc cum ninge.

Într-adevăr, în cameră cad fulgi mari,
numai peste creștetul copilului,
și se topesc pe filele vechi ale cărții.
Camera începe să se rotească.
La cele 360 de ferestre
apar trupe de actori
și încep să joace Comedia umană.

Ferestrele se rotesc
din ce în ce mai repede.
Ușile se închid. Scenele se suprapun.
Actorii se confundă
și intră pe rînd unul în altul.

Rotația se încetinește.
Rămîne numai un singur actor
și o singură scenă de teatru.

Camera se oprește.
Actorul se prăbușește mort,
cu fața la public.

Cel care am fost Faust
își lasă capul în piept,
intră în trupul lui Mefisto,
izbucnește în rîs și dispăre.
Mefisto se înclină spre sală,
își aruncă țigara
și intră în trupul femeii de stradă.
Apoi izbucnește în rîs și dispăre.
Femeia își pune rujul
și oglinda-n poșetă.
Scoate limba la sală,
izbucnește în rîs și dispăre.
Pe scenă rămîne numai copilul.

Copilul se studiază atent în oglindă,
apoi se întoarce la public și rostește
cu vocea lui Faust:
„Finita la commedia!”

Apoi cu vocea lui Mefisto:
„Finita la commedia!”
Și cu vocea femeii de stradă:
„Finita la commedia!”
Apoi se prăbușește mort pe estradă.

Ninsoarea se întetește.
Fulgi mari acoperă trupul copilului.
Corbi mari se rotesc peste Cartea de istorie.
Spectatorii părăsesc în liniște sala.

Cuști de aur

Seara voi înjunghia Rîul,
ca pe o piele de cal îl voi întinde în pod.
Pe aceste păsări flămînde
și pe acești cîini hămesiți
cu măruntaie aburite de frig îi voi hrăni.

Peștii ce se zbat în zăpadă,
cu solzi de aur și sulițe-n gură,
nu sînt chiar pești: în zale de aur,
au venit cavaleri mîndri,
prin frig au străbătut, pe cai albi,
ținuturi întinse, orașe bogate;
în urma lor numai praf, numai scrum au lăsat
și apoi cu tot cu cai,
cu tot grosul armatei,
cu tot cu tobe, cu tot cu tunuri și flamuri
au intrat sunînd din goarnă în Rîu și
n-au mai ieșit...

...Voi atîrna de nori apa,
de cer, seara, în cuie
ca pe o piele de cal
rîul îl voi întinde și-l voi lăsa să se zvînte în vînt.

Cei care tac își merită soarta, spun.
În marile orașe, femeile
au pene de vultur pe cap
și ochi de linx în cap.
Ouă de vultur clocesc,
în timp ce bărbații se învîrt prin bucătării,
spală vase și curăță pești.

În cuști de aur voi închide mîini
și le voi pune să cînte la harfă.
În cuști de aur voi închide
mîini și gîtlejuri și le voi pune
să cînte cîntece vechi
într-o limbă nemaiauzită la uși.

Perspectivă

Altădată consultam ceasul solar
și zodiile ce se perindau noaptea pe
cerul înstelat
ca să ne orientăm în timp și spațiu,
iar azi aruncăm o privire
pe ecranul smarthonelor care ne indică
cu exactitate toate coordonatele
referitoare la mediu
la viața noastră socială, dar și la cea lăuntrică,
astfel că nu trebuie să facem nici un efort
ca să aflăm locul și ora unde ne aflăm,
curînd însă va veni timpul când
nu vom putea mișca un deget
fără să consultăm îngerul nostru protector,
smartphone-ul nostru cel de toate zilele
și de toate nopțile
din ce în ce mai inteligent, mai estetic,
din ce în ce mai redus ca dimensiuni
făcut după chipul și asemănarea
chipului nostru interior.

El ne va da cele mai mici detalii
despre starea vremii,
dar și despre starea noastră lăuntrică,
ne va povățui să alegem meniul și
ne va pregăti micul dejun
masa de prînz și, bineînțeles, cină frugală;
ne va sfătui ce să cumpărăm
și ce lucruri să aruncăm la pubelă,
la ce oră să ne sculăm, la ce oră să
mergem la sală de fitness
și, bineînțeles, la ce oră să ne punem
capul pe pernă.
Ne va sfătui cum să ne îmbrăcăm
în funcție de-o împrejurare sau alta,
cum să răspundem la întrebări și ce
gesturi să facem atunci
când conversăm cu colegii noștri de la slujbă.

El ne va sugera ce întrebări să punem altora,
și nouă înșine; ne va sugera când și cum
să ne ținem sentimentele în frâu
și când să ne dăm arama pe față.
El ne va spune ce vise să visăm
dintr-o galerie întregă pusă în fața
noastră pe tapet;
va trebui doar să apăsăm pe-o tastă,
sau doar să ne punem această dorință în gînd.

El ne va spune ce amintiri să derulăm
în memorie și ce amintiri să punem la index.
Nu toate amintirile și nu toate visele
sunt benefice pentru afacerile,
pentru cariera și, de ce nu?, pentru
viitorul nostru.
Unele dintre ele, ne pot trage îndărăt.

Tot el, la momentul oportun,
ne va alege după criterii foarte bine stabilite,
iubirea ideală și ne-o va aduce,
folosind tot felul de strategii
în casă chiar de la celălalt capăt al pămîntului.
Și tot el, alegând din nou momentul cel
mai propice,
ne va comunica anul, ziua, ora, minutul și clipa
în care sufletul nostru se va despărți de trup;
el ne va povățui cui și cum să facem
ultimele confesiuni,
el ne va dicta testamentul,
el ne va cufunda trupul într-un somn adînc
și ne va călăuzi de asemenea pașii
pe ultimul drum,
avînd grijă ca sufletul nostru să se deprindă
cu bezna adîncă a lumii de apoi.
El va fi sclavul și îngerul nostru păzitor,
el, smartphone-ul nostru invizibil,
stăpînul nostru și sclavul fără de care
nu vom putea exista

Adrian Alui Gheorghe

Viața în intervalul de incertitudine

Știu multe despre viață, despre lume,
chiar sunt tare îngreunat de câte am adunat
în minte și în inimă

întru tot mai des pe chat gpt și întreb -
aflu tot despre soare, despre lună,
despre univers,
foamea de a afla este monstruoasă

știu (și) câți locuitori sunt pe planetă
în acest moment: 8,19 miliarde de persoane
îmi spune chat gpt și adaugă -
intervalul de incertitudine este
de câteva zeci de milioane,
în plus sau în minus,
pentru că nu există un
recensământ global
sincronizat;

și cu cât știu mai mult despre limitele lumii
noastre, cu atâta pare că nu mai știu nimic
despre propriul suflet

întreb chat gpt: e posibil ca eu
să mă situez în acel interval
de incertitudine
în care se situează o parte din populația lumii?

da, îmi răspunde fiara cu suflet digital,
nimeni nu iese decisiv
din intervalul de incertitudine,

și mai întreb:
dar dacă deschid fereastra ca să intre soarele?
dar dacă așez perna ca să ademenesc visele?
dar dacă separ cu limba aroma din fruct?

da, dacă deschizi fereastra ca să intre soarele
da, dacă așezi perna ca să ademeni visele
da, dacă separi cu limba aroma din fruct
da, dacă faci toate acestea
nici viața nu te lasă de izbeliște
nici moartea nu te poate număra.

Ceea ce nu poate fi tradus

De dimineața până seara traduc ceea ce văd
într-o limbă aproximativă, convențională,
deși lucrurile nu par foarte dornice să fie cunoscute

traduc noțiunea de copac în cuvântul copac
traduc noțiunea de cer în cuvântul cer
dragostea mea pentru tine o traduc prin
cuvântul dragoste

și simt că pierd mereu ceva
o anumită respirație nu poate fi tradusă
și asta mă face să fiu oarecum nefericit

taci, zici tu, ceea ce nu poți tu traduce
o face porumbelul cu ugitul lui

Blues

Exersezi viața de criză. Orașul își frământă mă-
runtaiele pline de
oameni care intră și ies fără rost
din rolurile lor,

măștile zac pe asfaltul soios,
gongul răsună mai tare.

Arta

Din cuvinte și culori
am inventat o gară
pentru toate plecările, pentru
toate despărțirile.

Când mi-am dat seama de deriziunea artei am
vrut să șterg cu buretele bietele mele însăilări,

dar era prea târziu,

prea multe trenuri
treceau deja pe acolo.

Poemul exorcist

Inima secretă detergenți
pielea secretă detergenți
creierul secretă detergenți
trăim într-o lume curată, curată
în care mizerabil este doar...
(treceți un nume, dintre cele pe care
le cunoașteți, care credeți
că vă vine bine)

Soarele face curat pe cer
roua spală creierele privighetorilor din parcuri
ploaia șterge drumurile care nu duc nicăieri singu-
rul care murdărește toate lucrurile din jur și o face
cu multă determinare și o face cu ură
și care ne enervează pe toți cu proasta lui creștere
este doar ...
(treceți un nume, dintre cele pe care
le cunoașteți, care credeți
că vă vine bine)

Când scriu de fapt spăl cuvintele
de mizeriile în care sunt atrase
în discuțiile zilnice
silnice
de asta, continuu,

inima secretă detergenți
ochiul secretă detergenți
sufletul șterge de îndoială
toate subînțeleșurile din cuvinte
dar vine nemernicul
dar vine creatura odioasă
dar vine pramatia fără scrupule
și face praf toată munca noastră
de zi și de noapte
și își șterge picioarele
de sufletele noastre
încât îți vine să îi pui pistolul la tâmplă și să îl
întrebi: până când, nefericitule, porcule, vei abuza
de răbdarea noastră...?

(treceți un nume, dintre cele pe care
le cunoașteți, care credeți
că vă vine bine).

Cercul poezilor dispăruți, reloaded

În anii în care producția de grâu este mare,
poezia se află în regres.

În anii în care producția de pește smuls
din Ocean este fabuloasă,
poezia se hrănește cu propriile metafore
până dispore
în ea însăși. E un act de cruzime, firește.
Dar cui îi pasă?

Statisticile sunt nemiloase, cu cât oamenii
sunt mai sătui,
cu atâta poezia este mai tristă. La intrarea
în Mall of America
din New York vizitatorii primesc poezii
imprimare pe bucăți de hârtie,
pe frunze uscate, pe decupaje textile, pe
care le abandonează
la primul coș, cu un zâmbet înțelegător:
nu-i destulă noapte
ca să îți vezi sufletul, conchid ei.

De altfel, poezii s-au adunat și au constatat
că există o criză a inimii
care se dovedește că nu este altceva decât
o pompiță
care împinge sângele în vene: inima nu mai
are metafizică,
au decretat specialiștii de la Vascular
Centers of America;
există o criză a cuvintelor care sunt tot
mai puține
și tot mai lipsite de conținut, sunt ca
indicatoarele de circulație
care nu au fost niciodată încărcate cu
sentimente.

Poezii s-au adunat ca să constate că poezia
se manifestă
chiar și pentru ei ca o religie nouă care
îndeamnă la o sinucidere
în grup. Au decis să nu mai scrie.
Au decis să facă un grup al scriitorilor care
refuză literatura.
Să citească și să ardă imediat paginile citite.
Să uite alfabetul în mod organizat.
Primul care uită va fi apostolul noii ordine
culturale.
Citeau, ardeau și uitau. Dead Poets Society,
reloaded.
Un poet bun este un poet mort, au decretat ei.
Și poezii mureau ca soldații într-un război
fără miză.
Cititorii de altădată erau pietre la
căpătâiul lor.

Primul poet care a reușit să uite alfabetul
s-a ridicat
pe vârful picioarelor, s-a urcat pe cubul
publicitar
pe care scria o reclamă pentru un
restaurant în vogă:
„doar în fărurie punem poezie”, plus
imaginea adecvată: făruria
plus lingura plus gura excitată de poftă,
a ridicat brațele spre cerul de sub
copertina mallului
le-a mișcat ca și cum ar fi dat din aripi,
a scos un șuierat din gât ca o ultimă respirație
în care se mai găseau resturi de cuvinte,
s-a aruncat în gol plutind, plutind
ca un aerostat dăruiat cu totul vântului.

Mulți au aplaudat, cu ochii pierduți în zare.

Ah, poezii! Aștia! Mari scamatori!, zise un
trecător împingând
căruciorul prin Mall of America cu prada zilei.

Ștefan Mitroi 70

Ceruri

Poți ajunge nu într-un singur cer
ci-n mai multe,
așa cum mi s-a întâmpat mie azi-
noapte
când m-am visat iarbă.
Treceau herghelii de mânji
peste mine
gădilându-mă cu copitele.
Doamne, ce mai râdeam în somn!
Se auzea până în somnul părinților mei
cum râdeam
și se auzea până în somnul părinților lor
cum râdeau și ei.
Apoi au venit mamele mânjilor și m-au păscut
după care m-am visat lapte
urcând ca o zăpadă caldă spre cer,
spre cerul gurii fiecărui mânz.

Vinovăție

Nicio diferență
între cărciumar și poet.
Primul a făcut avere
turnând apă în vin,
celălalt a dobândit faimă
turnând pământ în cer,
moarte în viață,
vară în iarnă,
întuneric în lumină,
liniște în strigăt!
Cărciumarul
a fost dibuit
în cele din urmă
și vârat în pușcărie.
Poetul
a scăpat cu fața curată
până acum.
Oare câți ani de temniță
îl așteaptă
când o să-l prindă?

Curaj

Cei ce nu mai sunt
îmi dau curajul
de-a muri.
Dacă ei au putut
înseamnă
c-o să pot și eu.

Tot timpul

Când mori
nu trece doar timpul vieții tale
trece tot timpul!

Daruri

Uite ce ți-am adus,
i-am spus tatei,
și-am deșertat din buzunare
orașul în care trăiam
de câteva săptămâni.
S-a umplut curtea casei noastre
de oameni singuri, de blocuri,
vitrine colorate, semafoare, tramvaie.
E din primul meu salariu, am zis.
Atât a putut și el,
a încercat mama să mă scuze.
Poate că într-o zi
o să-i mărească salariul
și-o să poată mai mult.
Într-adevăr, când
mi s-a mărit leafa, am putut.
I-am adus tatei o curea de ceas
iar mamei o basma colorată.

Promisiune

Visez tot mai des în ultimul timp
că sunt orb.
Lumina ochilor mei stă
pe pragul casei și plânge.
O aud strigându-mi
cu voce de copil
prin întuneric:
- Și pe mine
cine o să mă ducă de mână
când o să vină vremea
să merg la școală?
Liniștește-te, îi spun,
mângâind-o pe creștet.
N-o să te las singură,
îți promit să mă trezesc
până atunci!
Pui de somn

Viața: un pui de somn!
Adevăratul somn
e după.

Frumusețea lumii

De mic am început
să mor câte puțin.
Mai întâi, o oră la câteva zile.
După care o zi la câteva luni,
apoi o lună la câțiva ani.
Mi-am păstrat obiceiul de a muri și mai târziu
doar că din ce în ce mai mult,
ceea ce mă face să cred că într-o zi
o să pot muri definitiv.
Așa cum, după aceea,
o să pot învia din când în când.
La început, o oră la câteva zile
apoi o zi la câteva luni,
după care, o lună la câțiva ani,
ajungând la o viață vremelnică
tot mai lungă.
Ce urâtă ar fi lumea
cu mine mort definitiv!
De dragul frumuseții lumii,
cum, necum,
va trebui să învăț să înviez!

Nuntă

A nins.
Câmpul și-a pus
camașă albă de ginere.
Iar ca mireasă,
lumina ochilor mei.

Derdeluș

Mai demult,
când începea să ningă,
morții își făceau tălpile de sănii
din crucile
de deasupra mormintelor
și-i vedeai
dându-se cu ele pe cer.
Or să înghețe de frig pe acolo,
zicea mama
grăbindu-se să aprindă
focul în sobă.
Jumătate din căldură
o păstram pentru noi.
Jumătatea cealaltă
le-o trimiteam lor
prin fumul ce ieșea
dimineața
pe horn.

Citorul de păsări

Nu ieșea niciodată
din curtea lui.
Stătea toată ziua cu
ochii pe cer
după păsări.
Le răsfoia
aripile
și știa aproape totul despre lume.

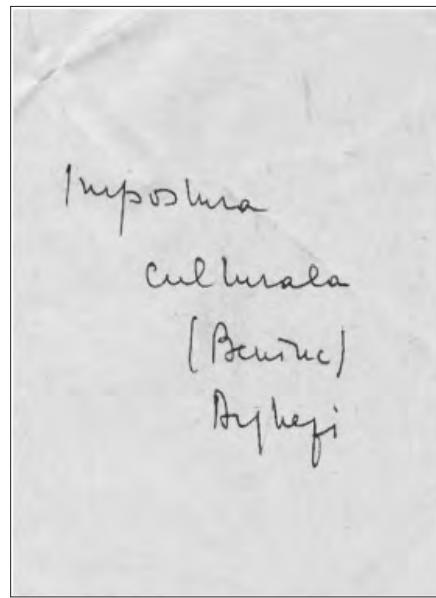
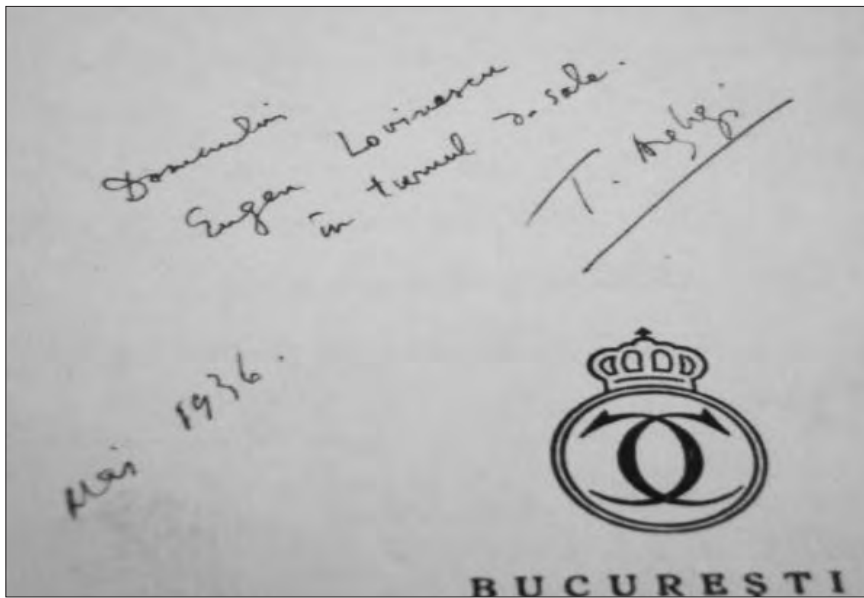
Masa cu trei picioare

Răsturnam mămliga pe masă
și așteptam să răsară luna,
ca să putem umple strachina
cu lumina ei.
Întingeam pe rând cu mămliga
în strachină.
Sfânta Treime - deasupra.
Cele trei picioare ale mesei - dedesubt.
Tata, mama și eu - la masă.
Printre picioarele mesei,
picioarele noastre desculțe.
Mâncam, troieniți de liniște,
sub roțile Carului Mare,
rugându-ne în gând
să nu ne săturăm niciodată!

De dragoste

lubita mea și-a pus o mască de femeie bătrână.
Mă încercă, desigur!
Dar eu știu că fruntea veștedă a femeii
ce stă la masă alături de mine
e a fetei pe care am dus-o
într-o zi de primăvară la altar.
Așa că o întreb, glumind ca pe vremuri:
Ce zici de o plimbare
cu pasul până la marginea galaxiei?
Numai să nu întârzi la serviciu!
zice ea cât se poate de serios.
Da de unde!
În mai puțin de o sută de mii de ani lumină
suntem înapoi!
Atunci merg, se ridică ea de pe scaun și,
punându-și inelul lui Saturn
pe deget, se îndreaptă,
cu spinarea ușor gârbovită,
spre ușă.

Un studiu de istorie literară Tudor Arghezi în presa comunistă (I)

I. Fondul arhivistic Virgil Ierunca - Monica Lovinescu de la Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc este unul dintre cele mai valoroase pentru cercetătorii pasionați de istoria literară și de istoria recentă. Este alcătuit din 98 de dosare, compuse, la rândul lor, din sute de file din cele mai diverse - manuscrise ale unora dintre cei mai importanți scriitori români, corespondență, diaristică, fotografii, presă ș.a. Aici se găsește și dosarul 22 denumit *Impostura culturală (Beniu) Arghezi*, respectiv *Arghezi „colaboraționist”* (dosarul are mai multe volume).

Nu ne surprind deloc aceste titluri pe care probabil chiar Virgil Ierunca le-a stabilit pentru *locul* în care a adunat zeci, sute de tăieturi de presă referitoare la Tudor Arghezi, întrucât intransigența, etica, sinceritatea, franchețea lui Ierunca sunt bine-cunoscute de orice literat. Suntem convingși de durerea resimțită de Virgil Ierunca atunci când a fost nevoit să primească, să citească, să selecteze și să depoziteze dovezile... inconsecvențelor politice ale lui Tudor Arghezi, respectiv atunci când a stabilit asemenea titluri pentru dosarul amintit.

Virgil Ierunca și-ar fi dorit ca toți - scriitori, oameni de cultură, intelectuali, în general - să știe să se ferească de capcanele regimului totalitar comunist ori să trăiască întoarcerea pe Drumul Damascului, așa cum el însuși avusese șansa. Regreta toate naivitățile - de natură politică - ale marilor oameni de cultură din România și suferă cumplit din cauza *cuceririlor* pe care partidul comunist le reușea. Pentru el o greșală a unui mare scriitor, a unui mare profesor, a unui mare om de cultură sau de știință cântărea atât de mult - în comparație cu un compromis al unui om obișnuit - încât greșala era impardonabilă, de condamnat, de blamat și, evident, de neuitat. Astfel, Virgil Ierunca nu a putut înțelege cum Tudor Arghezi a acceptat propria *reabilitarea*, începută după 1952/1955, ba mai mult, nu a înțeles niciodată cum de Tudor Arghezi nici măcar

nu a ezitat în a-și manifesta public aprecierea pentru Partidul Muncitoresc Român (P.M.R.), pentru acțiunile acestuia, pentru socialismul românesc. Cert este că unele texte argheziene, transcrieri ale unor discursuri rostite cu diverse ocazii, texte prezente în fondul arhivistic amintit, frapază pur și simplu prin lejeritatea cu care Tudor Arghezi a ridicat în slăvi politica P.M.R.

Din 1955 (a se vedea infra explicații) și până la moartea sa, Tudor Arghezi a fost beneficiarul unei politici de „recuperare”/„reabilitare” a valorilor. Politică pe care Tudor Arghezi fie a înțeles-o foarte bine, fiind conștient de ce va însemna această perioadă în biografia sa, fie nu a înțeles-o, intuiția politică fiind anulată total de geniul poetic. Din păcate, nu putem crede a doua variantă... Tudor Arghezi a priceput limpede că fie acceptă relansarea oferită de partidul comunist - care îi va asigura un confort material (nu credem că și de altă natură) până la sfârșitul vieții - , fie alege vânzarea cireșelor (de) la Mărțișor...

II. Considerăm că această perioadă în care Tudor Arghezi beneficiază de toate grațiile puterii politice nu este de ignorat ori de exceptat din biografia sa. Nu putem să facem abstracție de ceea ce el însuși a acceptat (fără a fi supus terorii fizice sau psihice). O oarecare presiune - e drept - trebuie să fi existat, dar a venit, probabil, ca o abundență de laude și de promisiuni, câștigul imediat fiind al partidului.

În volumul *Conferința (secretă) a Uniunii Scriitorilor din iunie 1955*, care conține „lucrările” duble Conferințe a scriitorilor din 13-21 iunie 1955 (secretizate și publicate integral abia în anul 2006, stenogramele fiind parte a fondului C.C. al P.C.R. Cămară, dosarele 55-57/1955), găsim câteva informații care validează opiniile exprimate anterior. Astfel, în 15 iulie 1955, în a treia zi a Conferinței, Pavel Țugui are următoarea intervenție referitoare la politica de „recuperare” a unor scriitori, care să aducă beneficii (de imagine) partidului comunist: „[...] Trebuie spus că politica partidului a fost consecventă, și Arghezi a început să scrie, pentru că totuși are unele

lucrări bune, nu așa cum a fost *Viața românească* când au avut o serie de observații a atras atenția că cu Arghezi trebuie încă discutat, și a fost de acord că era o orientare greșită și a trecut să-și refacă poemul și tovarășii de la *Viața românească* au tipărit poemul în forma care a dat-o [autorul]. Deci dacă se discută cu oamenii, dacă se luptă se reușește, depinde de puterea noastră de convingere. Dacă astăzi se ajunge ca prietenii ai lui Arghezi să-l defăimeze asta înseamnă că îi doare că Arghezi a tipărit o carte [...]”¹.

Așadar, puterea politică a răzbit în convingerea lui Arghezi abia după repetate și diverse strategii (situație care - iată - risipește naivitatea din lista cauzelor pentru care Arghezi ar fi cedat; în prezența unei slăbiciuni, a unei naivități, Tudor Arghezi ar fi cedat imediat. Documentele confirmă că Arghezi a reflectat îndelung la alegerea pe care a făcut-o).

Ni se pare relevantă și intervenția lui Gheorghe Apostol (unul dintre apropiații lui Gheorghe Gheorghiu-Dej) de la aceeași conferință: „[...] În legătură cu Arghezi. Se vede că noi am apreciat bine prin faptul că a început să se dea la el cei care mai înainte se dau la noi. În sesiunea Academiei R.P.R. oameni care îl împingeau pe Arghezi să stea cât mai departe de noi, când au văzut că l-am apropiat de noi și l-am făcut academician, au început să turbeze. Câtă vigilență trebuie, însă atunci când vorbim de vigilență trebuie și această vigilență să fie cîntărită: câteodată facem exces de vigilență unde nu trebuie [...]”².

„Revalorizarea” lui Tudor Arghezi a suscitât disensiuni și dicotomii nu doar între scriitorii, între oamenii de cultură, din țară și din exil, care se opuneau regimului comunist, ci și între oamenii de litere (pro) comuniști. Și mai interesant este că oameni ai partidului, care nu au fost de acord cu „recuperarea” lui Arghezi, și-au exprimat mai târziu condescendența.

Astfel, la Conferința (secretă) a Uniunii Scriitorilor din iulie 1955, Aurel Baranga opina că a-l convinge pe Tudor Arghezi să fie unul dintre scriitorii lor nu este tocmai

oportun pentru partid: „[...] Vreau să vorbesc despre o altă întreprindere, a ceea ce numim noi frontul larg. Noi am făcut și greșeli grave, uneori de ordin sectar. Eu n-am avut perseverență, dar unor tovarășii le-am și spus de ce este nevoie ca Arghezi să nu scrie pentru noi. Dintr-un punct de vedere este un câștig că am reparat această greșală, dar a se alinia literatura noastră după Arghezi nu sînt de acord. Aceste interpretări cu privire la N.E.P.* în politică, cu privire la frontul larg au făcut ca creația în ultimii doi ani, în multe sectoare, să bată pe loc, iar în altele să dea înapoi. N-am să insist să vorbesc despre poezia botanică vă este cunoscut ce aflux de ulmi, de arțari este în literatură, după cum n-am să insist despre afluxul de poezie haiducească, după cum și acest lucru s-a oglindit în poeziile tinerilor, dar cred că acest lucru s-a întâmplat pentru că și poezii noștri cei mai valoroși nu au fost feriți în creația lor de asemenea înclinații [...]”³.

Zece ani mai târziu, în 19 mai 1965, la întâlnirea conducătorilor de partid și de stat cu oamenii de cultură și de artă, Aurel Baranga, redactor-șef adjunct al revistei *Viața Românească* preciza: „Dragi tovarășii, [...] Înainte de toate, aș vrea să subliniez o realitate și anume că poate niciodată frontul nostru literar nu a avut o asemenea rezervă de potențial ca astăzi. În toate sectoarele creației avem reprezentanți de frunte aparținând tuturor generațiilor, de la maestrul Tudor Arghezi până la cel mai tânăr debutant, și care nu au decât dorința de a sluji cât mai bine opera de construcție a socialismului în țara noastră [...]”⁴. Este posibil ca Aurel Baranga să fi acceptat public că aprecierile făcute cu zece ani în urmă fuseseră greșite sau intervenția acestuia s-a datorat discursului rostit înaintea sa de tov. Nicolae Ceaușescu: „[...] Să-mi fie îngăduit să mă refer la unul din <<tinerii>> noștri poeți, care, deși împlinesc peste două zile 85 de ani, este mereu tânăr prin poezia și prin elanul său, un exemplu pentru tineret. Permiteți-mi să exprim cu acest prilej poetului Tudor Arghezi senti-

continuarea în pag.8 ⇨

⇒continuarea din pag.7

mentele cele mai calde prin partea conducerii de partid și de stat și să-i urez viață lungă pentru a da patriei noastre, poporului, noi opere de artă. (Aplauze) [...]”⁵.

Cert este că Tudor Arghezi s-a bucurat de toate privilegiile în perioada 1955*-1967. De exemplu, Pavel Țugui consemnează că, după ce situația de la Uniunea Scriitorilor a fost analizată de liderii P.M.R., „[...] în ziua de 7 februarie 1955, secretariatul C.C. al P.M.R. a decis înființarea Secției de Știință și Cultură al C.C. al P.M.R.”⁶, secție care „[...] s-a concentrat asupra pregătirii sesiunii de alegeri la Academia R. P. Române și a rezolvării unor probleme urgente, extrem de complicate și sensibile, decorarea lui Tudor Arghezi la vârsta de 75 de ani etc.”⁷. Tot în 1955 Tudor Arghezi a fost ales membru în Academia Republicii Populare Române, iar în 1960 (la împlinirea a 80 de ani) și în 1965 (la împlinirea vârstei de 85 de ani) a fost sărbătorit cu fast, ca poet național.

Rămânând puțin la aceeași sursă - volumul *Conferința (secretă) a Uniunii Scriitorilor din iulie 1955* - sesizăm că Mircea Coloșenco notează că, la aproape un an de la conferința secretă, manifestarea „se va repeta, numindu-se Primul Congres al Scriitorilor din R.P.R. (18-23 iunie 1956), care va fi și ultimul”⁸. Totuși, în fondul *Ierunca*, dosarul 22, se află o tăietură de presă din *Les Lettres Françaises*, datată - cu pixul - 5 au 12 juillet 55. Textul, semnat chiar de către Tudor Arghezi, poartă supratitlul *Le 1er congrès des écrivains Roumaine (Primul congres al scriitorilor români)* și titlul *D'où nous venons (De unde venim)*.

Acest articol, precum și multe altele din presa românească, dar și din presa străină, descoperite în fondul de arhivă amintit, credem că nu au fost publicate în volum până în acest moment. De aceea, ni se pare absolut firesc să facem o reconstituire biobibliografică.

Piese de dosarul 22 din arhiva IICCMER, fondul *Virgil Ierunca-Monica Lovinescu* ar putea fi ordonate după mai multe criterii, în funcție de scopul cercetării. Tocmai pentru că lucrarea de față nu este nici hermeneutică, nici exegetică a operei, ci un studiu de istorie literară, o cercetare științifică, avem în vedere criteriul cronologic în ordonarea pieselor. Ce va ilustra în cele din urmă uriașul puzzle la care vom ajunge nici măcar noi nu știm, întrucât fiecare dintre cititorii studiului, dintre privitorii puzzleului biobibliografic va înțelege și va vedea diferit, în funcție de propriile afinități (literare, politice, morale etc.) și fiecare va avea un răspuns argumentat, afirmativ sau negativ, la întrebarea *A fost îndreptățit Virgil Ierunca să-l numească pe Tudor Arghezi „colaboraționist”?*

III. Ne facem așadar datoria de cercetător și prezentăm documentele identificate în arhiva menționată. Anii extremi ai dosarului sunt 1955-1967 (acoperind perioada din viața lui Tudor Arghezi, pe care Virgil Ierunca a regretat-o și pe care i-a imputat-o). Textele sunt, în bună parte, articole, interviuri, discursuri publicate în presa străină (din Franța, din Belgia), dar și în presa românească, precum și cronici, recenzii, articole despre scriitura lui Tudor Arghezi. La unele ne vom opri cu interes deosebit, redând atât fotocopiile acestora, cât și traducerile (în cazul celor scrise în limba franceză), considerând că nu sunt cuprinse într-un volum edit. Asupra altora - cronici, recenzii referitoare la opera lui Tudor Arghezi sau texte argheziene publicate în volum, nu vom insista, dar le vom aminti, și ele făcând parte din marele puzzle biobibliografic păstrat în fondul arhivistic indicat.

Așa cum scriam mai sus, primul text este discursul rostit de Tudor Arghezi la Primul Congres al scriitorilor români din R.P.R.*. Din păcate, fotocopia realizată de experții IICCMER nu cuprinde în întregime și coloana a doua a textului, astfel că ne-a fost imposibil să citim, respectiv să traducem integral discursul. Redăm în continuare traducerea pe care am reușit să o facem în aceste condiții:

„Scriitorii de vârsta mea trăind pentru a juca, am putea spune, între trecutul de ieri și prezentul de azi, rolul mesagerilor/al ștafetilor. Șchiopătând între două vârste, ei poartă candela pălpâitoare a generațiilor dispărute, ale căror moștenitori vor face să izbucnească o nouă scânteie. Pe drumul pe care merg sepulchri, aproape uitate deja, ale celor care au căzut pe pantele calvarului istoriei, tineretii reunite aici pentru gloria acestei limbi care este a noastră, urechea aude bocetul șoptit al conștiinței.

Permiteți-mi să mă adresez dumneavoastră ca și fraților, și chiar ca și fiilor. Tineretea are, ca și arborii care

în fiecare an înverzesc, mai multe vârste. Există, printre dumneavoastră, care rețin în ei un mic fragment al timpului de ieri. Au un trecut de treizeci de ani. Cei mai tineri, născuți în tumultul epocii, trăiesc în auroră și în lumină; aceștia, am putea spune, au câteva zile; ei nu cunosc astfel cum au trăit și cum au îndurat umilințele, mortificările predecesorilor lor.

Atunci, celor care trăiesc, vocea morților li se adresează. Știți dumneavoastră, care din toate colturile fărăi v-ați dat întâlnire, pentru a vă confrunta aspirațiile, știți că acum 60 de ani, sau mai mult, să fii scriitor, asta însemna: să practici o meserie rușinoasă? În provinciile voastre, în satele voastre, tatăl era obligat să roșească până la pupila ochilor, dacă vagabondul său de fiu începea, la București, să scrie versuri în loc să fie un șef de cabinet pe care M. ministrul îl trimitea cu buchete de trandafiri și răvașe de dragoste la amantele sale.

Dumneavoastră, cei care sintetizați mulțumiți de viață, de căminul dumneavoastră, știți că înaintașii domniilor voastre, înșelați de editori, suspecți de putere, își duceau viața de azi pe mâine împreună cu copiii lor? În cele mai bune dintre cazuri, erau reduși la rolul de saltimbanci, în circuit politic, sau la cerșit pe lângă oameni care nu erau decât caricaturi ale patronilor? Dumneavoastră locuiți în apartamente confortabile. Statul vă găzduiește în palate, altădată înconjurate de santinele și interzicte privirilor voastre admirative. Statul socialist vă vine în ajutor, are grijă de dumneavoastră, de operele dumneavoastră, și de copiii dumneavoastră, de odihna dumneavoastră, de sănătatea dumneavoastră. Așezări somptuoase vă așteaptă peste tot, pe voi ca și pe muncitori. [fragment incomplet - n.n.]

Agitația din 1944 nu a fost provocată de scriitorii

Nu! Este opera muncitorilor, a uzinelor și a pământului. Amintiți-vă de prejudiciile survenite în urma revoltelor din 1907. Scriitorii au stat însă într-o prudentă expectativă. Opera transformării aparține secerii și ciocanului. Mai există și un nucleu de studenți bătuți și torturați de Siguranță, care menține prin vitejia tineretii reputația unei societăți corupte, iar medicul scoate, din vreme în vreme, pe ascuns, în plin război, o foaie minusculă, cât palma, *România liberă*, imprimată într-o cameră de servicii a Hotelului Central.

Nu trebuie uitat nimic! Nobleței, la care v-a ridicat izbînda revoluționară, iubiți colegi, sunteți legați să-i răspundeți cu o altă noblețe: cu o mare literatură, de mare stil, de mare rafinament și de perfecționare neîntreruptă. Congresul nu dispune bineînțeles de un ghișeu în care să se distribuie geniul și talentul. Aceasta este o problemă strict personală. Geniul apare de unde te aștepti mai puțin; nu este nevoie de orgoliu și nici nu trebuie să alergi după el (după geniu). Talentul își are propriul zbor într-o perseverență aprigă, răbdătoare, entuziastă, onestă, în munca grea de zi cu zi, pentru a atinge emoția, în dragoste, și vârful cel mai înalt, cel mai pur, vârful pe care îl așteaptă albina în zborul său spre zenit, în luna mai. (Este zborul entuziasmului, cel care ne menține nevătămați, tineri [cuvânt incomplet - n.n.].

Asemenea navigatorilor care au ridicat ancora și au părăsit țărmul [cuvânt incomplet - n.n.] pentru o călătorie către insula sublimă. Vă doresc, dragi confrăți, noroc. Și bun venit!

(1*) În 1907, țărani români s-au revoltat, în întreaga țară, contra regimului despot al regelui Carol I. Tudor Arghezi a consacrat acestui moment istoric un lung studiu publicat recent.”⁹

Urmează, în dosarul 22 din fondul *Virgil Ierunca-Monica Lovinescu* de la IICCMER, o cronică (fotocopia tăieturii de presă nu prezintă și autorul cronicii) cu titlul *Însemnări de cititor. Cîntarea omului cutezător*, publicată în ziarul *Munca*, din 12 septembrie 1956. Fiind deja revendicat de partid, nu ne surprind nici prezența frecventă a poetului în presa comunistă în intervalul 1955-1967, nici prezența creației argheziene în... lumină răsăriteană („Migala creatoare asupra versului ne este dezvăluită mai cu seamă prin poeziile scrise în 1943 în lagărul de la Tg. Jiu. De fapt avem de-a face cu mai multe variante ale aceleiași teme. Sunt doine nebocitoare și mocnind a revoltă în fața distrugerilor pricinuite de războiul criminal împotriva Sovietelor. Iată începutul la două din aceste doine, unde ideea fiind aceeași poetul a căutat numai să găsească forma de expresie cea mai nimerită.”¹⁰).

După ce Tudor Arghezi a vizitat U.R.S.S., în revista *România liberă* din 7 octombrie 1956 este publicat un interviu acordat de poet. Reținem următoarele:

„- Cartea ce proiectați va însemna o neprețuită contribuție pentru adevăr. Până la 1944, oficialitatea românească se complăcea într-o nesăbuită campanie de defăimare a Uniunii Sovietice. Îmi amintesc că, zilnic, presa și radioul de la noi difuzau afirmațiuni ce, azi, apar ridicole. / - Ar trebui să se ducă la fața locului cît mai mulți dintre noi, ca să vadă și să-și dea seama de realizările uriașe ale socialismului sovietic care a transformat ca de la negru la alb, o împărăție absolutistă și chinuitoare pentru popor într-o viață pe care ar dori-o cred, multe popoare din occidentul pe care l-am cunoscut destul de aproape. Ce s-a realizat, întii, în patruzeci de ani de regim socialist și, al doilea, în ultimii zece ani după devastările războiului hitlerist, - e rezultatul unei munci aprige și tăcute, înfăptuită într-o disciplină fără seamăn, neimpusă nimănui și consimțită de fiecare om în parte. [...] Am cunoscut femeia om de știință, în vasta policlinică a Kremlinului, unde, folosindu-mă de vizita la Moscova, am fost minuțios cercetat pentru sănătatea mea, în ultima vreme cam șovăielnică. Mai toți medicii erau femei. La o cercetare mai delicată, sfios cum trebuie să fie un bărbat, chiar la 76 de ani - față de o cucoană, - doctorița mi-a răspuns: <<Cu bolnavii, nu sîntem femei: sîntem medici>>. În fața unui asemenea argument, am replicat: <<Dacă este așa, tovarășe doctor, vă rog respectuos, dați-nainte...>>. / - Nu găsiți că, paralel cu conferințele diplomatice care se țin în diverse centre - ar fi practic și rodnic - să se folosească și turismul ca vehicul al păcii? Dacă occidentalii ar vizita U.R.S.S.../ Tudor Arghezi mă întrerupse: - O vizitează! O vizitează des. Un american scoborîndu-se în metrou (care-i o construcție extraordinară!), credea în urma propagand-

lor la care am făcut aluzie mai sus, că marmura e de muca-va. Și a ciocănit-o cu degetul. Dar l-a cam durut... De fapt, în Moscova, șosec zilnic, zece mii de vizitatori noi, dintre care foarte mulți englezi și americani. Ei înregistrează și, cred, nu uită.[...]"¹¹.

În *Scînteia*, numărul din ziua de Crăciun a anului 1956, Tudor Arghezi publică tableta *Contraste* și se referă la cuvântarea prim-ministrului Chivu Stoica despre tratativele economice de la Moscova, exprimându-și convingerea că avea să urmeze o „epocă biruitoare”¹².

În 12 ianuarie 1957, în numărul 3813 al *României liberă*, Tudor Arghezi semnează textul *Vorbește suveranitatea*. Articolul este scris cu multă ironie la adresa Casei Regale a României, în general, și la adresa regelui Mihai I, în special. Chiar dacă pamfletul arghezian are un loc aparte între speciile abordate de poet, acest text ni se pare - exprimându-ne eufemistic - un pamflet trist, pe care geniul poetic ar fi trebuit să îl acopere repede cu veritabile versuri argheziene și să îl transforme într-un misterios palimpsest. Arghezi scrie astfel:

„Nu știu cum își semnează jurnalul de bord noul aviator Mihai la întoarcerea lui, seara, pe aerodromul unde face slujba. Parcă în Statele Unite, parcă în Italia, poate la Paris, și nu cunoaștem nici gradația în pilotaj dinaintea numelui de botez. Tizul lui de acum 400 de ani nu fusese vizitiu de mașini și s-a bucurat de calificarea primitivă, de Viteazul. Face omul ce poate, într-o pauză de biografie, taică-su iscălise Caraiman și Titulescu vorbind de el, îi zicea Popescu, <<Știi, Dargă Franasovici, ce mi-a spus alaltăieri Popescu?... Îl bate gândul să facă dictatură costumată în pelerina ăluia de la Călugăreni>>.

Oricum și-ar mai semna raportul de zbor, nu-i de cre-

zut că pe colegul de tron l-ar fi împins vreodată nostalgia să se întoarcă prin aer, ca autorul lui să-și vadă măcar Pelisorul, de la 5000 metri prin văzduh. Mihai e prudent și cam fricos, ca și atunci când își părăsea țara, cu vreo 30 de vagoane de bunuri de lux după el, fericit că pleacă în peșit. Satul arde și baba se piaptăna. Deosebirea dintre un domnitor din vechiul trecut, demn de respectul istoriei - ceea ce nu s-a întâmplat în toate zilele - domnitor ieșit din poporul pe care-l stăpânea și unul, cum să zic? venețic, este că celui de-al doilea îi lipsesc simțul pământului, și nada cu rădăcinile lui ca tuturor sensibilelor corciturii fugite în ceasul răspunderilor de onoare și dezonoare, peste fruntarii. A domni, mai sus ori mai jos, implică și risc, bănuim, pe lângă huzur: la plăcinte înainte, la război înapoi: zicala țărănească e cu psihologie.

Pe Mihai, de copil, l-a interesat constant o singură problemă, dacă randamentul unui motor de automobil, e mai bun cu 4, cu 8 sau cu 16 cilindri: dacă un Rolls-Roice e preferabil unui Ford și cu care distanța Cotroceni - Sinaia și îndărăt poate fi, călcînd copiii, giștele și oile (cam tot una) de pe șoseaua asfaltată mai repede parcursă. La plecarea lui entuziasmat din țară, a invitat oamenii din politica de atunci să-l sfătuiască dacă e mai bine să iasă cu 180 de km pe oră sau cu 35, și ei eu refuzat să mai stea de vorbă cu un tânăr care învățase o singură disciplină în viața lui - să fugă. De altfel, a lăsat la palat o splendidă bibliotecă de sofeur: 24 de volume: carburatorul Delco, frîna hidraulică, acumulatorul, cutia de viteze, gresaiul, radiatorul... Nici o stupidă carte de știință. De literatură nici nu era de vorbit, dincolo de romanele polițiste, contemporanul Mihai, preferând plăcile de gramofon cu folclorul special, țigănit de lăutari: *Și fîncăcă pentrucă te-am/văzut, /Cu tronc la inimă mi-ai/căzut sau șansonetele romanizate de aceiași artiști: Ninetă, Ninetă, /Agiță-te gambetă*.

Dar fugarii și fugacii ăștia sînt apucați în țările, unde și-au pus pielea la conservare, de-o criză ciudată, abătîndu-li-se să guverneze. Vărului Mihai îi vine să fie rege, ba i se pare că ar și fi fost, pe cînd făcea la generalul Antonescu serviciul de aghiotant, însărcinat să zică da și amin, neputîndu-se gîngăvi mai multe cuvinte la rînd. Totuș, de fiecare an-l-nou aducîndu-și aminte că parcă ar fi fost ce nu fusese, la 12 noaptea, de revelion, poate să înșire o seamă de vorbe palide și fără relief. Ca să izbutescă să le îngăime, vărul Mihai lucrează la ele 365 de zile. Mărturia normalei degenerări a familiilor de aristocrație se repetă și în cazul lui, odată într-un an.

I-am ascultat și acum câteva zile cele vreo sută de silabe anuale, din ce în ce mai șterse. Corespondența jubiliară a vardistului din post, cu Anica de peste drum, e mai colorată: <<Doresc ca mica mea epistolă să vă întîmpine în momentele cele mai fericite ale vieții. Despre mine aflați că sînt bine, ceea ce vă doresc și DV.>>

Într-un text penibil de 10 rînduri, cuvîntul omenie, de pildă, se repetă de 3 ori, fără să se exprime într-un conținut. Expresiile: Mai vezi de altul. De lemn Tănase, Alivoar și să-mi scrii, nu se simt depășite de feliicitările regale. Dar în trebuința de autoritate absentă, verișorul Mihai citează pe <<regină>> cu de la sine intronare, pînă una alta, simplă neavastă de particular - și pe maică-sa, uitînd să citeze numai pe sublocotenentul Vergotti, de la volanul automobilului, o jună personalitate virilă. Regina mamă stă la motor lângă el. Or să vorbescă, desigur cîndva, despe ținută și prestigiu în mersul mașinii, cei generali de pe canapeaua din spate, care șioptind la netimp, au fost a doua zi disgrațiați.

Exilații benevoli ai nobilului sentiment de lașitate pretînd că valoarea literară românească e refugiată toată în străinătate lăsînd în țară cîteva cioburi vechi și condeie mucegăite. Încă nedemonstrată în 10 ani, ar putea să se afirme cel puțin la 31 decembrie și cel puțin odată în cele 10 linii de mesaj regal.

Atîta sînt în stare să dea din ei consilierii maiestății sale abstracte?”¹³

Textul lui Tudor Arghezi inaugurează seria de acțiuni propagandistice inițiate de puterea de la București pentru anul în care urma să se celebreze cu mare fast zece ani de Republică populară. Din păcate, autorul alege să-l batjocorească pe fostul șef al statului, regele Mihai. Limbajul folosit și cele scrise sunt, din punctul nostru de vedere, motive de înjosire pentru autor. Este descalificator pentru cel căruia îi plăcea să i se spună „cel mai mare poet român”. În plus, îl denigrează și pe Carol al II-lea căruia îi dedicase ode și imnuri de slavă cu mai puțin de un deceniu

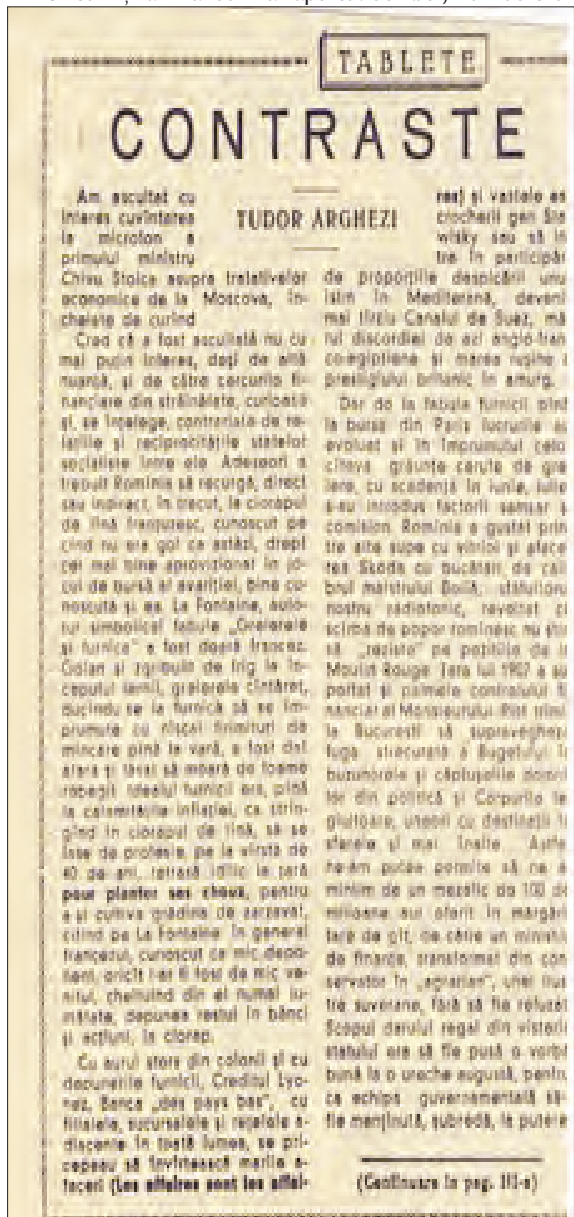

în urmă*. Articolul este scris, probabil, sub impresia mesajului regelui Mihai dinaintea Anului Nou.

În publicația *Scînteia* din 26 octombrie 1957, sub titlul *Soviet și intelect*, este republicat un articol scris de Tudor Arghezi, apărut pentru prima dată în 17 iunie 1934, „cu prilejul reluării relațiilor diplomatice dintre România și U.R.S.S.”¹⁴. Textul a fost scris pentru a pune în lumină realitățile din U.R.S.S.¹⁵ „sub raportul de cultură”. Arghezi prezintă (re)evoluția culturală din Rusia - alfabetizarea constantă, publicarea masivă a cărților de literatură și de știință, antrenarea scriitorilor și a artiștilor ruși „cu o putere recunoscută utilă în mecanismul general”¹⁶. Textul, republicat de *Scînteia*, induce cititorilor ideea că Arghezi a fost un admirator al URSS încă din perioada interbelică.

Dosarul de arhivă pe care îl avem în vedere cuprinde - în ordinea cronologică stabilită - și alte piese pe care le enumerăm mai jos și la care ne referim sumar.

continuarea în pag. 10 ⇨

Scînteia 25 Iunie 1956

Astfel, în 30 noiembrie 1957, în aceeași Scînteia, Silvian Iosifescu semnează o cronică literară scrisă pentru volumul arghezi-an Stihuri peștiște. În 7 ianuarie 1958, în numărul 3169 al ziarului Munca, M. Coleșiu (corespondent al ziarului „Munca” pentru regiunea Ploești) scrie la rubrica Însemnări de cititor despre volumul Din drum: „[...] Am sub ochi cel mai nou volumaș al scriitorului [Tudor Arghezi - n.n.], intitulat modest Din drum... E o culegere de tablete însemnate cu ocazia călătoriei pe care scriitorul a făcut-o prin Uniunea Sovietică - călătorie prilejuită de întoarcerea în țară a tezaurului nostru* ce se afla pe pământurile rușesti încă de acum 40 de ani. Notații de drum au mai făcut și alți scriitori, unii din aceștia scriind veritabile poeme în proză (Meridiane sovietice - Geo Bogza). Se continuă astfel o literatură originală despre Uniunea Sovietică, începută cu mulți ani în urmă de Al. Sahia prin vastul reportaj U.R.S.S. - azi. Tabletele lui Arghezi sunt însă deosebite. Sînt niște notații lirice asupra unei marelui fără seamăn. Sînt mărturiile unui om entuziasmat în fața realității sovietice. [...] Cu aceeași artă a amănuntului care prin asociere dă grandiosul, Arghezi ne sugerează respectul și dragostea pe care oamenii le poartă lui Lenin: <<cînd poporul zice „Lenin” se transfigurează, ca la cumincătură, solidar cu sine și cu el. Unica genială personalitate trăiește în milioanele de oameni: sințea lor. Aureolă, ca un curcubeu al omului acestuia deplin împlinit și în perpetuitate, circulă între popoarele Uniunii>>. Am pus cap la cap câteva scurte însemnări făcute pe marginea unui volumaș cu note de drum. Poate necomplete. Arghezi nu poate fi comentat. Trebuie citit și recitat” 17.

În ceea ce scrie, cititorul M. Coleșiu exprimă și un adevăr de reținut - „Arghezi nu poate fi comentat. Trebuie citit și recitat”. Sunt texte argheziene, care, fiindcă fac parte din biobibliografia unei personalități și nu pot fi eludate, pot fi descoperite, înregistrate, exemplificate, (re)citite, dar nu pot fi comentate. În această situație ne aflăm și noi. Interpretarea lor, analiza lor, interiorizarea acestora ne-ar putea face conștienți - prea conștienți - de multe și de felurite tare de neacceptat. Bine, rău, stă în firea noastră - a tuturor - să mitizăm personalități, ne place să credem în cvasiperfecțiunea oamenilor aleși, a oamenilor cu har, cu dar, cu talent, cu talent, cu geniu...

O amplă cronică literară despre volumul Lume veche, lume nouă apare în România liberă, în 12 aprilie 1958, sub semnătura criticului Paul Georgescu. Cronică, îndubitabil, nu este lipsită de pasaje în care se face apologia socialismului.

Între documentele dosarului de arhivă la care ne referim se găsesc și alte două tăieturi de presă, care, din păcate, nu conțin date foarte importante - numele autorilor și sursa. Acestea sunt încă o cronică la volumul Lume veche, lume nouă, datată 13 aprilie 1958, și textul Poemul „Trîșca” de Tudor Arghezi (datat 8 mai 1958). Acesta din urmă se încheie astfel: „Miercuri, în pauza operei, pe programul II, vom transmite poemul Trîșca de Tudor Arghezi” 18.

Dosarul analizat cuprinde și două texte - diferite, dar cu același titlu, Republica - unul publicat în Scînteia din 30 decembrie 1958, altul, tot în Scînteia, dar în numărul 4719 din 30 decembrie 1959. Ambele descriu toposul sublim cuprins de Republica.

Soviet și intelect

Un articol de TUDOR ARGHEZI apărut în 1934

În mai ales către raporturile dintre scriitori și Stat, în Republica sovietică. Se pare într-adevăr, că scriitorii și artiștii fuși sînt îngrenați cu o putere neapăsătoare și în mecanismul general, că se pot să întorcă...

... să te bijbie și să-ți descînte cu cărbuni și apă neîncepută. Cînd îți făcea nevasta, o chemai tot pe babă. Baba venea de-a fuga, de la cratiță, de la grajd, cu miinile mînjite, ca de la treabă săracă. Acum în sat e casă de nașteri, așa cum trebuie, curată, sănătoasă. Acum avem doctor în sat. Asta e mult, mamă. Nu mai murim ca niște cîini. Mai vezi tu plugul urnit prin țarină de vite gata să le plesnească vinele de opintire? Nu! Mai vezi coșarele sărăcăcioase în care mai mult ploua decît se păstrau știuleții de porumb? Nu! Aratul acum e floare la ureche. Boul? O mașină! Plugul? O mașină! Secera? O mașină! A intrat în țarină, să-i zicem pe nume, tractorul. Roadele s-au îmbelșugat peste așteptări. Hambarele dau pe dinafară. Acum avem în sat pentru chibzuirea pămîntului, pe inginerul agronom, ca să-i zicem pe nume și lui. Este? Este! Și mai vezi tu vreun desculț pe undeva? Nu! Oamenii s-au încălțat, umblă-n bocanci și pantofi; nici nu-și mai aduc aminte de opinci și obiele. E adevărat? E adevărat! [...]” 19.

IV. În același stil este scris și textul rostit de Tudor Arghezi în ziua de 21 mai 1960 la postul de televiziune din București și publicat ulterior în Scînteia, numărul 4840 din 22 mai 1960. Textul se numește triumfător - Socialismul aduce bucurie și frumusețe în viața poporului și, pentru a ne familiariza și mai mult cu Arghezi socialistul (naiv sau șiret), îl cităm integral:

„În asuprirea și agresiunea claselor stăpînitoare și în războiul lor permanent cu poporul, popoarele își pierduseră bunul lor moral, cel mai scump și mai gingaș: speranța.

Civilizația veche, care cuprinde toate civilizațiile, succesiv abuzive și crude, unele moarte, altele încă ținute în viață artificială zguduite de zvîrcolirile agoniei și încă agresive, a fost înfrîntă de civilizația socialistă... Nu e vorba de o variantă, de o simplă rețetă, de formule conformiste ca în trecut, ci într-adevăr, de o civilizație nouă, profund fundamentală și decisivă. Că nu le place unora, nu e supărare. Popoarele și-au regăsit în socialism speranțele înăbușite.

Iată că cele mai mărunte și mai obscure popoare de pe glob se trezesc la o viață, care mătură, rînd pe rînd, zi de zi, sub ochii noștri, oligarhiile încăpăținate să guverneze cu lanțurile și tunul. Peste continente bate puternicul vînt socialist. Lăcomia nemaisătulă - înlăturată din troaca de mîrgăritare de către noua rînduială - dar dăruită cu harul neroziei, își ascunde vîzul să nici nu zărească mersul ineluctabil al deșteptării. L-ar opri din năvală, sufîindu-i împotriva cu cît le-a mai rămas dintr-un

Dacă în primul text, Arghezi se folosește de raportul antitetic republică-monarhie, în textul din 1959, Arcadia sa, Republica Populară Romînă, este prezentată prin recursul la un discurs dialogat. Dacă astăzi s-ar organiza un concurs de recunoaștere a autorului acestui text, credem că din 100 de tineri filologi doar doi-trei s-ar putea gândi la Tudor Arghezi, pentru că, totuși, nu el este cel care figurează în lista cu numele principalilor scriitori, intelectuali aserviți regimului comunist. Ne limităm citarea la fragmentul:

„[...] Deunăzi iar m-ai întrebât și ți-am răspuns: - Stai să vezi, că-i Republica.. Unde-i lampa de gaz? Unde-i lumînarea? De cînd am plecat eu din sat, ți-a pus electrică, nu? - Ba da, maică. - Păi asta e Republica. Electrica. Mai seamănă satul cu ce fusese? Nu! Ia te uită, nici nu-ți vine să crezi. Și cînd te îmbolnăveai chemai o babă

Poemul „TRÎȘCA” de Tudor Arghezi

Măsură înălțată întruose și înțelepciunii și înțeleptului a...

Cum îți pară și gherul, din țevă deșchisă...
Cînd gherul, din țevă, din țevă, din țevă...
Cînd gherul, din țevă, din țevă, din țevă...
Cînd gherul, din țevă, din țevă, din țevă...

În secolul lui Tudor Arghezi, omul și forma artistică sînt...

cititor în parte, nu poate fi, poate, după toate urările și felicitările primite, de prisos. Împlinirea, desigur, a dorințelor strânse de-a lungul anului vechi, e tot cea mai potrivită urare sărbătorească. Cu atât mai mult cu cât anii din urmă ne-au învățat ca împlinirile așteptate să vie mai repede, ca de obicei.”²²

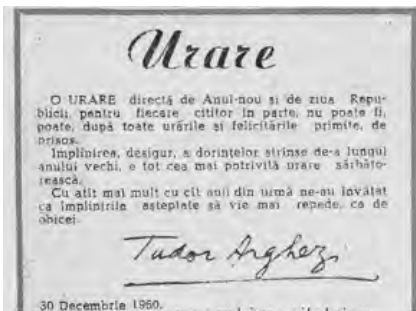
Din textele argheziene sau despre Argezi publicate în presa românească din anul 1961, în dosarul alcătuit de Virgil Ierunca, se află poemul *Răscruce*, apărut în

său, iar în finalul textului reiterează un fragment din discursul lui Tudor Arghezi, ținut cu ocazia primului (și ultimului) Congres al scriitorilor (în 1956), discurs pe care l-am redat la începutul acestui demers de inventariere arhivistică și biografică.

În 1960, la împlinirea a 80 de ani, Tudor Arghezi a fost sărbătorit cu tot fastul cuvenit unui poet considerat național, în presa vremii fiind publicate numeroase texte omagiale. Pentru momentul respectiv, în arhiva ICCMER, am identificat un articol scris de Mihai Beniuc - *Tudor Arghezi la 80 de ani*. Textul este interesant mai ales pentru că autorul ține să formuleze de câteva ori ideea că Tudor Arghezi nu a fost întotdeauna pe drumul lor, dar, în cele din urmă, a *urcat* pe platoul luminos al *socialismului*: „Dintre bucuriile alese și rare ale unui popor face parte și aceea de a avea poezii săi mari. Tudor Arghezi este o mândrie a României și se bucură un popor întreg a-l simți în mijlocul său, cu atât mai mult cu cât poetul, acum când împlineste 80 de ani, urcă, împreună cu milioanele de oameni ai muncii, pe platoul luminos al socialismului. Lungul său drum pînă aici, și ca durată de timp și ca năzuințe, întâmplări, fapte, realizări, n-a putut fi în linie dreaptă, dar calea e suitoare și însemnată pe margini cu florile omeniei. [...] versurile pentru copii din *Prisaca și Cîntare omului și 1907*, împreună cu numeroasele sale tablete, reprezintă pașii decisivi prin care Arghezi și-a ocupat loc de frunte în noua noastră mișcare literară, cum a făcut și Mihail Sadoveanu. Astfel, cel mai mare prozator și cel mai mare poet au înțeles să fie mereu în rîndurile prime ale literaturii noastre, ca vulturii ce-și reînnoiesc penele [...]”²¹...

La sfârșitul anului 1960, Tudor Arghezi le transmite cititorilor revistei *Contemporanul* o *Urare*: „O URARE directă de Anul-nou și de ziua Republicii, pentru fiecare

Contemporanul, din 17 februarie, tableta *Alegerile*, publicată de Tudor Arghezi în *Glasul Patriei*, pe 1 martie (textul este despre corectitudinea alegerilor în România nouă: „[...] Astăzi <<alegerile>> sînt alegeri, iar alegătorii își fac datoria în bună cunoștință de cauză. Candidații sînt propuși de către colegii lor de muncă din uzine, din fabrici, din birouri și întreprinderi și confirmați apoi la urne. E o diferență...”²³) și o cronică literară la volumul *Cu bastonul prin București*, scrisă de Mihai P., în *Informația Bucureștilui*, nr. 2471 din 14 iulie.

O altă cronică literară, cu același titlu, de altfel, omonim cu titlul volumului arghezian, apare și în *Scînteia*, numărul 5182, de data aceasta autorul fiind Silviu Iosifescu. Recenzia se încheie astfel: „Cititorii și întreaga noastră cultură au sărbătorit zilele acestea, cei optzeci și unu de ani ai lui Tudor Arghezi. Pentru Arghezi viața înseamnă scris și prezență. Urîndu-i ani îndelungați, cititorii știu că acești ani se vor transforma în scris, în <<casnă dorită>>, cum îi spune poetul și deci, în roade admirabile pentru arta socialistă”²⁴.

V. În anul 1962, cu ocazia Conferinței pe țară a scriitorilor, desfășurată în 21-23 ianuarie, Tudor Arghezi a fost desemnat președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor. „Conferința a dezbătut, timp de trei zile, problemele dezvoltării literaturii românești în lumina sarcinilor ce-i revin în vederea desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră”²⁵. Conferința a fost deschisă de academicianul Tudor Arghezi, iar „Asistența a păstrat un minut de reculegere în memoria scriitorilor decedați în ultimii ani: Mihail Sadoveanu, fostul președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor, Cezar Petrescu, Gb. [sic!] Bacovia, Gala Galaction, Lucian Blaga, Nicolae Labiș.”²⁵.

Aflăm totodată că „În ziua închiderii lucrărilor conferinței, conducătorii de partid și de stat - Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ion Gheorghe Maurer, Emil Bodnăraș, Leonte Răutu - au venit în mijlocul scriitorilor”²⁶.

În după-amiaza celei de-a treia zile a Conferinței, „[...] participanții la conferință au ales în unanimitate ca președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor pe cel mai mare poet în viață al României, Tudor Arghezi. În continuare a avut loc alegerea, prin vot secret, a membrilor Comitetului de conducere și a comisiei de revizie a Uniunii Scriitorilor. Comitetul de conducere ales s-a întrunit și a desemnat biroul Uniunii Scriitorilor format din 13 membri și care care va avea ca președinte pe Mihai Beniuc iar ca vicepreședinți pe Demostene Botez și V. Em. Galan”²⁷. Conferința s-a încheiat cu adoptarea unei motiuni care „exprimă hotărîrea scriitorilor din R.P. Romîna de

a-și mobiliza forțele pentru apărarea păcii în lume”²⁸.

În dosar se află și dovedea că Tudor Arghezi și-a asumat hotărîrea adoptată în finalul conferinței și s-a mobilizat, publicând în *România liberă* din 10 iunie 1962 o scrisoare adresată Adunării reprezentanților mișcării pentru pace din Republica Populară Romîna. Textul scrisorii este următorul: „În scrisoarea acad. Tudor Arghezi

adresată Adunării reprezentanților mișcării pentru pace din R.P. Romîna, se spune: <<Intențiile războinice nu încetează a încolți, cînd într-un continent cînd în altul, cînd mai la iveală și cînd pe furis, mascate de cîte un principiu fătarnic. Otrăvitoarea buruiiană trebuie stîrpită pretutindeni, din rădăcini. Rădăcina ei trebuie căutată în capul nebul al demențelor pitiți în cîte o falsă filozofie, ba rasistă, ba albă, ba neagră, ba cafenie, ba nazistă, ba fascistă, ba militaristă. Această spurcată și odioasă calamitate în loc să descrească, a sporit, agravată de cînd cu născocirile științifice, puse în slujba războiului. Alienații mintali își pun speranțele patologice în armele nucleare, uitînd că o dată cu toată lumea pier și ei, printre cei dintîi. Am citit într-o publicație străină o statistică a exploziei atomice de la Hiroșima și Nagasaki. O singură bombă a ucis pe loc 200.000 de oameni, plus zecile de mii de oameni cu moartea amînată, moarte treptată, în timp. Statistica preciza că puterea bombelor actuale, din depozitele tănuite, e infinit mai mare decît a celor din Japonia. Remediul e unul singur. Voința dîrză și activă de pace. Nu voința abstractă, omenirea e sătulă de vorbe goale, ci voință aplicată, voință-faptă, voință-acțiune.>>”²⁹.

Arghezi se poziționează pe linia politică a U.R.S.S. și a K.G.B. - alături de o pleiadă de scriitori din Europa Occidentală - care sunt artizanii mișcării pentru pace. În mesajul prezentat, Arghezi îi atacă pe *alienații mintali*, care conduc țările capitaliste și se referă la situația internațională foarte încordată - îndeosebi la conflictul americano-sovietic care a culminat cu ceea ce s-a numit *criza rachetelor*.

O tabletă scrisă în stilul uzitat în perioada 1955-1967 este publicată la 1 aprilie 1962, în oficiosul P.M.R., *Scînteia*. Tudor Arghezi își intitulează textul *Munca laolaltă* și reiterează (la it) motivele: importanța anului 1907, șansa colectivizării, progresul adus de socialism, bunăstarea țăranilor:

„[...] E primăvara lui 1962. Țăranii au văzut ochii lor ce-i o gospodărie colectivă. Oamenii își au fiecare căruța cu grîu și porumb și, pe deasupra, bani la chimie. Și-au făcut case de cărămidă, muzică în odăi, au <<mobila>> cum se spune în București, au case de nașteri și sănătate, doctori, școli curate, cămine de cultură, bibliotecă și o nădejdie zi de zi sporită. În cîțiva ani s-a schimbat toată țara, întinerită. Dealtădată, ducă-se pe pustii, azi trăim fapte făcute și o propășire ceas cu ceas. Belșugul, în fiecă an crește. Trecutul s-a isprăvit. A și început viitorul. 1962 leagă prăpastia și piscul. Îndărăt, întuneric, suferință, și bogăția rapace și puturoasă a unui cîrd de privilegiați. În zilele pe care le trăim se naște avuția noastră cinstită. Iată că bu-nicul citește, după ce în satele noastre nu s-a știut, sute și mii de ani, ce-i o literă, ce se ascunde în lăcățul ei, ce te învață cartea. Ne-am tîrît atît amar de vreme între un mormînt și altul. Drumul nostru era scurt de la bordei la cimitir. Ne mai mîngîiam cîte puțin la cîrciuma din rîspîntii. Cîrciuma ținea loc de alean. Aveam cîrciumari înalți. Țineau cîrciume mari, și Vodă, și Brătienii. Ei făceau constituțiile și legile și țuica. Aprinde lampa, Glafiro, spune bun-icul, ca să citească cuvintele lui Gheorghiu-Dej, de la consfătuirea țăranimii, și dă-mi și ochelarii. Nu-ți fie frică, Glafiro. Nu mai e cu gaz și chibrit. Sucește numai nițel de ăla negru din perete. E cu electricitate. În toiu noptii ni se face ziua în odăi. Ne-a

continuarea în pag. 12 ⇨

→ *continuarea din pag. 11*

intrat Lumina în casă, pentru totdeauna. Nu mai e întuneric.”³⁰

Arghezi scrie, în total acord cu politica partidului muncitoresc, despre colectivizarea agriculturii încheiată în martie 1962. Articolul prefațează o Plenară a C.C. al P.M.R. (23-25 aprilie 1962) și o Sesiune extraordinară a Marii Adunări Naționale (27-30 aprilie 1962), dedicate încheierii colectivizării agriculturii (cu aproape patru ani mai devreme decât se stabilise). La Sesiunea M.A.N. au participat 11.000 de oameni, probabil majoritatea țărani, câți țărani pretindeau propaganda comunistă și Tudor Arghezi că au fost uciși în 1907. Arghezi ignoră - cu bună-știință - faptul că în închisorile comuniste se aflau zeci de mii de țărani care se opuseseră colectivizării.

În 30 aprilie 1962, în *Informația Bucureștiului* este publicat și *Cuvîntul academicianului Tudor Arghezi* de la Sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale.

„[...] V-am ascultat, frați plugari, povestind cum ați întemeiat gospodăriile colective și cite minuni săvârșiți laolaltă, din înfrățirea, ins cu ins, umăr cu umăr, vatră cu vatră, ogradă cu ogradă, sat cu sat, ca să fiți, înșfîșit, un singur popor al unui singur pămînt. Miracolul revoluției s-a împlinit.

Am simțit bucuria hărniciei și a belșugului ajuns. Am auzit viță de plugar cum sînt, cît porumb, cît grîu și cite alte avuții scoateță, zi-de-zi, cu mîinile, cu pricepearea și mintea, din darnica noastră țărînă, amestecată pînă deunăzi cu sîngele și lacrimile cheltuite sute de ani pentru alții, care v-au plătit cu lanțuri grele, înghenunchiați pe ogoarele boierești.

Dar, frați plugarii, dacă nu este iertat să-mi uit obîrșia, nu pot să uit, de meseria de scriitori și de tot ce le-ați dăruit scriitorilor noștri, străduiți să aducă fărîma lor de lumină la strălucirea în lume a gândului românesc.

Plugarii ne-au dat moștenirea limbii, a simțirii și a frumuseților, împletite în singurătățile marilor suferințe...

Noi, scriitorii, n-am fi născocit nimic fără ajutorul acestei moșteniri... Graiurile noastre sînt ale poporului, cartea noastră izvorăște din înțelepciunea și din puterile sufletului acestui popor. Cărturarii noștri și dascălii noștri sînt ciobanii Mioriței, Chemarea noastră este să-i dăm poporului înapoi, mai înfrumusețată, dacă se poate, zestrea strînsă de acest mare părinte al nostru, al tuturor, Poporul. Încercăm cu sfială, să nu cumva să o împutinăm.

Nu știu dacă între Dumneavoastră sînt mai mulți de o vîrstă cu mine Unii au apucat numai cite o parte din trăirea mea în haine negre, scriitorii au îndurat în trecut aproape aceeași viață ca și frații lor în opinci și straie albe.

Sînt unul din martorii în viață al unui trecut nerușinat nemernic.

Astăzi, nici plugarii, nici scriitorii nu mai știu ce-i suferința și ce-i deznădejdea. La peste 80 de ani, cîți am durat, îmi dau bine seama de izbînzile timpului de față, răscumpărătorul umilîntelor, mîhnirilor și sărăciei răbdate.

Mulțumită bărbăților care îndrumază țara, în deplină bucurie, atîm pentru noi cît și pentru dînșii, astăzi sîntem cu toții: fie muncitori cu brațele, fie cu sculele grele sau mai ușoare, slujitorii aceluiași vis de fericire împlinită al poporului nostru, cît și al celorlalte popoare încă în suferință.

Ca și plugarii, ne simțim colectivizați și noi...

Să trăiți scumpi tovarăși din uzine și de pe brazde.

Trăiască Partidul Muncitoresc Român!

Trăiască Guvernul Republicii Populare Romîne!

Florile dintîiului de Mai să ningă fragedele, pe capetele și-n sufletele tuturor, întinerite.

Tovarăși,

Socialismul nu determină numai avîntul economic, el este și aducător de lumină, deschizători de noi orizonturi, minții ome-nești. Conducînd opera de făurire și dezvoltare a economiei socialiste, partidul s-a preocupat cu neslăbită atenție de revoluția culturală, de formarea conștiinței socialiste a maselor, de educarea omului nou, participant activ și conștient la construirea noilor orînduiri. Aceasta este o sarcină deosebit de complexă, care nu poate fi rezolvată decît printr-o muncă îndelungată și perseverentă. Înfăptuirea revoluției în conștiința oamenilor, treptata lichidare a mentalităților și obiceiurilor vechi, care nu mai corespund relațiilor noi, socialiste, constituie unul din obiectivele principale ale activității partidului în procesul de desăvîrșire a construcției socialismului.

Recent, revista *Lupta de clasă* a întreprins un studiu deosebit de interesant și instructiv cu privire la stările de lucru dintr-un sat, care în 1938 a format obiectul unei monografii inițiate de Institutul Social Român. Este vorba de satul Perieți, din regiunea București, ai cărui reprezentanți se află alături de noi în această sală.

Autorii monografiei descriu sărăcia îngrozitoare din acest sat, pe care-l denumeau <<pidă fericită de felul cum nu ar trebui să fie un sat românesc>>. De bună seamă ei aveau dreptate, deoarece pe atunci aproape două treimi din terenul arabil al satului se aflau în stăpînirea a șapte moșieri, în timp ce... majoritatea a gospodăriilor țărănești se zbateau în <<cea mai oarbă mizerie>>.

În acest studiu monografic nu se spune nimic despre cărți, biblioteci, cititori de ziare. Explicația o dau însși autorii, scriind că țărănul <<nu se va gîndi niciodată la carte atunci cînd trupul lui e răz de foame>>.

Azi pe melegurile acestui sat se află o gospodărie colectivă înfloritoare. Toți cei 680 de copii de vîrstă școlară merg la școală, satul este electrificat, are cîmin cultural, două biblioteci, echipe artistice, cinematograf, sute de abonați la ziare, aproape 200 de aparate de radio, numeroase televizoare. Exemplul acesta, unul din miile din cite s-ar putea da, reflectă roadele minunate ale muncii partidului și statului nostru pe tărîmul răspîndirii culturii.

Înainte pînă și abecedarul era un lux. Scriitorul Geo Bogza nota într-un reportaj din anul 1933: ...5 lei înseamnă o pîine. O pîine e o zi de viață. Cîte pîini, cîte zile de viață trebuie să smulgă din casele sărace prețul manualelor didactice? Oamenii gîndesc: tăblița - 4 pîini; geografia - 3 pîini; abecedarul - 7 pîini. Astăzi toți copiii din clasa I pînă în clasa a VII-a primesc gratuit manuale școlare. [...]”³¹

Dacă nu ar purta semnătura lui Arghezi, orice cititor al acestui articol/discurs ar fi sigur că a fost scris de Gheorghe Gheorghiu-Dej sau de unul dintre cei mai radicali comuniști. Talenta poet, creator de limbă literară, și redevabilul jurnalist de altădată vede în comunism, asemenea lui Nicolae Ceaușescu (cîtiva ani mai târziu), visul de aur al omenirii. Conținutul articolului/discursului ne dezvăluie un Arghezi care trăia deja acest vis. El se bucura pentru plugarii

care, prin Partidul Muncitoresc, și-ar (re) căpăta demnitatea și libertatea. *Lanțurile grele* în care plugarii au fost ținuți sute de ani, sîngele și lacrimile vărsate de țărani peste țarină le-ar fi fost transformate de comuniști în bucurii și în prosperitate... Arghezi face apologia înfăptuirilor poporului sub conducerea partidului comunistilor și previzionează formarea *poporului unic muncitor*, obiectiv asumat, două decenii mai târziu, de Nicolae Ceaușescu.

Un articol interesant ni se pare acela apărut în *Glasul Patriei*, din 1 mai 1962. Aflăm din preambulul textului că în aprilie 1962 s-a desfășurat în Sala Radioteleviziunii din București „un recital din poezia maestrului Tudor Arghezi”³². Cu această ocazie, „acad. Mihail Ralea a făcut [...] o prezentare a operei artistului”³³. Au recitat versuri argheziene: Aura Buzescu, Costache Antoniu, Radu Beligan, Colea Răutu, Constantin Codrescu, Elena Sereda, Gheorghe Ghițulescu, Irina Răchiteanu-Șirianu, Ludovic Antal și Dinu Ianculescu, iar Iolanda Mărculescu și Angela Moldovan „au interpretat cîteva melodii compuse în ultimii ani pe versurile poetului”³⁴. Evident, este vorba despre poezia *Evlui Nou*, cel comunist.

Dovada de recunoștință pentru acest recital, la care poetul a participat, au fost rîndurile de mai jos:

„Mă silește conștiința să-mi permit o mărturisire. Fără să fiu sperios la brutalitate, atențiile prea delicate mă înfricoșează.

Cu toate că-n epoca socialistă condeii mi se bucură de o apreciere prea puțin meritată; cu toate că am avut de-a lungul ultimilor ani numeroase binevoitoare surprize, de care emoțiile mele repetate îi sînt profund recunoscătoare, un recital pe numele meu mă covîrșește. Sfielile mele nu se puteau aștepta ca lumina nimbului marilor noștri morți să ajungă pînă la mine, simplu scriitor și cercetaș de cuvinte.

Totuș, mi-a fost dat să trăiesc marele contrast dintre două timpuri, atît pentru literatură, cît și pentru neînsemnata mea persoană.

Ce erau mai 'nainte un scriitor, un compozitor, un pictor sau un artist dramatic? O rușine, mai mare sau mai mică, după familia din care ieșea. Se mai admitea, e adevărat, cite un liric, înzestrat cu darul madrigalului și al hazului gros, între lăutarii ospetelor boierești.

Personal, de vreme ce azi e vorba - vă cer iertare - despre mine, am avut împotri-

„În plină ocară și meschină vrăjmășie, care amenințau să dureze, s-a petrecut brusc un eveniment. Profesorul Ralea, care mi-a făcut onoarea să deschidă recitalul, a dovedit într-o ambianță de vastă lașitate, rarul curaj al sincerității. Fără să-l fi cunoscut nici cum arăta la față a publicat un articol senzațional. E singurul Antelect care mi-a promovat deschis încercările literare. Sînt de atunci vreo 40 de ani. Deodată le admitem, la urma urmelor, și alții, ei o făceau pe șoptite și pe furiș, să nu fie cauză cumva la Facultatea de Litere sau prinsejur. Nu se putea spune că ocarile m-au selăngit; dimpotrivă, m-au făcut mai in-

dumanțioasă, însă numai cu un copil, orice copil, lîngă ei. Refuzase pe toți impresarii, bînososele propuneri și contracte, ale samarilor artisticii internaționale.

Cîteva prieteni ai lui, cu dare de vînt, însoții pe neștiute, cu o intrapredere de concerte străine, sub prețutul unei călătorii de plăcere, l-au luat cu ei la Berlin. Acolo, de brui, într-o seară, prietenii l-au îmbrăncit într-o sală plină de un public care îi aștepta. Pianistul își dăde seama de situație și a luat-o la fugă...

Aș fi și eu de la recital, dar n-am pe unde să ies. Ușile sînt închise.

TUDOR ARGHEZI

va scrisului meu, un timp, toate autoritățile culturale asociate: Universitatea, Academia, poliția, justiția, cenzura, jandarmeria și chiar colegialitatea imediată.

Fusesem izolat, cu condeii și caietele mele, pe un bloc de gheață, cît țara, ocărît, scuipat, insultat, pentru că, fără să mă simt vinovat cu nimic, încovoiam, poate, graiul moștenit cu oareșicare dexteritate suspectă. Singurul drept și singura datorie, acordate unui scriitor, erau să moră la spital pe o rogojină, sau la balamuc. Afară de unele strofe patriotice, cîntate la oștire și la școala primară, scrise de Alecsandri, și afară de operele semnate Carmen Sylva, respirînd o atmosferă regală, restul, cu om cu tot, era indiferent și aproape odios.

În plină ocară și meschină vrăjmășie, care amenințau să dureze, s-a petrecut brusc un eveniment. Profesorul Ralea, care mi-a făcut onoarea să deschidă recitalul, a dovedit într-o ambianță de vastă lașitate, rarul curaj al sincerității. Fără să-l fi cunoscut nici cum arăta la față a publicat un articol senzațional. E singurul intelect care mi-a promovat deschis încercările literare. Sînt de atunci vreo 40 de ani*. Dacă le admitem, la urma urmelor, și alții, ei o făceau pe șoptite și pe furiș, să nu fie auziți cumva la Facultatea de Litere sau prinsejur.

N-aș putea spune că ocarile m-au neliniștit; dimpotrivă, m-au făcut mai insistent. Atacat, m-am apărat atacînd - (poziția e admisă și la box) iar adversarii au fost mai mulțumiți să-mi schimbe porecla de scriitor în aceea de polemist.

Ceea ce atîță într-o injurie nu e însăș calomnia ci forma și stilul. O insultă proastă, scrisă, echivalează cu o laudă de prost gust și de scriitor prost, lucru destul de frecvent, însăș batjocura cerînd, ca și poezia, imagine frumoasă, expresie rotundă, o linie ondulată și o eleganță pană diamantină, ca nici adversarului bine dichisit să nu-i displace.

Nu mai tîmîia vulgară supără și dezgustă. Estetica nu poate lipsi, cum dovedește și sportul, din nici o bălăie cu pumnii sau cu condeii. Chiar în războaie steagurile sînt de mătase și tresese comandantilor de aur. I-ai administrat adversarului doborît lovitura de grație, dar i-ai dat să și priceapă că nu te joci.

Trăia odinioară în București noștri un mare pianist, considerat în toată Europa drept cel mai substanțial interpret al lui Beethoven. El se chema Dumitru și în familie Ghiță. N-avea nimic din expresia vîlvoaie a unui artist grijuliu mai mult de coamă și barbă decît de curgere catifelată a claviaturii de pian. El nu putea să cînte inspirat în public, dar acasă cînta, se poate

zice, dumnezeiește, însă numai cu un copil, orice copil, lângă el. Refuzase pe toți impresarii, bănoasele propuneri și contracte, ale samsarilor artistici internaționali.

Çițiva prieteni ai lui, cu dare de mină, învoii pe neștiute, cu o întreprindere de concerte străină, sub pretextul unei călătorii de plăcere, l-au luat cu ei la Berlin. Acolo, de braț, într-o seară, prietenii l-au îmbrăncit într-o sală plină de un public care îl aștepta. Pianistul își dăde seama de situație și a luat-o la fugă... Aș fugi și eu de la recital, dar n-am pe unde să ies. Ușile sînt închise”³⁵.

Imaginea din finalul textului de grațitudine, precum și ultimul paragraf vin să ne provoace câteva interogații retorice: era Tudor Arghezi în 1962 nemulțumit de *reabilitarea* pe care o acceptase?; simțea că nu poate face față unui prezent în care lauda îl copleșea?; era încântat de tot ce i se oferea, dar conștientiza că totul îl obligă la tot mai multe și mai mari căderi publice în brațele socialismului și ale partidului?... În primul rând, constatăm că lui Arghezi îi plăcea să fie omagiat (asemenea noilor săi comanditari). De ce să nu beneficieze de cultul personalității de care se bucurau noii stăpâni ai României? Arghezi încearcă să-și mascheze plăcerea, afirmând că aprecierea de care se bucură în epoca socialistă este „prea puțin meritată”. Apoi, îi vitriolizează pe aceia care până atunci nu i-au recunoscut valoarea. Nu știm dacă atunci când spune că a avut împotriva scrisului său „toate autoritățile culturale asociate” (între care amintește și Poliția, Justiția, Jandarmeria...) se referă și la autoritățile din perioada comunistă (de până în 1955), perioadă în care a fost un proscris.

Amintim și alte trei tăieturi de presă, părți ale dosarului de arhivă și de presă analizat. Acestea conțin textul *Frunze în anotimpul împlinirii* de Mihai Beniuc (*Scînteia*, 17 mai 1962), poemul *Bunădimineața, Primăvară!* de Tudor Arghezi (*Gazeta literară*, nr. 16, 15 aprilie 1963) și poemele *Un april*, *Rîvnă* și *Trîndăvie*, apărute la rubrica *CREIOANE*, din *Gazeta literară*, în 4 iulie 1963.

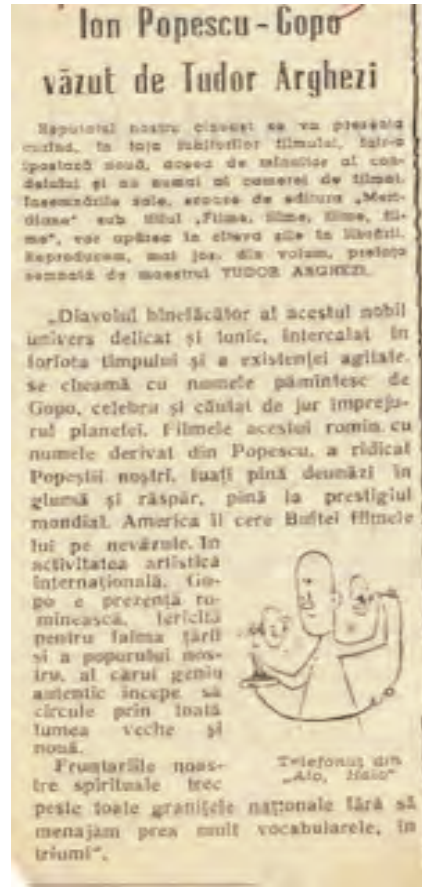
VI. Menționăm mai întâi un text publicat în revista *Arts*, din 16-22 octombrie 1963, cu titlul *En Roumanie la poésie nourrit le poète*, sub semnătura lui Claude Bonnefoy. Acesta se constituie un preambul pentru cele ce urmează.

Claude Bonnefoy a fost un critic literar de origine franceză, care „timp de aproape 25 de ani s-a dedicat descoperirii și sprijinirii scriitorilor talentați în care a perceput prezența tulburătoare a modernității”³⁶. Bonnefoy a semnat în publicațiile de renume din Franța, de la mijlocul secolului al XX-lea: *Arts*, *La Quinzaine littéraire*, *Les Nouvelles littéraires*.

În textul pe care l-am menționat mai sus, Claude Bonnefoy se referă la apetitul cititorilor din România, la tirajele uluitoare care se practică în România, la progresul cultural extraordinar din R.P.R.: „[...] În România, într-adevăr, un poet poate trăi din producția sa poetică. <<Un debutant, ne-a spus Mihail Beniuc, președinte al Uniunii Scriitorilor, vede prima sa carte publicată în 3 sau 4000 de exemplare. Pentru un poet deja cunoscut, primul tiraj este de la 10 până la 12000 de exemplare. Însă, nu este un volum al cărui tiraj să nu fie epuizat în mai puțin de șase luni. De obicei, tirajele unei cărți sunt calculate în așa fel încât un scriitor să poată să trăiască din drepturile sale de autor timp de minim doi ani>>”³⁷.

Textul lui Bonnefoy, din care am citat anterior, este un prim articol publicat în presa franceză, descoperit în dosarul de arhivă supus cercetării. Considerăm că el reprezintă un prim efect al politicii R.P.R. de a face cunoscută lumii întregi evoluția culturală. Nu excludem probabilitatea ca textele din presa străină să fi fost rodul unor obligații financiare, Direcția Presei din R.P.R. plătiind pentru aceste apariții din publicațiile franceze (acelea care promovau stînga politică).

Între textele publicate în presa franceză, în dosarul cercetat se găsesc alte două mici scrieri argeziene: *Ion Popescu-Gopo*, văzut de Tudor Arghezi (*Informația Bucureștilui*, 20 decembrie 1963) și *1964* (o urare adresată de poet cititorilor ziarului *Scînteia*, din 31 decembrie 1963).

Întrucât considerăm că articolele din presa franceză - cronici, interviuri - nu au fost recuperate și publicate în volum până acum, în cele ce urmează vom insera traducerea integrală a acestora. De altfel, ele reprezintă piesele de bază ale acestui puzzle biobibliografic început.

Astfel, în *Gazette de Lousaine*, 29 februarie-1 martie 1964, Armand Gaspard scrie despre *Elveția romandă care l-a cunoscut pe cel mai mare poet al României - Tudor Arghezi*. Redăm articolul:

„Cu aproximativ douăzeci de antologii de poeme, de traduceri în română ale lui Villon, La Fontaine, Rimbaud, Baudelaire, precum și ale lui Molière și Brecht, la care se adaugă o abundență operă romanțată și critică, Tudor Arghezi este considerat ca cel mai mare poet în viață al României. El este actualmente în al optzecelea său an. Acest scriitor român, pe care îl studiem cu surpriză, aproape că a devenit elvețian. Asta se întâmpla la începutul secolului. Tudor Arghezi își terminase studiile, scrisese primele versuri și se formase pentru viața care îl condusesese la un cioplitor în piatră, într-un laborator de uzină, apoi într-o mănăstire unde suferă o criză de conștiință care l-a dus la părăsirea țării sale. Mai precis, el s-a dus în Elveția, la Fribourg mai întâi, apoi la Geneva. Studiază acolo calvinismul în același timp în care se alătură unor grupări de emigranți nihilști și anarhiști.

Autoritățile din București îl supraveghează și provoacă un scandal atunci când descoperă că grupările corupseseră un funcționar de la poșta din Geneva pentru a obține corespondența poetului. Era în 1907. Arghezi se bucura de o mare stimă în Elveția romandă. El se întreba, pe atunci, foarte serios dacă nu ar trebui să ia naționalitatea elvețiană care i se propusese și pe care prietenii săi îl presau să o accepte. Dar sentimentul apartenenței predomina.

Acest episod puțin cunoscut din biografia vulnerabilului poet român ne este povestit de Luc-André Marcel într-un întreg volum recent pe care îl consacra lui Tudor Arghezi în colecția *Poeți de azi*, ediții Seghers. În *Caietele sudului*, Luc-André Marcel a dezvăluit deja cititorilor de limbă franceză cântecele mistice ale călugărului armean Grégoire De Narek, acest supraréalist al secolului al X-lea: îi datorăm, de asemenea, o introducere pătrunzătoare a poeziei populare bulgare. Acum, el nu se mulțumește să îl prezinte pe Tudor Arghezi, îl interpretează deopotrivă. Cartea conține astfel vreo 80 de poeme al căror traducător este. Această antologie arată vastul univers al poetului român. Trecem de la un psalm despre moartea unei albine, de la o constatare a mizeriei la somptuoșitatea unei reverii, de la un blestem la un cântec în stil popular. Este o poezie care poartă uneori marca celei mai crude realități (Arghezi a cunoscut închisoarea, înainte și în timpul Primului Război Mondial), alteori pe cea a exuberanței supraréaliste, uneori pe cea a prospețimii minunate pe care o sugerează contemplarea țării natale sau a vieții familiale.

Tudor Arghezi s-a întors în țara sa în

1910, după ce a trecut printr-o noastră trei sau patru ani. Din acest sejur care aproape că a făcut din poet unul dintre compatrioții noștri, el a păstrat amintirea unei a doua patrii. De mai multe ori, și în toți acești ultimi ani, fiul său îl însoțea pentru a căuta în colecțiile ziarelor de la biblioteca cantonală din Vaud (Elveția) articole pe care scriitorul le dăduse nu de mult unui ziar din Lausanne.

Vârsta și poezia nu l-au detașat pe Tudor Arghezi de problemele prezentului. Astfel că întorcându-se din Elveția, toamna trecută, el a scris într-o revistă din București un articol despre gloria vocației latine a României. El critică acolo noua ortografie deformată, după el, numele țării (*Romînia* în loc de *România*), el critică latinistii, îi acuză de lașitate și îi invită să-și pregătească examenul de conștiință, aplecându-se asupra surselor trecutului național. El a obținut, de altfel, câștig de cauză. De la începutul acestui an, în piesele oficiale, citim din nou România.

A.G.

Chei pentru literatura română: *Nouvelles Roumaines* - o antologie din colecția Melior, edițiile Seghers, 1962, cu texte din douăzeci de autori printre care: Panait Istrati, I. L. Caragiale, Tudor Arghezi și tineri scriitori ai Republicii Populare Române; *Poésie roumaine*, o antologie de Hubert Juin (Clubul prietenilor cărții, Paris, 1961). În curs de pregătire: *Anthologie des poètes roumains*, de Alain Bosquet.

Ceasul de apoi. *În cer, / Bate ora de bronz și de fier. / Într-o stea / Bătu ora de catifea. / Ora de păslă bate / În turla din cetate. / În ora de lână / Se-aude vremea bătrână / Și se sfășie / Ora de hârtie. / Lângă domnescul epitaf / Bate glasul orei de praf. / Azinoapte, soră, / N-a mai bătut nici-o oră.*”³⁸ Tudor Arghezi (Traducere Luc-André Marcel, Edițiile Seghers)

Din această prezentare, de altminteri foarte confuză, înțelegem că cel mai important poet român în viață și-ar fi dorit dintotdeauna să trăiască în România comunistă...

Les Lettres Françaises, numărul 2029 din 5-11 martie 1964, găzduiește o *Întâlnire cu Tudor Arghezi*. Amfitrion - Claude Couffon. Reproducem dialogul:

„O față foarte fină cu ochii mici, vii, distrați, care se umplu de mister când deviază cu amabilitate o întrebare care îl obligă să vorbească prea mult despre el însuși. Un zâmbet tandru sub mustața deasă, albă, când se zărește, brusc, că a răspuns fără să-și dea seama de întrebarea viclenă reintrodusă sub o altă formă în conversație. Pe scurt, un om în același timp complex, serios și poznaș: astfel îmi apare Tudor Arghezi <<cel mai mare poet al României și unul dintre cei mai marcanți ai Europei>>, potrivit biografului său, Luc continuarea în pag.14 ⇨

⇒ continuarea din pag. 14

André Marcel. (1) La 84 de ani, Tudor Arghezi a călătorit la Paris cu basca sa și cu bastonul său gros de bambus. Privindu-l, cred că a păstrat ceva din originea sa țărănească...

- Da, m-am născut în Oltenia, o provincie care se învecinează cu Porțile de Fier, locul prin care Dunărea intră în țară. Eu sunt din județul Gorj, cel mai sărac și cel mai pietros din regiune. Acolo locuitorii sunt țărani primitivi, foarte inteligenți...

Vocea sa sacadată devine mai duioasă: - M-am născut în 1880, în luna mai, cea mai frumoasă perioadă a anului. V-am spus: familia este de țărani. Este adevărată nobletea a țării. Noblețea țării, a aratului, a semănatului, a grâului și a porumbului...

- Cum s-a născut în dumneavoastră vocația poetică? - Nu știu nimic despre asta. Poezia, la mine, s-a produs în inconștiență completă. De altfel, ezitam între poezie și pictură. Dar mi-am dat repede seama că pentru a fi pictor trebuia să dispun de un anumit lux...

- De o mânăstire? - Da, pentru o vreme am devenit călugăr, căci nu aveam alt loc în care să meditez, în care să scriu. În mânăstirea în care eram, aveam o cameră care îmi convenea și o farfurie plină de câte ori îmi era foame. Acolo m-am format, mai mult sau mai puțin. Mă căutam, fără speranță de a mă găsi. E adevărat că am perseverat din moment ce încă mă caut! Și într-o zi, am fost sfințit diacon. Dar toți colegii mei aveau un zâmbet răutăcios când îmi vorbeau...

- Care au fost marile șocuri din viața dumneavoastră care v-au putut influența...

LA SUISSE ROMANDE A BIEN CONNU TUDOR ARGHEZI LE PLUS GRAND POÈTE DE ROUMANIE Par Armand Gaspard. Une personnalité comme qu'en lui posséder et que son œuvre le prouve d'urgence. Mais la grande de origine romaine...

opera? El reflectează și constată că fața sa oscilează fără încetare: - A fost revoluția din 1907, cu 11.000 de morți într-o săptămână! Un șoc, acesta este un șoc! După acel moment, fără să-mi dau seama, mi-am schimbat temperamentul...

- Știu că pamfletul este un gen în care Tudor Arghezi excelează. Îl întreb dacă n-a avut remușcări când și-a bătut astfel, cu cruzime, adversarul. Constat cu stupeoare că schițează un zâmbet foarte blând: - Remușcări? De ce? Am mereu impulsul de a fi corect atunci când scriu. Și apoi, eu concep pamfletul în această manieră: să nu ridiculizez destinatarul în ochii altora, dar să-l fac nefericit în interior. Trebuie să-l descurajez, să-l panichez. Să constate că ceea ce se spun este adevărat. Îmi place pamfletul bine făcut, bine scris. Îl văd scurt, dur și frumos. În maniera lui Paul-Louis Courier, pe care îl admir mult. Uitați, m-am războit un pic cu toată lumea în România. Ei bine! Insultele pe care mi le trimiteau erau mereu prost făcute. Le cer adversarilor mei să aibă stil. Îl întâlnesc rar, din păcate!

- De ce ați publicat atât de târziu, la 47 de ani, prima dumneavoastră carte: <<Cuvinte potrivite>>? - Eu mă simt mereu prea tânăr pentru a publica. Chiar și acum! De fiecare dată când scriu, am impresia că debutez! Sunt foarte exigent. Aș vrea ca fiecare cuvânt să fie bine fixat în frază, astfel încât să putem merge pe deasupra ca pe o piatră, fără să se clatine. În perioada Cuvintelor potrivite, nu aveam încredere în mine. Mi-am editat cartea sub presiunea câtorva prieteni. Și apoi, pentru că voiam să combat un pro-verb românesc pe care fiecare părea să-l creadă și care afirma că limba română nu putea exprima decât o cantitate mică de lucruri. Țineam să demonstrez că putem spune totul în română!

- Opera poetică a lui Tudor Arghezi s-a străduit, într-adevăr, să spună totul și tonul său general este complex, fără margini. Violentă și câteodată argotică în Flori de mușgai (1931), ea se face blândă și copilărească în Cartea cu jucării (1932), intimistă în Cântecul de seară (1935), epică în Cântare omului (1956). Această diversitate despre care vorbim acum Arghezi nu o po-

te explica: - Nu, este imposibil. Aceasta m-a făcut să sufăr mult în viața mea, dar nu pot să spun nimic altuia despre asta. Sufletul omului este ca pământul: are munții săi, dar și râpele sale, de asemenea. Câteodată, urcăm până în vârfuri, altădată ne rostogolim până în prăpăstii. Poezia copilăriei, de exemplu, am descoperit-o cu copiii mei. Așadar, m-am deschis tuturor gingășilor posibile. Dacă vreți, la origine, eram un solitar, pe care toate problemele îl preocupau cerebral. Nu vedeam viața. Când copiii mei mi-au dezvăluit-o, am evoluat și am mers până la om. Poezia mea a devenit poezia omului, acest animal izolat și splendid. Acum, el este cel care mă interesează. Vreau ca el să fie respectat, să fie demn, să fie fericit.

Reflectează și mâinile sale tremură: - Fericit, este poate imposibil. Să zicem: vreau ca el să fie mulțumit!!" 39 Dialogul redat nu ne oferă informații inedite referitoare la Tudor Arghezi. El se definește ca fiind singur împotriva tuturor, de când se știe, dintotdeauna. Totuși, și acest interviu, și celelalte texte din presa franceză îl prezintă pe Tudor Arghezi ca pe cel mai mare poet al României. Pentru Arghezi, situația aceasta era extrem de benefică atunci. Astăzi însă lumina în care îl pun fragmentele identificate credem că nu îl avantajează. În 9 aprilie 1964, presa franceză prezintă un alt dialog, de data aceasta purtat de Edith Mora cu Tudor Arghezi și publicat în Les Nouvelles Littéraires. Edith Mora și Pierrette Micheloud au inițiat, în 1964, premiul pentru poezie Louise-Labé. Acest premiu era acordat unui poet francofon care publicase deja două-trei cărți, remarcate de criticii literari, dar care nu era încă celebru. Edith Mora reține din dialogul cu Tudor Arghezi următoarele: „Sub bereta sa, fostul revoluționar care îmi sărută mâna - oh, dulce curtoazie românească - cu ochi jucăuși de inteligență și de tinerete, această tinerete care arde în poemul sau în articolul pe care îl dă în fiecare săptămână la Gazeta literară din București, care fulgera în prima sa antologie poetică, pe care a așteptat să o aibă 47 de ani pentru a o publica în 1927 și care trebuia să fie urmată de vreo cincizeci de cărți, în versuri și în proză. Explicația miracolului? Foarte simplă: - De fiecare dată când scriu, am impresia că este pentru prima dată: sunt mereu un debutant... Admirabilă, și fecundă, modestie a acestui <<țăranel din Dunării>>, cum se definește,

amintindu-și originile țărănești, pentru a se scuza de ignorarea literaturii franceze actuale, <<căci m-am oprit la Remy de Gourmont...>>. El este astăzi cel mai mare poet în viață din România și unul dintre cei mai importanți, cei mai interesați din Europa, unde este tradus în aproape toate limbile, după ce Franța, prima, l-a descoperit. <<Un scriitor remarcabil>>, scria despre el, în Antologia poeziei românești (1), Hubert Juin, deja traducător al Poemelor alese (2). Astăzi, printr-un eseu foarte minuțios al lui Luc-André Marcel, de asemenea a optzeci de poeme prezentate ulterior, ce intră în colecția Poetii de azi (3).

- Am venit la Paris, încă din noiembrie, pentru a face această alegere de poeme, și găsesc că versurile mele, adaugă el zâmbind, au câștigat mult fiind introduse în franceză! Dar primul meu traducător a fost Ionesco, în <<Caietele sudului>>, cred că în 1943. Știți că el a debutat la București în <<Biletele mele de papagal>> [mes Coco, în textul în limba franceză n.n.].

Îmi vorbește așadar, cu însuflețire, de faimoasa sa publicație liliputană - <<cel mai ridicol ziar>> - spune el pufnind în râs - lansat în 1928 și mult timp redactat de el însuși: aceste <<Bilete de papagal>>, pamflete aspre care avură cinci sute de numere!

- Am polemizat acolo contra autorităților, ceea ce a făcut să mă duc la închisoare, dar acolo am lansat de asemenea o duzină bună de scriitori, dintre care Ionesco; apoi el s-a revoltat și a scris contra mea o carte, <<Nu!>>, dar cum mă iubea mult totuși, el a terminat-o printr-un elogiu mie...

- Concepția dumneavoastră despre poezie l-a atacat? - Printre altele: la început, nu eram înțeles, căci sintaxa mea bulversa gramaticală. Încă din liceu, fusesem agasat să pricep să repet: limba română nu poate exprima tot, trebuie mereu să recurgi la o limbă străină... Eu am perseverat să demonstrez contrariul!

Dar în același timp, Tudor Arghezi utilizează limba literară română, fiind considerat ca unul dintre creatori, făcându-i mai bine cunoscuți, în țara sa, pe marii noștri clasici francezi. Adaptarea sa a Fabulelor lui La Fontaine este, la fel ca propriile sale poeme, cunoscută de toți școlarii, el a tradus, de asemenea, pe Villon, Baudelaire, Flaubert pe care îl numește mentorul său și visează să facă o adaptare a lui Rabelais.

- Am mai tradus, și cu dragoste, tot teatrul lui Molière, dar ce a rămas manuscris a fost distrus în incendiul cumplit de la frumoasa bibliotecă a teatrului nostru național, de către bombe germane. Au fost salvate doar traduceri din <<Avarul>> și din <<Mizantropul>>.

În acel moment, fiica sa, pentru care a inventat numele atât de muzical de Mitzura, foarte drăguța tânără femeie brunetă care îl însoțea în călătorie intervine:

- Tocmai sunt pe punctul de a învăța rolul Mariannei, pe care o să o interpretez la teatrul din București. Teatrul francez este foarte iubit în România, ca de altfel tot ce este în franceză...

- Există, adaugă tatăl, o adevărată similitudine între popoarele noastre.

- Ați locuit la Paris, fiind tânăr? - Între 1905 și 1910, locuind în Elveția, veneam acolo să-mi petrec fiecare toamnă; pentru a trăi făceam pe docherul la Halles și chiar vindeam ziare la Montmartre...

- Frecvențați poezii? - Nu, am evitat mereu scriitorii, atât în străinătate, cât și în țara mea; au un fel de

S A PARIS • RENCONTRES A PARIS

S-au scris multe, în timpul războiului, în România și în țările vecine. În România, scriitorii au scris despre război și despre viața din țară. În țările vecine, scriitorii au scris despre România și despre viața din țară. În România, scriitorii au scris despre război și despre viața din țară. În țările vecine, scriitorii au scris despre România și despre viața din țară.

TUDOR ARGHEZI « paysan du Danube »

îngâmfare care mă jenează. Și apoi, Parisul îmi ajungea: Franța, vedeți voi, este o poezie... și limba franceză este, de asemenea, o poezie.”⁴⁰

Dialogul este modest, din punct de vedere intelectual. Tudor Arghezi se auto-victimizează și este victimizat de compani- on. În realitate, Arghezi a fost recunoscut ca unul dintre cei mai importanți poeți în perioada interbelică. Cărțile i-au fost publicate la edituri de mare vizibilitate (Cultura Națională, Biblioteca pentru Toți), a condus ziarul *Contemporanul* (1922), și-a citit creațiile la Universitatea Populară din București, și-a editat propria gazetă⁴¹.

Dacă în 1946 Tudor Arghezi, angajat în dezbaterea despre trădarea intelectualilor, se găsea în rândurile celor care dezavauu implicarea partizană a elitelor în noua politică de partea Frontului Național Democrat⁴², în perioada 1955-1967 Arghezi s-a comportat ca unul dintre cei mai fervenți și influenți propagandiști ai P.M.R./P.C.R. și ca unul dintre cei mai importanți susținători ai regimului totalitar comunist.

Scrisul său a fost pus în slujba aceluși regim. În 1955, nu poetul de mare calitate a fost recuperat/reabilitat. În 1955, Tudor Arghezi a fost botezat ca propagandist al P.M.R./P.C.R. Din păcate, Arghezi a plătit cu asupra de măsură privilegiile oferite de puterea politică comunistă. Articolele sale politice, dar nu numai acestea au adus nomenclaturii comuniste servicii mai mari decât sute de activiști ai partidului.

După cinci ani în slujba propagandei comuniste, marele poet „are limpede conștiința duplicității intelectualului în regimul comunist”⁴³ și scrie, probabil, în anul 1960 următoarele versuri: „Îngrijește-te! Să nu-ți scape vreo hârtie/ Din care să se știe/ De câte un nechemat/ Câți buni prieteni ai trădat”⁴⁴. A avut Tudor Arghezi muștrări de conștiință? A avut dreptate Virgil Ierunca atunci când scria pe coperta dosarului de presă din arhiva sa „Impostura culturală (Beniuc) Arghezi”? Nu ne putem pronunța. Cert este că Tudor Arghezi a fost și rămâne un foarte mare poet român.

Alexandra Florina MĂNESCU

¹ ****Conferința (secretă) a Uniunii Scriitorilor din iunie 1955*, ediție alcătuită de Mircea Coloșenco, cuvânt-înainte de Pavel Țugui, Editura Vreamea, București, 2006, p. 156.

² *Ibidem*, p. 199.
** *Noua politică economică* - principiu leninist care se referă la un compromis între economia centralizată (specifică U.R.S.S.) și economia de piață; după cum observăm, scriitorii comuniști români aplică acest principiu și în politică.

³ ****Conferința (secretă) a Uniunii Scriitorilor din iunie 1955*, ediție alcătuită de Mircea Coloșenco, cuvânt-înainte de Pavel Țugui, Editura Vreamea, București, 2006, p. 50.

⁴ *Arhivele Naționale ale României, P.C.R. și intelectualii în primii ani ai regimului Ceaușescu (1965-1972)*, ediție de documente elaborată de Alina Pavelescu și Laura Dumitru, București, 2007, p. 39 (Doc .3 - 1965, mai 19. Stenograma întâlnirii noii conduceri de partid și de stat cu oameni de cultură și artă; D.A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie, dosar 68/1965, f.3-29).

⁵ *Ibidem*, p. 23.
** Conform mai multor articole/studii de specialitate, 1952 ar fi anul în care a început „recuperarea” lui Tudor Arghezi; Totuși, Pavel Țugui, principalul artizan al Conferinței din iulie 1955, precizează, în cuvântul-înainte la volumul *Conferința (secretă) a Uniunii Scriitorilor din iulie 1955*, că în octombrie 1953 „[...] un grup important de scriitori s-a întâlnit, la Consiliul de Miniștri (Palatul Victoria), cu Iosif Chișinevschi, membru în biroul politic și secretar al C.C. al P.M.R., responsabil cu problemele de propagandă și cultură, în același timp și prim-vicepreședinte al guvernului. La acea consfătuire, s-a vorbit despre necesitatea <<unui nou climat și de o nouă libertate de creație...>>, despre metodele administrative, dictatoriale ale lui Traian Șelmaru și Eugen Fruză, cerându-se să fie imediat înlăturați din conducerea Uniunii Scriitorilor. S-a mai cerut guvernului ca Direcția Presei să-și modifice sistemul de muncă, prin renunțarea la verdicte discreționare, chestiunile literare să fie discutate la edituri și la secția de la C.C. al P.M.R. Li s-a promis scriitorilor reorganizarea conducerii Uniunii, schimbarea comportamentului funcționarilor de la cenzură, renunțarea la atacuri publicistice în Scânteia împotriva poezilor Arghezi, Blaga s.a. Totuși, nici una din aceste doleanțe n-a fost satisfăcută, ba, dimpotrivă, *Scânteia* (redactor șef Sorin Toma) a publicat, pe parcursul anului 1954, articole defăimătoare despre opera unor poeți consacrați în deceniile interbelice, acuzându-i de decadentism și formalism. [...]” (p. 6).

⁶ ****Conferința (secretă) a Uniunii Scriitorilor din iunie 1955*, ediție alcătuită de Mircea Coloșenco, cuvânt-înainte de Pavel Țugui, Editura Vreamea, București, 2006, p. 7.

⁷ *Ibidem*.
⁸ *Ibidem*, p. 6.

** Discursul a fost publicat în limba franceză.
** Precizarea aparține redacției *Les Lettres Françaises*.

⁹ Tudor Arghezi, *Le 1er congrès des écrivains Roumaine? D’où nous venons*, în *Les Lettres Françaises*, 5-12 iulie 1955; fotocopy din arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, variantă PDF, p. 114

¹⁰ *** *Însemnări de cititor. Cântarea omului cutezător*, în *Munca*, 12 septembrie 1956; fotocopy din arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, variantă PDF, p. 116.

¹¹ ****O trainică prietenie. Convorbire cu Tudor Arghezi după înapoierea din U.R.S.S.*, în *România liberă*, 7 octombrie 1956; fotocopy din arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, variantă PDF, p. 115.

¹² Tudor Arghezi, *Contraste*, în *Scînteia*, 25 decembrie 1956; fotocopy din arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, variantă PDF, p. 119.

¹³ Tudor Arghezi, *Vorbește suveranitatea*, în *România liberă*, nr. 3813, 12 ianuarie 1957; fotocopy din arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, variantă PDF, p. 118.

*** A se vedea (chiar și numai) poezia *Carol II Rege*.

¹⁴ Tudor Arghezi, *Soviet și intelect*, în *Scînteia*, 26 octombrie 1957 (text publicat inițial în 17 iunie 1934); fotocopy din arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, variantă PDF, p. 112.

¹⁵ *Ibidem*.
¹⁶ *Ibidem*.

*** Cea mai mare parte a tezaurului și întreaga rezervă valutară a Băncii Naționale a României din 1917 se află și în prezent pe *pământurile rusești*.

¹⁷ M. Coleșiu, *Însemnări de cititor. Tudor Arghezi: „Din drum”*, în *Munca*, nr. 3169, 7 ianuarie 1958; fotocopy din arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, variantă PDF, p. 102.

¹⁸ ****Poemul „Trișca” de Tudor Arghezi*, în *Scînteia*, 8 mai 1958; fotocopy din arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, variantă PDF, p. 49.

¹⁹ Tudor Arghezi, *Republica*, în *Scînteia*, nr. 4719, anul XXIX, 30 dec. 1959; fotocopy din arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, variantă PDF, p. 98.

²⁰ Tudor Arghezi, *Socialismul aduce bucurie și frumusețe în viața poporului*, în *Scînteia*, nr. 4840, 22 mai 1960; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, p. 97.

²¹ Mihai Beniuc, *Tudor Arghezi la 80 de ani*, în *Scînteia*, 21 mai 1960; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, p. 100.

²² Tudor Arghezi, *Urare*, în *Contemporanul*, 30 dec. 1960; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, p. 76.

²³ Tudor Arghezi, *Alegerile*, în *Glasul Patriei*, 1 martie 1961; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, p. 80.

²⁴ Silviu Iosifescu, *Tudor Arghezi: „Cu bastonul prin București”*, în *Scînteia*, nr. 5182/1961; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, p. 91.

*** În dosarul din fondul de arhivă indicat se găsește articolul *Conferința pe țară a scriitorilor*, tăietură de presă care, din păcate, nu conține date necesare identificării sale în presa românească a vremii.

²⁵ *Conferința pe țară a scriitorilor*; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, p. 95.

²⁶ *Ibidem*.
²⁷ *Ibidem*.
²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Scrisoarea acad. Tudor Arghezi*, în *România liberă*, 10 iunie 1961; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, p. 101.

³⁰ Tudor Arghezi, *Munca laolaltă*, în *Scînteia*, anul XXXI, nr. 5485, 1 apr. 1962; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, p. 90.

³¹ *Lucrările Sesiunii extraordinare a Marii Adunări Naționale. Cuvîntul academicianului Tudor Arghezi*, în *Informația Bucureștilui*, 30 aprilie 1962; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, p. 93.

³² *Un recital*, în *Glasul Patriei*, 1 mai 1962; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, p. 96.

³³ *Ibidem*.
³⁴ *Ibidem*.

*** Se referă la studiul în care M. Ralea îl consideră pe T. Arghezi „Cel mai mare poet român, în directă continuitate a lui Mihai Eminescu” - ****Istoria Românilor*, vol. VIII, *România întregită*. 1918-1940, Editura Enciclopedică, București, 2003.

³⁵ *Ibidem*.
³⁶ https://ro.wikipedia.org/wiki/Claude_Bonnefoy, accesat martie, iulie 2021.

³⁷ Claude Bonnefoy, *En Roumanie la poésie nourrit le poète*, în *Arts*, 16-22 octombrie 1963; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, pp. 42-43.

³⁸ Armand Gaspard, *En Roumanie la poésie nourrit le poète*, în *Gazette de Lousaine*, 29 februarie-1 martie 1964; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, pp. 42-43.

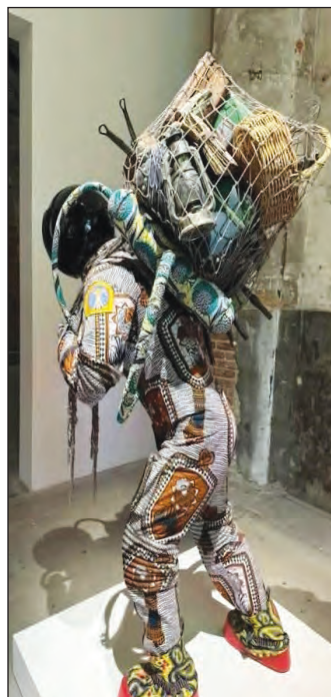
³⁹ Claude Couffon, *Rencontre avec Tudor Arghezi*, în *Les Lettres Françaises*, nr. 2029 din 5-11 martie 1964; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, pp. 44-45.

⁴⁰ Edith Mora, *Rencontres a Paris. Tudor Arghezi <<paysan du Danube>>*, în *Les Nouvelles Littéraires*, 9 aprilie 1964; arhiva IICCMER, fond Virgil Ierunca-Monica Lovinescu, dosarul 22, varianta PDF, pp. 48.

⁴¹ A se vedea ****Istoria Românilor*, vol. III, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 657, 655, 651, 650.

⁴² ****Istoria Românilor*, vol. IX, *România în anii 1940-1944*, Editura Enciclopedică, București, 2008, p. 107.
⁴³ *Ibidem*, p. 989.
⁴⁴ *Ibidem*.

Bienala de la Ven

Pe 06.05 s-a deschis în Veneția cea de-a 61 ediție a Bienalei de la Veneția, ediție care a început sub auspiciile retragerii juriului, din pricina acceptării de către organizatori a Rusiei, permițând astfel ca Pavilionul Rusiei să se deschidă după o pauză de patru ani.

Presiunea publică s-a manifestat nu doar prin gestul retragerii, ci și prin proteste fizice și online, însă nu a fost singura problemă cu care organizatorii au trebuit să se confrunte. Prezența Israelului a necesitat identificarea unei noi soluții pentru a detensiona eventualele conflicte pe fondul protestelor publice datorate războiului din Gaza. Expoziția nu a fost amenajată în Pavilionul Israelului din Giardini, ci în spațiile de la Arsenale.

Israelul a fost reprezentat anul acesta de artistul Belu-Simion Făinaru, născut în 1959 la București. Făinaru a reprezentat în 2019 România la cea de-a 59 ediție a Bienalei, alături de artiștii Dan Mihălțeanu și Miklos Onucsan. Anul acesta va colabora cu Sorin Heller și Avital Bar-Shay, curatori, pentru realizarea pavilionului. Sculptorul și Bar-Shay au colaborat în anul 2024 la Ediția Bienalei Mediteraneene de la Haifa, unde au fost prezenți cu o lucrare pe care Times of Israel a descris-o: „ca un ceas de perete setat să se întoarcă pentru dorința de a reveni în timp, la 6 octombrie”.

Pavilionul în care expune Făinaru este intitulat *Rose of nothingness* și este axat pe o instalație care are ca punct central apa. Întreaga instalație are la bază conceptul de *lapte negru* al poetului cernăuțean Paul Celan (poet, traducător și eseist de limbă germană), născut în Regatul României în anul 1920, la Cernăuți și care moare în anul 1970 la Paris. Instalația cuprinde 16 țevi prin care circulă apa neagră într-un bazin. Numărul 16 se referă la transformarea din Cabala, o tradiție mistică evreiască.

Bienala din acest an a fost marcată și de

moartea curatoarei generale Koyo Kouoh, care a murit la vârsta de 57 de ani.

Din pricina demisiei juriului, Leul de Aur nu va mai fi acordat, lucru care nu s-a mai întâmplat niciodată de la fondarea evenimentului, în anul 1859. Premiile care vor fi acordate la finalul evenimentului, nu vor fi rezultatul unei jurizări, ci a votului publicului.

Potrivit presei italiene, 20 de pavilioane naționale au rămas închise după ce personalul lor a refuzat să mai lucreze din pricina participării Israelului.

România are o prezență istorică la Bienala de la Veneția începând cu anul 1907, iar din anul 1938 deține un pavilion propriu în Giardini, proiect desfășurat sub coordonarea savantului român, Nicolae Iorga. Datorită lui, România deține și un palat în Veneția, clădire în care își desfășoară activitatea Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția.

Debutul participărilor românești la Veneția în cadrul Bienalei l-a avut în prim plan pe artistul Fritz Stork. În anul 1924, România a ocupat două săli în pavilionul principal, alături de Japonia și SUA. Inițial, Pavilionul românesc ridicat în Giardini era structurat în trei încăperi. După o absență de 12 ani, începând cu 1954, România revine la Bienala de la Veneția. Din anul 1962, zidurile despărțitoare au fost demolate, astfel încât această transformare a făcut ca pavilionul să devină un salon mult mai spațios.

Începând cu anul 2022, Ministerul Afacerilor Externe a desfășurat lucrări ample de recondiționare a Pavilionului, lucrări pe care le-am inițiat împreună cu Secretarul General Adjunct al Ministerului de Externe, Bogdan Moisi și Comisarul României pentru Bienala de la Veneția, Attila Kim, lucrări care nu au putut să fie finalizate din pricina măsurilor de restricție bugetară. Începând cu anul 2023, pe fațada pavilionului, s-a dezvelit o placă din bronz în memoria lui Nicolae Iorga, la 85 de ani de la inaugurarea pavilionului. Placa a fost realizată de către artistul vizual Mircea Cantor.

neția / Ediția 2026

Juriul național a desemnat câștigător proiectul intitulat: *Marea Neagră la plural - Compoziții pentru o ecologie a viitorului*, pentru a reprezenta România.

Proiectul celor doi artiști, Anca Benera și Arnold Estefan, vrea să exploreze Marea Neagră, în adevărata ei profunzime, nefiind doar o resursă geografică, ci și un ecosistem complex.

Instalația aduce în atenția publicului o analiză critică, menită să demonstreze relația dintre natură și intervențiile umane prin intermediul unei construcții care are ca punct principal o experiență imersivă. Plecând de la sunete și imagini specifice ecosistemului Mării Negre, lucrarea devine un punct esențial pe harta culturală a Bienalei din acest an. Proiecțiile de lumina și sunet, crează o atmosferă perfect reală.

Printre Pavilioanele din acest an, remarcate sunt cel al Greciei, aflat în imediata apropiere a Pavilionului românesc, precum și cel al Poloniei, ambele fiind racordate la trendul general prezent în cadrul Bienalei: proiecțiile foto-video și arta imersivă. Deasemenea, alături de arta imersivă, nu am putut să nu remarc o prezență consistentă a lucrurilor realizate din material textil.

Anul acesta trebuie subliniată prezența, pentru prima dată în cadrul Bienalei cu Pavilion Național, a Republicii Moldova cu un proiect semnat de artistul Pavel Brăila și curatoriat de Adelina Luft. Tema aleasă în acest an e *In Minor Keys* și își propune să exploreze noi perspective asupra realităților contemporane. *Am pregătit o instalație, auditivă. Kinetică. Se numește În a mia și a doua noapte, este instalația lui Pavel Brăila. Instalația conține o serie de covoare care sunt ridicate în aer suspendate în cupola de aici de la bisercă de mai multe motoare de drone. Aceasta este descrierea pe care curatorul Adelina Luft o face instalației. Instalația este profund marcată de realitatea contemporană, cea care trăiește sub imperiul războiului, realitate pe care artistul Pavel Brăila a trait-o la granița cu Ucraina, dronele care cad și care provoacă sunete și dezastre iremediabile. Această experiență este*

încă un punct comun ce leagă România de Republica Moldova. Cele două teme care reprezintă în realitate o singură cultură, ajută cele două state să se întâlnească și în spațiul cultural de la Veneția. Aducerea în spațiul public a războiului este cel mai bun exemplu pentru ca lumea contemporană să conștientizeze că oprirea lui este singura soluție care ne poate salva.

Mai sunt de remarcat Pavilioanele Belgiei și cel al Japoniei, care aduc în prim plan copilul ca singură resursă de a merge înainte. Copiii sunt sursa esențială a echilibrelor care stau, sau trebuie să stea la baza tuturor percepțiilor legate de libertate și pace.

Alături de cei mai importanți artiști prezenți cu evenimente la Veneția se află și Mircea Cantor, care expune în cadrul *Galeriei Negro Pontes. Expoziția Reflections on Brancusi, Venice*, menită să marcheze aniversarea a 150 de ani de la nașterea lui Brâncuși, începând cu 26.03 până în 18.12. 2026 și aduce în atenția vizitatorilor, atât lucrări ale lui Mircea Cantor, cât și fotografiile lui Dan Er. Grigorescu, publicate în anul 1967 și după aceea expuse la Pavilionul României de la Veneția în cadrul Bienalei din anul 1982. Fotografiile lui Dan Er. Grigorescu se află într-un dialog fascinant cu fotografiile realizate de Mircea Cantor ansamblului de la Târgu-Jiu.

Artiștii prezenți în expoziția de la Veneția: Dan Er. Grigorescu, Mauro Mori, Mircea Cantor, nu doar redefinesc opera lui Constantin Brâncuși, ci o continuă, explorând libertatea pe care Brâncuși a reușit să o definească prin arta sa.

Galeria Negro Pontes aduce în atenția publicului contemporan universalitatea lui Constantin Brâncuși prin intermediul unor lucrări care fac ca arta să meargă întotdeauna mai departe.

Andrei NOVAC

Între revolta metafizică și căutarea sacrului

Opera psalmică a lui Tudor Arghezi reprezintă unul dintre cele mai complexe și dramatice momente ale poeziei religioase românești moderne. În spațiul liricii europene a secolului XX, puține creații exprimă cu aceeași intensitate conflictul dintre credință și tăgadă, dintre dorința revelației și imposibilitatea certitudinii metafizice. Psalmii arghezieni nu constituie simple exerciții de imitație biblică, ci adevărate drame ontologice, în care eul poetic traversează experiența limitei spirituale, căutându-L pe Dumnezeu prin revoltă, interogație și suferință.

Nicolae Balotă considera că întreaga poezie psalmică argheziană este expresia unei „*vox clamantis in deserto*”, o voce care caută absolutul în tăcerea lumii (Balotă, N., 1997, *Opera lui Tudor Arghezi*. București, Editura Eminescu. p. 197). Această definiție surprinde esența unui lirism religios profund modern: Dumnezeu nu mai apare ca prezență evidentă și revelată, ci ca absență dureroasă, ca mister inaccesibil, ca realitate intuită fragmentar. În acest sens, Arghezi se apropie de marile experiențe mistice negative ale culturii europene, unde apropierea de divinitate se realizează paradoxal prin sentimentul distanței față de ea.

1. Psalmii biblici și modelul davidic. Continuitate și ruptură

Legătura dintre psalmii lui Arghezi și psalmii biblici ai regelui David este fundamentală atât la nivel formal, cât și spiritual. Psalmul biblic reprezintă, prin definiție, o cântare religioasă adresată lui Dumnezeu, o formă poetică ce unește rugăciunea, lamentația, lauda și meditația existențială. În tradiția veterotestamentară, David apare simultan ca rege, poet și muzician inspirat, iar psalmii săi exprimă întreaga gamă a experienței umane: teamă, speranță, vinovăție, triumf, pocăință și adorare.

Arghezi preia această structură dialogică, însă îi modifică radical tonul spiritual. Dacă în psalmii

biblici relația omului cu Dumnezeu este întemeiată pe certitudinea revelației, la Arghezi ea devine problematică și dramatică. Dumnezeuul veterotestamentar vorbește, intervine și se revelează; Dumnezeuul arghezian tace. De aici derivă întreaga tensiune a ciclului.

Psalmistul biblic afirmă: „*Domnul este păstorul meu; nu voi duce lipsă de nimic*” (Psalmul 23). În schimb, Arghezi formulează una dintre cele mai dramatice confesiuni ale singurătății metafizice: „*Tare sunt singur, Doamne, și pieziși!*”

Această diferență marchează trecerea de la spiritualitatea tradițională la conștiința religioasă modernă. În psalmii lui David predomină încrederea; în cei ai lui Arghezi predomină căutarea. Totuși, ruptura nu este totală. Ambele universuri poetice au în centru relația vie dintre om și Dumnezeu, iar dimensiunea rugăciunii rămâne esențială. Chiar atunci când se revoltă, Arghezi continuă să i se adreseze lui Dumnezeu, ceea ce demonstrează persistența experienței religioase.

Martin Buber observa că existența autentică se constituie numai în relația „Eu-Tu”, adică în întâlnirea personală dintre om și transcendentă (Buber, M., 1992, *Eu și Tu*. București, Humanitas. p. 31). Psalmii arghezieni funcționează exact în această logică dialogică: Dumnezeu poate fi ascuns, tăcut sau inaccesibil, însă nu încetează niciodată să fie interlocutorul eului poetic.

2. Primul ciclu psalmic din Cuvinte potrivite (1927): drama credinței moderne

Volumul *Cuvinte potrivite* (1927) inaugurează una dintre cele mai profunde experiențe religioase din literatura română. Psalmii incluși aici exprimă un conflict spiritual permanent între aspirația către absolut și imposibilitatea revelației directe.

În „Psalm I”, eul poetic mărturisește caracterul prometeic al revoltei sale: „*Cercasem eu, cu arcul meu, / Să te răstorn pe tine, Dumnezeu!*” Imaginea este esențială pentru înțelegerea religiozității argheziene. Poetul nu neagă existența lui Dumnezeu; dimpotrivă, încearcă să-L provoace, să-L constrângă să se reveleze. Revolta devine o formă extremă a dorinței de absolut. În acest sens, Eugen Simion afirma că psalmii arghezieni trebuie interpretați simultan pe patru dimensiuni: religioasă, gnoseologică, etică și estetică (Simion E., 1996, „*Marile teme ale liricii argheziene*”, *Limba și literatura română*. Manual pentru clasa a XI-a. București: EDP. p. 85). Dimensiunea religioasă este inseparabilă de cea a cunoașterii: Arghezi caută certitudinea existenței divine.

Această căutare apare explicit în celebrul „Psalm VI”: „*Vreau să te pipăi și să urlu: Este!*” Versul exprimă poate cea mai intensă formulă a realismului metafizic din poezia română. Poetul nu cere abstracții teologice și nici promisiuni eshatologice; el dorește experiența concretă a prezenței divine. Verbul „a pipăi” sugerează nevoia unei certitudini senzoriale, aproape fizice, a existenței lui Dumnezeu.

În aceeași logică se înscrie și „Psalm V”: „*De când s-a întocmit Sfânta Scriptură / Tu n-ai mai pus picioru-n bătațură*”. Aici apare tema tăcerii lui Dumnezeu, una dintre marile teme ale modernității religioase europene. Dumnezeuul Scripturii pare absent din istorie, iar omul modern resimte dramatic această retragere a sacrului.

Nicolae Balotă observa pertinent că religiozitatea lui Arghezi nu este una dogmatică, ci existențială: poetul nu urmărește formularea unui sistem teologic, ci exprimarea unei experiențe spirituale autentice (Balotă N., 1997, p. 212).

Un moment esențial al liricii religioase arghe-

ziene îl constituie „Psalmul mut”, unde rugăciunea însăși pare imposibilă. Poetul afirmă: „*Ruga mea e fără cuvinte*”

Această formulă amintește de tradiția mistică apofatică răsăritene, potrivit căreia Dumnezeu nu poate fi exprimat adecvat prin limbaj omenesc. Tăcerea devine astfel forma supremă a rugăciunii.

În spiritualitatea ortodoxă, experiența lui Dumnezeu presupune adesea depășirea discursului conceptual. În acest sens, Arghezi se apropie involuntar de tradiția isihastă, unde cunoașterea divină nu se realizează prin definiții raționale, ci prin experiență interioară și contemplație.

Departă de a exprima necredință, „Psalmul mut” indică tocmai insuficiența limbajului în fața misterului transcendent. Poetul continuă să-L caute pe Dumnezeu chiar și atunci când cuvintele eșuează.

3. Continuitatea religioasă în perioada comunistă

Una dintre cele mai importante erori ale criticii ideologice comuniste a fost interpretarea psalmilor târzii drept expresie a unei convertiri ateiste a lui Arghezi.

Așa-numitul „ultim psalm”: „*Înverșunat de piedici, să le sfărâm îmi vine; / Dar trebuie, -mi dau seama, să-ncep abia cu tine*” a fost interpretat abuziv drept negare definitivă a lui Dumnezeu. În realitate, textul nu exprimă ateismul, ci culminația dramatismului religios arghezian. Poetul nu afirmă inexistența divinității; dimpotrivă, continuă să se confrunte cu ea.

Mai mult, textele târzii confirmă persistența unei relații religioase profunde. În „Psalmistul”, Arghezi scrie: „*Te-am dus de-a lungul vremii, în mine, ca un semn*”. Versul demonstrează continuitatea obsesiei sacrului până la finalul creației sale. Dumnezeu rămâne prezent în conștiința poetului ca semn interior, ca permanență spirituală.

Religiozitatea lui Arghezi este incompatibilă cu formulele devoționale convenționale. Poetul nu practică o poezie liturgică și nici una strict confesională. El transformă experiența religioasă într-o dramă ontologică modernă.

În acest sens, Arghezi se diferențiază de poeții religioși tradiționali prin accentul pus pe tensiune și conflict. Dumnezeu nu este doar obiect al adorației, ci și al interogației. Psalmii săi sunt rugăciuni neliniștite, marcate de anxietate metafizică. Cu toate acestea, fundamentul spiritual rămâne profund religios. Întreaga poezie psalmică este structurată pe ideea relației cu transcendența. Chiar revolta implică recunoașterea existenței lui Dumnezeu.

Psalmii lui Tudor Arghezi constituie una dintre cele mai importante sinteze dintre tradiția biblică și sensibilitatea modernă din literatura română. Relația lor cu psalmii davidici este profundă, dar nu imitativă: Arghezi preia structura dialogului cu Dumnezeu și o transformă într-o experiență existențială dramatică, specifică omului modern.

Astfel, psalmii lui Arghezi trebuie înțeleși nu ca expresie a negației sacrului, ci ca mărturie a unei conștiințe religioase moderne aflate într-o permanență confruntare cu misterul transcendenței. Ei reprezintă, în fond, drama omului care nu mai poate crede simplu, dar nici nu poate înceta să-L caute pe Dumnezeu.

Ionuț Viorel BORDEIAȘI

(fragment dintr-un *Studiu critic asupra continuității experienței religioase de la Cuvinte potrivite - 1927 - până la psalmii târzii ai perioadei comuniste*)

Despre „Silabe” și „Călătorie în vis” de Tudor Arghezi

1. Un mănunchi de impresii din tinerețe

În 1965, când aveam 11 ani, am cumpărat din librăria din centrul Târgu-Jiului cartea de poezie „Silabe” a lui Tudor Arghezi, scoasă la Editura pentru Literatură, iar în 1973, când aveam 19 ani, am cumpărat și „Călătorie în vis”. Copil de gimnaziu, am citit „Silabe” mecanic. Când am lecturat „Călătorie în vis”, ajunseseam deja licean. Amintindu-mi și de „Silabe”, am cuplat cele două volume și mi-am redactat niște însemnări literare.

Le revăd acum cu emoție și-mi recuperez cele câteva impresii naive. În orizontul meu de receptare, au rămas câteva procedee stilistice, câteva concepte estetice, câteva accente eticomoraliste, prozodia ductilă a sentimentelor, ispita poeziei pure, transreligiozitatea trăirilor, metafologia cu surprize, o atmosferă clasicizantă și o seninătate mioritică.

Observasem trăsăturile ontologice și fenomenologice ale discursului liric, ruptura definitivă de romantism și simbolism, o redirectionare a mesajului, a manierei scripturale, înspresă expresionism, existențialism și modernism. Însă, toate trei curentele literare distilate într-un athanor eminent arghezian, marcat de abateri de ritm, prin versuri ba lungi ba scurte, ca să te silească să zăbovești asupra lor meditativ-reflexiv.

Parțial memorialistic/parțial politice, poemele din „Silabe” și „Călătorie în vis” sunt revoluționare, de talie eminent europeană, chiar americanească, prin radicalismul mutațiilor, prin „inventarea” unei răs-pântii personalizate, printr-o veritabilă transmutație în urma căreia rezultă o realitate artistică aplecată asupra-și într-un efort titanice și magnific de auto-contemplare și auto-cunoaștere. „Grădina risipită pe șesul dintre ape/ Am strâns-o adunată cu luni și cu izvoare,/ Să fie ca și mine prin pulberi călătoare” (Posteritate, Silabe, 1965, p. 30); „Cât mai sunt pe lume viu,/ Nu trăiesc decât când scriu”. (Distihuri, Călătorie în vis, 1973, p. 39).

2. Poezia-i apa vie a reînvierii ciclice

Când elaborez această „exegeză frontală”, am 72 de ani, o experiență considerabilă și un doctorat în poezia

argheziană. Ca atare, îmi pun întrebarea, una capitală: „Mai este opera poetică a lui Tudor Arghezi una deschisă, specifică actualei contemporaneități, caracterizată prin formă și indeterminare, prin cultivarea vocației, sever individuală și a spiritului centripet al reprezentărilor morfologicosintactice; deopotrivă printr-o semanticitate realizată printr-o integrare superioară într-o tradiție sempiternă, care include întreg domeniul artei, de la neobarocism până la neomodernism?”

Am rostit în mine însumi un sec și hotărât răspuns afirmativ: „DA”. Poezia lui Arghezi este în integru o „opera apertă”, exact în termenii teoretici și estetici, poetici și structuraliști ai lui Umberto Eco. Deschiderile îi sunt multiple, coplesitoare încă: „Mi-a ieșit în drum cu bine,/ Fata donițelor pline,/ Aducând de la izvor/ Apă vie tuturor,/ De la seceră la coasă/ Fata ochiului frumoasă,/ Zveltă, naltă și ușoară/ Cu glezne de căprioară/ Și desculță parcă zboară./ Mulțumescu-ți Pădăie/ Că mi-ai dat să sorb și mie./ De-atunci mintea mi-e mai vie/ Și o nouă fericire/ Mi se-așterne pe psaltire. / Toate-mi ies mereu din plin,/ Înmulțite cum îmi vin./ Și am fost și eu întâiul/ De și-am sărutat călcăiul” (Mulțămăi, Silabe, 1965, pp. 8-9). E limpede că apa vie e poezia; ba e chiar „fata donițelor pline”, adică una dintre muze, care întrunește criteriul naturalității, vitalității, renașterii, al unei noi fericiri, revendicată din psaltire, al deplinătății și maturității artistice, eroticității și al înmulțirii prin revendicare din tradiția bibliocentristă.

3. Refuzul nemuririi

Poezia deschisă are, după cum se știe, drept mărci axiologice, provocarea actului de libertate conștientă, reinventarea unor toposuri deja consacrate de evoluția liricii mondiale, interpretarea pe cont propriu a unor teme și idei universale, execuția originală în plan transretoric, descoperirea prin transfigurare și ambiguizare a unor multitudini de înțelesuri în sensul voit diferent.

Astfel Tudor Arghezi creează o limbă poetică excepțională, pe un traseu monumental, de la Dante la T.S. Eliot, de la Villon la Ezra Pound, de la Dostoievski la el însuși și de la el însuși la Mircea Bârsilă de exemplu (vezi „Strigătul din oglindă”, 2026, Limes). Corzile arcului său mental sunt tot la maximum încordate; lupta cu canoanele gramaticale și lingvistice ale poeziei culte este tot decisivă; raportul poezie-public e la fel de expresiv; ca și relația nonconformistă cu mișcarea epocală a transcendentismului american (Ralph Waldo Emerson, Walt Whitman, Robert Frost); precum deopotrivă cu James Joyce însuși (cel din Ulysses și chiar din Finnegans Wake) și Ezra Pound.

Am găsit de cuviință să-i relievez arghezianismului *in nuce* aplicațiile teofaniei și epifaniei care, corelată cu afirmațiile privitoare la natura actului poetic și la funcția poetului, sfârșesc prin a trata problemele fundamentale ale creației literare și poetice: descântarea, răsfățarea, diafanizarea, tresărirea în câmpul poetic, mai exact în adâncul lui, a altei vetre de izvoare de lirism pur, așteptarea semnului făcut de

destin, definit de Arghezi ca fiind „unul negru, undelemnul”; truda pe text ca să alunge urâtul, plictisul, angoasa existențială a căii frânte, ajungerea prin dicteul poetic la echidistanța dintre poet, cititor și centrul emoțional: „De când m-alese viața drept martor și drept sol,/ Prinându-și o scântee de insul meu de fum,/ Și-a hotărât din vatra tăcerii să mă scol,/ Mi-a tras cu tibișirul prin răpi și stânci un drum./ M-am încrezut într-înșă supus ca de-o menire,/ Dar viscolul și vântul drumeagului mi l-au șters,/ Și m-am simțit mai singur, străin în omenire/ Cu o catape-teasmă, în drum, de univers./ Uitat între pământuri și ceruri, în strămtoare,/ Nu mai știam cunoaște nici calea nici stihia./ Căci căutând odihnă și duhului repaos,/ Intram prin constelații și negură în haos./ Cum într-o uriașă, secretă, sărbătoare” (Cale frântă, Silabe, 1965, pp. 12-13). Simțindu-se, heideggerian, deci metafizic, un solitar „uitat între pământuri și ceruri”, Tudor Arghezi resimte acea tulburare apocaliptică, acea cauză secretă a suferinței umane: refuzul nemuririi.

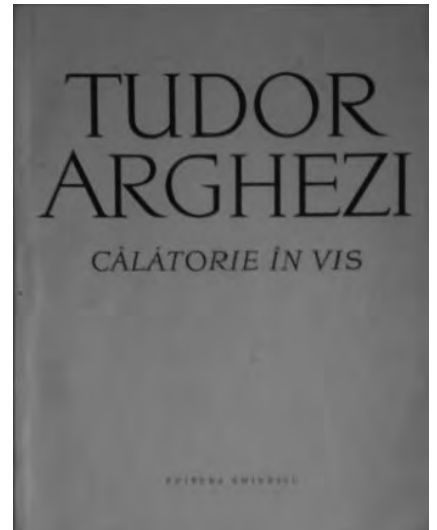
4. Un homo ludens tragic

Pentru Tudor Arghezi, ipostaza de narcisism (in)conștient autoironic se revendică tot din metafizica luminii: „Când va fi acolo, sus,/ Stele se vor fi dus./ Peste dânsul o să cadă/ Raza proaspătă de soare./ Raza încă n-o să-l vadă/ C-a tocat de sărbătoare./ Deși limpede și albă,/ Frate-meu, lumina-i oarbă” (Chilia, Călătorie în vis, 1973, pp. 28-29); însă poetul implică o referință oblică, antifrastrică, ce-i recomandă propriul stil antifilo-phoesic, cufundat în umbra limbajului.

Despre Ezra Pound, Allen Tate a afirmat c-ar fi fiind „un tradiționalist”. Dar depinde în ce context. La fel a fost considerat și Tudor Arghezi. Însă eu, reinterpretând calificativul altfel, sunt de părere că această încadrare trebuie comutată pe un repertoriu de simboluri și pe regulile lor de combinație neașteptată, fie ele pertinente sau șocante (a se vedea capodopera „Nu știu”, unde poetul acuză orele „încălcate și-ncete/ parcă bolnave și parcă bete” ca se opresc toate la el și „se uită zgâite ca niște măști și chipuri străine”; care-l cercetează, îl întreabă, fără chemare, fără cuvinte).

Afirmă apoi c-a trăit „suind mereu o scară/ care iese din lume afară/ îngreuiat mereu de o povară/ simțită însă nevăzută”. Bătrân, îi e frică să nu cadă „în cine știe ce lume de iad”. / Și „orele, măștile l-așteaptă/ la fiecare treaptă,/ frumoase și schimonosite”. În fine, presimte că acestea, ca dintr-un antic areopag, vor să-i caute o vină - ca lui Socrate - de pe când nu era în lumină, ca să-l acuze, să-l judece de pe când era încă în scutece. (Nu știu, Călătorie în vis, 1973, pp. 9-10).

Până și motivul cărții își trimite cititorii la un *homo ludens* tragic cu un mesaj grefat pe filosofia morții, al cărei cod cifrat se bizuie pe semnul universal al cărții, al cărei corespondent simbolic e nemurirea bibliopolisliană: „Când îmi face noduri ăța/ Să le joci mă-ncepi de-a viața./ Când îmi scapă din mâini cartea/ Pari să mi te joci cu moartea./ Învățași atât să poci/ în vecie, să te joci?” (Soc, Călătorie în vis, 1973, p. 11).

5. Un veritabil proces de semnificare

Ca și Ezra Pound așadar, Tudor Arghezi, încăpățânat să ne comunice că poezia chiar este o artă, care cere multă muncă și asiduitate și care, ea însăși, are grijă să capete, pe traseul evoluției, conștiința de sine. Ca atare, a redescoperit forme uitate (printre care psalmul, hora, fabula, satira), dar comportându-se ca un revoltat împotriva societății, a fost adeptul creației totale: vizuale, auditive, imagiste, literare, cu versuri crude, brute și directe: „Un șir de plopi purcede: un clopot poate-i cheamă:/ Călugări lungi, cu părul vălvoi și în dulamă,/ Amurgul le încearcă jur împrejur, în schimb/ Odăjdii și stihare și chivare de nimb./ Un șarpe se strecoară prin liniștile crude/ Și nici nu se aude”. (Gravură-n lemn, Călătorie în vis, 1973, pp. 12-13).

Se pot detecta - fie și numai în acest citat - mărcile arhaice-religioase, concretețea sprijinirii pe lucruri, pe natură, pe imagini nonmetaforice, ideogramice, elementare, însă doar aparent simple, întrucât metoda transparenței face din Arghezi un precursor al transmodernismului. Oricând, din întâlnirea și apropierea oarecum întâmplătoare a doi termeni, și-n lirica argheziană survine un fulger care scoate în relief „un vers de tibișir aproape șters”, „o formulă cu semnul infinitului”; „silabe de simțință, pe sfert, pe jumătate,/ un grai de semne mut care-ar fi fost și s-a pierdut” (Sufletească, Silabe, 1965, pp. 14-15). Țâsnind acea lumină deosebită, adică lumina imaginii, față de ea suntem înfinit de sensibili.

Închei această exegeză frontală cu încă un eșantion poetic tipic arghezian intitulat „Măgele de ploaie” din „Silabe”, pp. 31-32: „E ploaia, iarăși ploaia. Comoara lui August./ Iscată pentru pure lumini și unde-ntinse/ Cu care strălucește din florile aprinse./ Atâr-nă desfrunzită pe un pământ îngust./ Înnăbușită-i iarăși cântarea muncii-naltă./ Ilăul mort, săcurea bolnave-n grindă par./ Ne amintim în ploaie, vegheat de minutar,/ Că și-n tăcerea noastră muncește o unealtă./ Ea zgârâie metalul din noi necontenit/ Ca pe-o mone-tă vârful de-otelen, adânc și fin,/ Tăind înfățișarea unui profil străin/ Și cu che-nar de aur un cap de prinț pocit”. Evident, poema e o ars poetica... deschisă

Ion POPESCU BRĂDICENI

Alexandru Drăghici

Sete de Cuvânt

Gardieni somnambuli
ridică în grabă leșul
întunericului municipal.
Vulturi hoitari adulmecă
stârvul zilei de ieri.
Se crapă de ziuă
Timpul miroase a stătut.
Arunc zeghele nopții
și evadez
pe uliță de lumină
când roua rugăciunii
e sete de Cuvânt.
Din marginea copilăriei
cerul mă privește
rezemat de lacrimă.

De dincolo

Voi reveni-n biserică la țară
și clopotul grăiva-n limbă rară
din curtea aplecată-n spre afară,
azi doar arhanghelii o mai repară.
Femei și-ar aminti în capul viei
că-s al lui Gheorghe și că-s al Mariei
Schimba-voi cu sătenii mei de sus
cuvinte reci din lumea-n care nu-s.
Cu ei voi recunoaște de îndată
lătratul câinilor de altădată.
Vom discuta-n tăceri ca-ntre morminte
de serile din viața dinainte.
Și-am pritoci doar amintiri în piuă
nădăjduind că se va face ziuă.
Când roua-n tămâiat
ar da să vină,
din candelă va lăstări lumină.
Prin vămi străine înger mă va duce
nădăjduind în Domnul de pe cruce.
Voi aștepta de dincolo de lună
țărâna-mi trup redevenind lumină.

Câinii Atlantidei

Hamul serii lăstărind m-agață,
Noaptea-și fată mânjii ei de ceață.
Casa părăsită atârână de stele,
iarba-și amintește de tălpile mele.

Prin clopotniți blânde acatiste scrie
Îngerul de pază, doar el mă mai știe.
Printre garduri triste în zadar mai latră
câini din Atlantida, căutându-și vatră.

Viile prințului

Mă recunoaște iarba
prin vie și mă trage de mână.
Văd prin ea un copil
ce mă știe furișindu-se
pe sub fustele
unei cărți de română
care se lăsa devorată
cu stângăcie teatrală
de curtezană bătrână.
Numai că strigătul mamei
rupea-n două liniștea grindului
când vacile noastre
intrau în viile prințului.
Fugeam disperat după ele
cu tatuaje de rugă în picioare
de teama unui prinț
cu mustăți și caleașcă
ori numai călare.
Alerg și acum printre nopți
cu mama mai tânără
ca mine de mână
dar privind înapoi
îmi pare că e numai țărână.
Mă trage otova de mână o iarbă
să-mi caut iar vacile
prin via Corcova
spre anotimpul acela vetust
să-i găsec la o degustare
pe Marta cu Mihail Sebastian
sau poate cu Proust.

Cămăși de iarbă

Prin zarzări muguri plesnesc divin,
parcă-l aud pe tata mânând boii,
vreau primăvara de cămăși s-o țin
și s-o ascund sub draperia ploii.

Când mama în duminici aducea
lumină crudă în palmele-amândouă
prin uliți veșnicia se scurgea
dintr-o biserică de rouă.

Mi-e dor de satul meu cu morți și vii
aș pune luna-n pirostrie să fiarbă
de îngerii mi -ar scoate din chilii
copilăria în cămăși de iarbă.

A plecat

De la o vreme
tata, tot mai aplecat
urca pe coasta satului.
Nu dorea să rupă oasele
bătrânului cătun.
Doar prin capul pieptului satului
mai hodinea
pe butura vreunei amintiri.
Aplecat era tata
și când vorbea cu iarba
ori cu arhanghelii
prin curtea bisericii.
Aplecat era tata când
a plecat
lângă clopotnița din care
îngerul mai cheamă sătenii
să-și cosească fânul
crescut între timp
prin luncile veșniciei.

Iconic

Urcă spre biserică-n lumină
bătrânii pe macate puse-n car.
Dumnezeu împarte într-o grădină
fagurii cerești cu har.
Când hodinesc la troiți din urcat
miroase a veșnicie peste sat.

Tristeți de cartier

Duminică hăituită
prin cartier.
Bate vântul
și-mi vine să fug.
Tomberoane hulpave
îmi cer sărbătoarea
s-o ardă pe rug.
Tristeți de moloz
se iau după mine
spre ghenă comună
să fiu condamnat.
Duminica vor s-o pună
pe rug.
Bate vântul și-mi vine
să fug la liturghia
de la mine din sat.

Camelia Radulian

Fumul dulce

Hana are șaisprezece ani și n-are păr. I l-au tuns la Birkenau cu o mașină care a tuns și capul mamei, al surorii, al doamnei de la etajul trei care făcea ștrudel cu mere și acum face parte din fumul dulce ce urcă și nu mai coboară.

Pe brațul ei, A-24613. cerneala e mai veche decât fata care o poartă. A-ul e prima literă din nimic. Mama a fost selecționată marți. Stânga. Un pas. Un cuvânt german pronunțat de un bărbat cu mânuși albe care mirosoare a dezinfectant și a eternitate.

Hana a fost trimisă în dreapta. Între stânga și dreapta e întreaga distanță dintre o femeie care trăiește și una care devine fum.

Hana sângerează pentru prima oară în blocul 27. Sângele curge pe coapsă ca o întrebare la care nimeni nu răspunde. Femeia din Budapesta îi dă o bucată din cearșaf și îi spune: nu le arăta. Dacă văd că sângerezi înseamnă că ești femeie. Dacă ești femeie, ești ceva. Dacă ești ceva, ești țintă. Fii nimic, Hana. Fii invizibilă.

Hana învață. Hana devine umbră. Mănâncă pâinea mucegăită fără față, se spală cu zăpadă fără trup, umblă între barăci fără pași. Învață limba lagărului: supa e apă, apa e viață, viața e noroc, norocul e o zi fără selecție.

Noaptea, Hana recită în minte rugăciunea pe care mama o spunea vineri seara dar cuvintele s-au amestecat cu fumul și Dumnezeu are acum miros de păr ars.

Badanta

a adus 15 ani și trei valize pline cu daruri. Copiii nu au venit. Nici el. Peronul e o palmă deschisă din care cineva a smuls sângele. Măinile muribunzilor s-au mutat de multă vreme în picioarele ei. S-a ținut de pereți, apoi de aer. Un străin a ajutat-o să urce la etaj, fiindcă are nevoie de cârje. Sau măcar de un braț.

Uneori îi viscolește prin oase cu schije mici și vapori de acid, uneori ninge pe ea cu zăpadă neagră.

A trimis bani, au ajuns. A trimis dragoste, dragostea s-a risipit. În patria ei, nimeni nu mai locuiește la aceeași adresă.

Pastilele de pe noptieră sunt niște copii, vin la ea dimineața, seara, mici, rotunde, ascultătoare, fiecare cu ora ei de alint.

Fiecare fum e o familie

Înainte să vorbesc, lasă-mă să-ți spun cum tace râul el știe tot și a ales să nu spună.

Ea s-a întors de trei ori. Din pădure. Din boală. Din bărbatul care a lovit-o cu spatele palmei, cu pumnii cu bocancii de zeci de ori și a mia oară n-a mai avut ocazia. E geometria ieșirii când ai doi copii și un câine și o iarnă în față, atunci calculezi diferit. Câmpia e mare. Zece mii de oameni pe care îi poate număra după fum dimineața. Fiecare fum e o familie. Fiecare familie e o poveste pe care ea n-o știe complet. Noaptea, fetele o întrebă: mamă, cum alegi? Ea spune: nu alegi. Știi. Fetele nu înțeleg, dar vor înțelege. Lumina de dimineață e violet deschis peste câmpie o jumătate de clipă exactă înainte să devină zi.

Dacă mâine vor veni oameni pe care nu i-a văzut niciodată, cu piele ca luna și voci ca fierul, loana nu știe. Acum e numai violet și porumb și două fete care dorm cu gura ușor deschisă, ca niște vase goale, gata să primească tot ce lumea nu le va da.

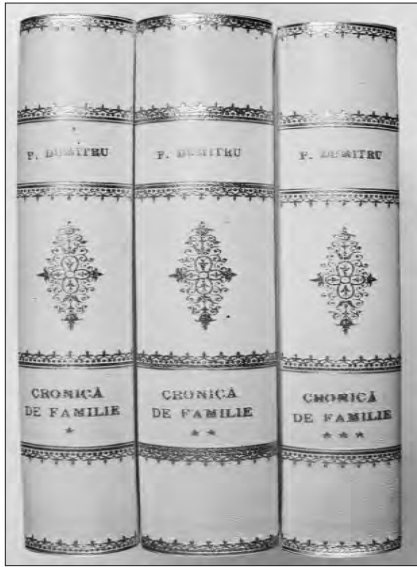
Sari pe câmpul de orez

Kamala a fost dată la treisprezece ani, primită la nouăsprezece. Între cele două cifre se află un bărbat pe care nu l-a ales, o casă pe care n-o cunoaște și un câmp de orez care se întinde ca o propoziție fără punct. Soacra vorbește cu spatele: Kamala, orezul e fiert prea moale. Kamala, vermilionul s-a șters de pe frunte. Kamala, fiul meu vrea un băiat. Kamala, fiul meu. Kamala, fiul. Ea nu e niciodată subiectul propoziției. E complementul, circumstanțialul, punctuația pe care nimeni n-o citește. Prima noapte. A venit cu miros de toddy și mâini de plugar, grele ca lutul. Ea a înțeles că poți fi locuită fără să fii acasă.

Pe câmpul de orez, în noroi, culege lângă alte femei care tac. Sari-ul e galben de soare. Fiecare bob e o zi. Fiecare zi e un bob de orez. Kamala, fiul meu vrea ceai. Pe fundul oalei de aramă, unde nimeni nu se uită, ea zgârie un cuvânt pe care nu-l voi traduce pentru că unele lucruri există doar în limba în care dor.

Ea știe exact

Ea știe exact câte grame cântărește tăcerea. A cântărit-o în fiecare dimineață pe cântarul de la intrarea în schimb, alături de câteva nopți de dragoste și de frigul ei fără sfârșit. Iarna vine în august asta e tot ce a moștenit de la mama, în afară de părul negru și de obiceiul de a nu plânge în fața altora. Tatăl a dispărut în '52. Crede că undeva mai există un dosar cu numele lui scris cu cerneală violetă, cu număr de pagini, poate o ștampilă și atât. Are treizeci și unu de ani, exact cât avea tata în fotografia din cutia albastră pe care n-a arătat-o nimănui, niciodată. Măinile îi mirosoare mereu a mare și a ceva ce nu are nume în limba pe care o vorbea bunica înainte să fie deportată. Seara, când turbinele se opresc, stă pe marginea patului și numără respirațiile copilului care doarme în camera cealaltă, în orașul care nu doarme niciodată. Și asta e tot adevărul pe care îl poate da unui copil de cinci ani într-un oraș construit pe oase sub care îngheață, an după an, primăvara.

Un tânăr scriitor sub vremi: Petru Dumitriu

A devenit o rutină invocarea, fie și în treacăt, în articolele, studiile, portretele consacrate lui Petru Dumitriu, a unui roman al său de tristă amintire din 1951, pe care autorul avea să îl regrete toată viața, repudiindu-l vehement. Chiar dacă nu intenționezi să pomeniști titlul respectiv - cum mi-am și propus în textul de față -, acesta însoțește inevitabil posteritatea marelui scriitor de la a cărui naștere s-au împlinit de curând 102 ani. Când enumeri izbânzile sale, de la capodopera *Cronică de familie* - cu toate intruziunile ideologice, îndeosebi cele din volumul al treilea, această scriere rămâne o capodoperă - la deloc prea îndepărtatele - valoric - romane *Proprietatea și posesiunea* și *Incognito*, de la nuvelele din culegerea *Euridice* la confesiunea eseistică *Non credo, oro*, undeva, în umbră, pândeste nefericita proză despre șantierul Canalului Dunăre - Marea Neagră, dintre alte cărți propagandistice semnate de prozatorul care, în 1960, bulversa lumea literară și politică prin decizia de a părăsi România. Dezolantul roman din 1951 - tipărit în 30.000 de exemplare - a fost transformat într-un reper tenebros al realismului socialist. După *Cronică de familie*, am impresia că acesta este titlul cel mai la îndemână, ca notorietate, din opera lui Petru Dumitriu. Un roman masiv, cât o cărămidă sau un lingou de zgură, care se sfârșește - ironia sorții! - la pagina 666. Poate că de aici provine o confuzie a scriitorului cu privire la numărul personajelor distribuite în *Cronică de familie*, stabilit cândva de acesta la cele trei cifre apocaliptice, când, în realitate, trilogia adăpostește puțin peste jumătate din totalul figurilor avansate de autor (între timp, Dumitriu își va da seama de eroarea comisă, îndreptându-o). Am dubii că volumul din 1951 a fost parcurs de toți cei care nu conțenească să îl blameze, aliniind în oficiul lor neconcesive epitețe - altminteri îndreptățite, deoarece șantierul dobrogean a reprezentat un loc tragic, nicidecum ceea ce se înfățișează în amara carte, lucru pe care prozatorul mărturisea a-l fi descoperit mai târziu. Cred totuși că, după atâtea vreme, nu am săvârși o erezie discutând despre literatura durabilă a lui Petru Dumitriu fără a mai îndeplini acest virulent protocol al stigmatizării. Un protocol până la urmă lacunar. Căci e injust să judecăm scrierea tânărului prozator abstracție făcând de epoca în care intra în librării și în bibliotecă acea carte nedemnă de talentul său. Să spunem, prin urmare, lucrurilor pe nume: dacă Petru Dumitriu a fost împins de oportunism producând cartea în cauză, răspălțirea lui, în 1952, cu Premiul de Stat, clasa I, pentru voluminosul roman ne arată

că epoca era - cum se știe - odioasă. Până la distincția menționată, cartea despre Canalul Dunăre - Marea Neagră, beneficiind, cum precizăm, de un tiraj enorm, a avut parte de o receptare entuziastă, în tradiția așa-zis dialectică a criticii timpului. Deoarece oricât de conformiste ar fi fost unele volume - și se subînțelege că volumele ivite în acei ani nu puteau fi decât conformiste -, la examenul critic ele dezvăluiau mai mereu și inerente scăderi politico-ideologice. Astfel, pe lângă calități incontestabile, proza din 1951 a lui Petru Dumitriu trăda, pentru comentarii ei, și neajunsuri, autorul fiind încurajat să remedieze într-o nouă ediție ceea ce era deficitar. (O ediție secundă care, de altfel, va fi livrată degrabă, în 1952.) Deprinși să condamnăm abdicările morale la care au marșat unii scriitori, uităm prea ușor cînicele, neastele exigente ale timpului, importate - și acestea - din Uniunea Sovietică... Modul în care a fost întâmpinat acel roman merită urmărit cu meticulozitate într-un studiu. Asupra ediției princeps s-au pronunțat, în spiritul descris mai sus, Ion Vitner, Mihai Novicov, Ovid S. Crohmălniceanu, J. Popper sau Sergiu Fărcășan. Redau acum doar câteva rânduri ale lui Ion Vitner, care, în evaluarea cărții, găsea „o operă valoroasă, inspirată din minunata realitate a zilelor noastre”, aceasta operă constituind „un însemnat pas înainte spre realizarea marilor romane ale perioadei construirii socialismului” (Ion Vitner, „Lucrări literare în 1951”, în *Scânțea*, anul XXI, nr. 2233, luni 31 decembrie 1951, p. 2). Cartea nu a stârnit doar interesul criticilor literari. Despre ediția secundă a romanului a scris și Silviu Brucan, în ajunul morții lui Stalin, evidențind nu puține carențe de ordin ideologic, care însă nu îl vor împiedica să decreteze proza drept „o carte mare”, „una dintre cele mai valoroase cărți ale noii literaturi românești” (S. Brucan, „Pentru o oglindire justă și curajoasă a adevărului vieții”, în *Scânțea*, anul XXII, nr. 2598, 4 martie 1953, p. 2, 3). Chiar dacă fondul ideologic al romanului fusese ameliorat în ediția secundă - după cum atestă îndrumătorul de la *Scânțea* -, cartea încă nu atinsese desăvârșirea realist-socialistă. Așadar, volumul pentru care Petru Dumitriu suportă și în prezent neobosite anatimizări era socotit în epocă restant din punct de vedere politic. În condițiile punctate, nedumerește faptul că o scriere căreia i se tot depistau hibe a obținut Premiul de Stat cu cea mai înaltă apreciere, clasa I, singurul titlu din categoria lucrărilor în proză onorat astfel - de pildă, la poezie, Premiul de Stat, clasa I-a a revenit și lui Dan Deșliu, și lui Mihai Beniuc... De la cu totul altă altitudine va scruta G. Călinescu, în 1953, romanul lui Petru Dumitriu. Deși ilustrul critic aduce, la rândul său, cutumiare obiecții de natură ideologică, observațiile sunt exprimate cu oarecare suferință, fiind sprijinite pe comparații plastice, într-o construcție erudită și într-o stilistică străină de rudimentarul limbaj de lemn specific acelor ani. Poate nu mă înșel prea mult văzând în unele aserțiuni ale lui G. Călinescu chiar o dezavuare esopica - abil strecurată în expunerea fidelă

pozițiilor realismului socialist - a ideii de a scrie o proză despre Canalul Dunăre - Marea Neagră: „Mărețe sunt piramidele, însă un roman al construcției entuziaste cu această temă nu s'ar putea scrie. Sclavii nu pot fi închipuiți ca împinși de pasiunea comună de a ridica în pustiu uriașe figuri geometrice spre a culca în miezul lor cadavrele bituminate ale Faraonilor” (G. Călinescu, „Romanul construcției socialiste”, în *Contemporanul*, nr. 22 (347), vineri 29 mai 1953, p. 3).

După 1989, Petru Dumitriu îi declara lui George Pruteanu, în interviul maraton adunat în 1995 între copertele unei cărți, că și-ar tăia mâna cu care a scris romanul din 1951. Iar în convorbirile cu Eugen Simion - convorbiri adunate, de asemenea, între copertele unei cărți, în 1994 - accentua referitor la aceeași carte: „Ăsta-i păcatul vieții mele. Punct. N-am comis niciodată un păcat mai mare decât ăsta. Ei bine, l-am făcut. L-am făcut, dar l-am plătit cu treizeci și trei de ani de exil, l-am plătit cu nefericire, l-am plătit cu rușine, l-am plătit cu dușmănia și reprobarea și dezaprobarea victimelor” (Eugen Simion, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, ediție definitivă, prefață și note de Oana Soare, București, Editura Tracus Arte, p. 57). Afirmatii oculte de cei care, cu orice prilej, îi reproșează scriitorului sumbrul roman. Dar cine ține morțiș să îl demonizeze nu ar trebui să ignore felul în care a fost primită cartea și nici sinistrul climat al epocii. Cu riscul de a contraria, îndrăznesc să spun că acel volum nu îi aparține numai lui Petru Dumitriu. Volumul aparține, în egală măsură, celor care dirijau cultura în epocă, unii dintre ei fiind imortalizați de prozator, prin transfigurări cuprinse nu o dată și de vitriol pamfletar, în romanele *Ne întâlnim la Judecata de apoi* (1961) și *Incognito* (1962), publicate în limba franceză, la Editions du Seuil. Nu în ultimul rând, volumul aparține, într-o anumită măsură, și criticii care saluta în el „o operă valoroasă, inspirată din minunata realitate a zilelor noastre”. Ne place sau nu, epoca stalinistă a îndemnat un prozator de talia lui Petru Dumitriu, cu studii de Filozofie la München, să dea, la 27 de ani, o carte de factura celei despre Canal, la fel cum a îndemnat alți scriitori să dea cărți dezonorante. Nu încerc să sugerez că tânărul scriitor ar fi nevinovat. Îi putem, desigur, imputa nechibzuința de a fi ales să caute succesul literar într-o epocă întunecată, prin compromisiurile cunoscute. Și îi putem opune exemplul luminos al lui Radu Petrescu, care, în aceeași perioadă, a preferat să se retragă ca profesor în Nordul țării decât să își lege cariera scriitoricească de poncifele epocii.

Pe de altă parte, tocmai scrierile propagandistice i-au oferit lui Petru Dumitriu confortul de a înfăptui trilogia îndeobște recunoscută drept capodopera sa. (Tot de neocolit este, cu privire la Petru Dumitriu, menționarea statutului său privilegiat din „obsedantul deceniu”, opulența care îi era îngăduită, amănuntul că juca tenis cu potențați ai timpului etc.) Concomitent, și acele scrieri i-au înlesnit accederea în funcția de redactor-șef al revistei *Viața Ro-*

mânească, în ale cărei pagini au fost găzduite, de pildă, fragmente din *Moromeții* (I) de Marin Preda, apoi în cea de director al Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, unde, între altele, a girat apariția romanului Groapa de Eugen Barbu. Nu fără noimă m-am referit la cei doi congeneri ai lui Petru Dumitriu. Ieșind din istoria „obsedantului deceniu”, m-a impresionat felul în care se raportează autorul *Cronicii de familie* la aceștia în convorbirile cu Eugen Simion: „Eu sunt mândru că am făcut parte din «Sfânta Treime», scuzați-mi expresia neleguită, Barbu, Preda și cu mine. Sau Barbu, eu și cu... B - D - P” (Eugen Simion, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, ed. cit., p. 173). Atitudinea celui mai longeviv component al triadei de excepție a prozei românești postbelice este, să recunoaștem, rarismă în vanitoasă, meschina lume literară dâmbovițeană de ieri și de azi. Chiar și fugitiv, notez aici o idee pe care am dezvoltat-o într-un studiu încă neîncheiat: pentru mai buna înțelegere a operei românești de după 1960 a lui Eugen Barbu, lectura primelor romane publicate de Petru Dumitriu în Occident este indispensabilă. Din această perspectivă, nu e deloc o coincidență faptul că Eugen Barbu a folosit titlul *Incognito* pentru celebra sa tetralogie care a provocat, în 1979, prin al treilea volum, un imens scandal, cu dedesubturi mult mai adânci decât ceea ce ne e de multă vreme familiar. Dincolo de unele rânduri malițioase pe care i le-a dedicat „Condoțierului” în *Caietele Prințelului* sau în romanul *Ianus*, Eugen Barbu a purtat o certă prețuire literaturii de prim-plan a lui Petru Dumitriu. Și, în secret, a avut poate chiar un model în confratele său față de care era cu trei luni mai vârstnic. Ca o curiozitate, adaugă că, la sfârșitul anului 1947, semnăturile celor doi viitori mari prozatori s-au întâlnit pe prima pagină a ziarului *Fapta*, condus de Mircea Damian...

***

Multe sunt de scris despre Petru Dumitriu și despre operele sale majore, care - nu mă sfiesc de rezonanță solemnă a propoziției - au marcat pentru todeauna literatura română. Neîndoielnic, acestui prozator de vârf, stins la Metz, cu puține zile înainte de a împlini 78 de ani, i se cuvine altă atenție decât cea pe care i-a acordat-o însemnarea noastră. Recomand, în compensație, captivantul capitol pe care i l-a alocat C. Rogozanu în recenta exegeză *Naratorul cel rău. Un studiu despre realismul românesc: Rebreanu, Preda, Dumitriu (2024)* sau mai vechea monografie *Petru Dumitriu & Petru Dumitriu* (2008) a Oanei Soare, alături de atentul documentar *Tineretea lui Petru Dumitriu* (2001) al lui Pavel Țugui. Iar dacă ar fi să recomand un roman de anvergură al scriitorului, atunci, pentru a evita previzibila ofertă a *Cronicii de familie*, ar fi cel pe care l-am recitat în preajma alcătuirii acestui text: *Incognito*, laolaltă cu eseul *Non credo, oro*. Cele două titluri sunt, se va vedea, complementare.

Alexandru DUMITRIU

Grandoare și degradări ale devenirii la Petru Dumitriu

Reareori se întâmplă o asemenea potrivire, ca în cazul prozatorului Petru Dumitriu, între înfățișarea fizică a unui autor și anvergura arhitectonică a zămisliilor lui epice. Natura îl înzestrăse cu o statură masivă, impunătoare, vorbea decis, avea intonația fermă, iar felul de a-și măsura fulgerător interlocutorul, dintr-o privire acordată condescendent foarte de sus, trăda conștiința cumulului nativ de virtuți și energie excepțională. Știa ce vrea și găsea lesne argumentele convenabile obiectivelor sale, operative ori de durată. De aceea, păstra pe chip, mai totdeauna, zâmbetul triumfătorului, un zâmbet larg, care lăsa să i se vadă șirul de dinți puternici, ai insului pofcios, gurmând, cu mușcătură vorace. Cu timpul, se instalase confortabil într-o ținută autoritară. Tunsoarea scurtă a părului, împrumută capului său ceva din prestanța unui tribun roman. Chiar se comporta ca și cum s-ar fi aflat continuu în for, gata să ia parte la dispute, pregătit de campanie, decis să susțină confruntarea până în pânzele albe, intransigent, cu certitudinea legitimată de dibăcia manevrelor pe mai multe fronturi din construcțiile sale narrative, structurare ciclic, pe spații convenabile protagoniștilor trufași, închinători la demonul ascensiunii sociale, printre favoruri și blazoane, de unde li se mai întâmpla să clacheze, devorați de turpitudinea compromisurilor infamante. Era și în aceste sinuoșități ale destinului individual, când urcătoare, când coborâtore, o verificare a intuiției magistrale de romancier realist, expert în a jongla cu soarta oamenilor. Dar mai era și o premoniție a posibilului dezastru, un avertisment că medalia succesului are și un revers, de care el, cel dintâi, ar fi trebuit să țină cont. Cum de nu și-a dat seama înainte de a nu fi prea târziu?

La început a stârnit vâlvă cu prozele poetice de inspirație mitologică, pe filieră André Gide, apărute în «Revista Fundațiilor Regale» pe parcursul anilor 1943-1945, grupate repede în volumul *Euridice*, cam pe când ieșea în Arenă alt înzestrat prozator, marin Preda, autor de insistente sondaje de psihologii ciudate țărănești, înfățișate sub titlul *Întâlnirea din pământuri*. Se inaugura, în chip neprevăzut, o competiție, fertilă în felul ei, menită să marcheze evoluția artei narrative în perimetrul românesc, pentru deceniile următoare. Pe de o parte (la Preda) revelații în afara mentalităților țărănești, exasperate de obligația de obligația acomodării la raporturi sociale ieșite din țâțâni, pe de o parte (la Petru Dumitriu) lumea luxuriantă, aristocratică, subminată de abuzuri, pândită de spectrul destrămării pe fondul împușinării autorității trecute din tată în fiu. Petru Dumitriu s-a dovedit cronicarul imbatabil al procesului istoric de eroziune și prăbușire a posesorilor de ranguri bazate fie pe moșii (nu totdeauna rezultate prin priceperea și

râvna ultimilor proprietari), fie pe averi cumulate în bănci, cu abilitate dar și cu viclenie, de natură, adesea, să provoace zăzâni între membrii aceluiași clan, să-i ridice unii împotriva altora. Primul episod din cronică se desfășoară în contextul confruntărilor sociale crâncene ale începutului de veac XX, cu masele de țărani răzvrățiți, cu conace incendiate, răvășite cu largul concurs al inconștienței și deznădejdiei locatarilor, deruțați că pierd moștenirea.

În centrul spectacolului de ferocitate se aflau surorile Vorvoreanu, imortalizate ca într-o gravură executată cu minuțiozitate sarcastică și cu o viziune, totuși, de somptuos crepuscul tragic. Reconstituirea (în disprețul adevărului istoric, pervertit prin aplicarea unui filtru politic tendențios, preluat din arsenalul propagandistic al luptei de clasă), demonstra o forță a imaginației capabilă să dea relief personajelor angrenate pe firul epic și să susțină intriga la înaltă tensiune, nedomolită de la un cap la altul al narațiunii. *Bijuterii de familie* (1949) inaugura un capitol prodigios în cariera lui Petru Dumitriu.

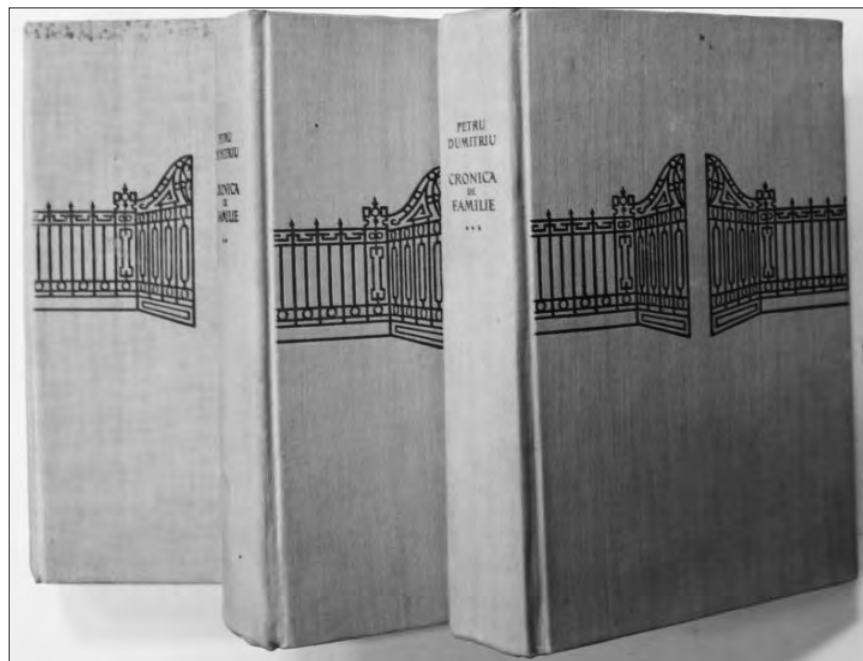
Excepționala inventivitate a romanțierului își desfășura luxuriantă puterea de fascinație, paralel cu asamblarea acelei fresce de anvergură, prin împletirea destinului arborescent, cu lustru de neam faimos, al Cozienilor, al Vorvorenilor. Zarurile fuseseră aruncate odată cu Aducerea în scenă a ființei, pe cât de suave pe atât de diabolice, chemate Davida, intrigantă fără timidități, implicată în complotul asasinării misterioase a premierului Barbu Catargiu, la vremea pașilor primi făcuți de societatea românească pe fâgașul modernității. Ca într-un șirag de perle, într-un timp record sau adunat cele douăzeci și patru de secvențe, populate de peste trei sute de personaje, care foiau de-a lungul acțiunii desfășurate pe întinderea a trei volume compacte, acoperind mai

bine de un secol de evenimente decisive pentru civilizarea ținuturilor valahe de pe țărmul nordic al Dunării, unde Petru Dumitriu deschisese ochii asupra lumii. *Cronică de familie*, lansată pe piață în prag de An Nou 1957, venea ca un feeric dar făcut cititorilor, deveniți captivii suveranei iscusințe a scriitorului de a împrumuta ficțiunilor sale atributele celei mai palpabile realități. Fuziunea dintre amploarea operei și autor, în datele fizice, imediate, atingea apogeul. Tocmai atunci a circulat în mediul editorial o fotografie a lui Petru Dumitriu, procurată de cineva de la tehnoredacție în vederea montării unei eventuale coperti, de un impact vizual memorabil. Scriitorul pozase în picioare, îmbrăcat cu un palton care-i sublinia masivitatea statuară. Arbora un imens guler șal, dintr-o blană scumpă (jder?), în contrast flagrant cu austeritatea propovăduită de severul regim al dictaturii proletare. Mai purta pe degetul mâinii stângi un solid inel de aur, de tipul celor pe care nobilii aveau gravată monograma și blazonul familiei, utilizate pentru a parafa dispoziții importante, documente oficiale. Cine nu-l cunoștea, risca să-l ia drept descendentul vreunui dintre stăpânii princieri ai castelelor de altădată ori măcar un grof, un burgmeister, de veche viță aristocratică. Din motive lesne de înțeles, documentul aroganței culpabile avea să dispară fără urme, chit că înfrânatul aspirații de mărire ale împrecinatului se păstrau intacte.

Fusesem redactorul magnificei *Cronici*, martor direct al asamblării complexului edificiu, am luat parte la numeroasele discuții pe manuscris, purtate în cabinetul directorului editurii, AL. I. Ștefănescu, unde interveneau principalele referenți, criticii Silviu Iosifescu și Mihail Petroveanu. Schimburile de opinii aveau în vedere, mai ales, contracararea posibilelor obiecții de ordin ideologic, după ce lucrarea va fi fost luată la

forfecat de lectorii cenzurii. Nu era deloc docil Petru Dumitriu, nici nu ținea, însă, a se confrunta cu piedici absurde. Asculta atent, cerea lămuriri, accepta sugestii și, când se convingea că trebuie să intervină, scotea stiloul «Parker» din buzunarul de la piept al vestonului, se așeza la un colț de masă și opera pe loc modificări. Nu era vorba doar de înlocuiri de cuvinte sau fraze, suprima scene, introducea altele noi, putea să adauge, într-un sfert de oră, 7, 8, 10 pagini, așternute febril, pe nerăsuflăte, cu scrisul lui rotunjit, elegant, rareori întrerupt de ștersături sau reveniri. Îmi trecea foile cu cerneala încă proaspătă, pentru a mă îngriji de dactilografiere. A doua zi, când le puneam în ordine, la locul dictat de cadența acțiunii, aveam să constat că fluxul epic curge normal, nici urmă de lipitură, de parca totul ar fi fost conceput astfel din primul moment al inspirației. A durat câteva bune luni de zile pregătirea volumelor până la a fi gata de încredințat tipografiei. Timp suficient, chiar pentru schimbarea conducerii editurii. Atunci era chemat pe fotoliul directorial însuși autorul *Cronicii de familie*. Momentul a coincis cu propunerea pe care am găsit de cuviință să i-o fac prozatorului, de a adăuga la finele cărții, un indice general al personajilor, caracterizate concis, conform fișelor orientative de dicționar. Existau similare întreprinderi pentru Balzac. Știam că aducerea acestui exemplu în discuție avea să-l convingă pe nerăbdătorul autor de a-și vedea opera în librării. Mi-a pus condiția să nu periclithez respectarea calendarului de tipărire stabilit. Împins de la spate de interesul acut al lui Petru Dumitriu, am izbutit să finalizez lucrarea la termen. Niciodată n-aveam să-l văd mai fericit decât în ziua când au sosit din tipografie primele semnale, exemplare legate în pânză, cu o banderolă care te obliga să iei în mână deodată cele trei volume și să constăți greutatea lor materială, ca un indiciu indiscutabil al consistenței travaliului depus. Rânduise pe birou puținele seturi primite, cântărea din ochi suprapertele în galben și negru, figurând niște porți întredeschise, de curte boierească, parcă așteptând sosirea echipajelor simandicoase. Satisfăcut, s-a așezat să aștearnă pe hârtie cea dintâi dedicație: «Lui Geo Șerban cu sentimentele cele mai cordiale și urări de realizări mari și frumoase. Petru Dumitriu, de Anul Nou 1957.»

Un nou Macedonski

Alexandru Macedonski rămâne, încă, unul dintre marii nedreptățiți ai literaturii noastre. Nu este singurul, dar, în cazul lui, s-a întâmplat să fie eclipsat de cel mai important poet român și a fost pus în situații dezavantajoase chiar de propriul temperament. Față de biografia poetului național, a cărui intransigență morală și al cărui sfârșit tragic l-au făcut aproape un martir, viața lui Macedonski, mult mai spectaculoasă și la fel de intensă, a alternat evenimente bufe cu evenimente deprimante. A fost un om al contradicțiilor, un incomod, plin de cele mai fanteziste orgolii, capabil să dea naștere, prin imprezibilitățile sale, celor mai neașteptate ostilități. Deși îl socotește un poet mare, George Călinescu îl tratează cu ironie: „La drept vorbind, Macedonski n-a fost niciodată un ignorat în sfera mai restrânsă a scrisului (pentru că pentru popularitate se cer alte condițiuni), ci un poet foarte cunoscut ca poet necunoscut”. Dacă Eminescu a fost receptiv la direcțiile culturii germane, filtrate prin grila junimistă, sursele lui Macedonski sunt hotărâtor cele franceze. De aceea, primul este funciarmente romantic, cel de-al doilea, un simbolist, ceea ce ar însemna tot un romantic, dar decadent, mai meridional. Totuși, Macedonski nu poate fi definit fundamental decât prin raportare la Eminescu, urmând amândoi matricea stilistică a timpului lor.

Repunerea în atenție a importanței operei scriitorului a făcut-o Adrian Marino care, prin cele două cărți de referință, *Viața lui Alexandru Macedonski* (1966) și *Opera lui Alexandru Macedonski* (1967), producea o dublă reușită, reactualizarea marelui scriitor și autopropulsarea în lumea literară. De-a lungul timpului, și alți exegeți au aprofundat opera macedonskiană. Criticul și istoric literar Nicolae Oprea reia, în *Poetul trivalent* (Editura Tracus Arte, București, 2011), mai vechiul său studiu, *Alexandru Macedonski între romantism și simbolism* (1999). Avem a face cu o sinteză și, totodată, cu o lucrare direcționată, având ca temă identificarea poeticii macedonskiene, concretizată în trăsăturile sale stilistice de bază, romantism, clasicism, parnasiano-simbolism.

Un prim capitol, *Repere macedonskiene*, prezintă date biografice legate de formarea culturală a poetului, de călătoriile în Europa (mai ales la Paris), pentru care simte o mare atracție, din „cerința imperioasă, ambiția funciară de a se înscrie pe coordonatele mișcării literare europene” (p. 8). Novator asiduu, un insurgent, își regăsește totuși, la începuturi, afinități cu ideologia pașoptistă, având modele în Ion Heliade Rădulescu și Dimitrie Bolintineanu. Preia, în același timp, și mode-

le occidentale ale pașoptiștilor, Alphonse de Lamartine (cărui îi va imputa, mai târziu, sentimentalismul), Victor Hugo, Byron, Alfred de Musset, poeți care îl vor influența tematic și stilistic: „Este de domeniul evidenței că Alexandru Macedonski a ajuns să-și delimiteze formula poetică din stadiul căutării de sine prin intermediul marilor romantici, însă pornind de la datele proprii formații spirituale și, implicit, ale psihologiei de creație” (p.17). Temele romantice sunt cele știute, destinul nefericit al geniului, dar și măreția acestuia, ingratitudea contemporanilor, eroul care întrunește angelic și demonic, aspirația spre ideal, condiția faustică, poza romantică, tratarea cu vehemență a moravurilor sociale, elogierea iubirii, singularitatea și singurătatea poetului.

Din admirație pentru Dante și Shakespeare, Macedonski se întoarce la antichitatea greco-romană, evocându-i pe Anacreon, Theocrit, Virgiliu, Lucian din Samosata, Juvenal. Nici clasicismul francez, din secolul al XVII-lea, nu este trecut cu vederea. Numeroase sunt și influențele școlii parnasiene, exotismul, prezența pietrelor prețioase, preocuparea pentru obținerea unor forme poetice perfecte. Simbolistii, însă, sunt cei cu care va avea cele mai multe afinități, poetul fiind promotorul curentului la noi. Bun cunoscător al literaturii occidentale a vremii (de fapt, una dintre mărcile personalității sale), era familiarizat și cu direcția naturalistă. În proza lui Macedonski se remarcă tendințe diferite, paseiste, naturaliste, fabuloase, inspirația din mediul urban. În pofida numeroaselor surse evocate, criticul susține că Alexandru Macedonski a fost un scriitor autentic, având o cultură temeinică, racordat la viața literară europeană din vremea sa. Temperamental, spiritual, el este un poet al timpului său, perfect contextualizat.

Capitolul al doilea, *Fundamentul romantic*, studiază parametrii romantici ai operei. Sunt prezentate condițiile speciale ale literaturii române nevoite să recupereze în același timp și clasicismul, pe care îl ratase cronologic, și romantismul: „Dualitatea era, de fapt, o trăsătură distinctivă a întregii literaturi române, din epoca de formare a lui Alexandru Macedonski” (p. 34). Această simbioză se întâlnește în poezia de început a autorului (*Prima-verba*, 1872), care practică un *naturism clasicizat*, spune Nicolae Oprea. Elemente romantice majore, distincte, se identifică în ciclul *Noptilor*, inspirate evident din Musset: geniul nefericit (nu putem să nu cităm, în această privință, din G. Călinescu: „Scârbit de mediul său, Eminescu se simtea Luceafăr, dezgustat de gloria nedreaptă, după el, a lui Eminescu, Macedonski se simte și el Luceafăr”), aspirația spre ideal, viața plină de suferințe a poetului, căruia i se rezervă, în mod perfid, o postumitate glorioasă, îmbinarea lirismului cu satira, întoarcerea la natură, a cărei feerie este vindecătoare, cosmicitatea omului, antiteza dintre trecut și prezent, viața ca atracția altor tărâmurii, concilierea angelicului cu demonicul, un satanism teatral. Criticul face un inventar aplicat, cu exemple semnificative. O noutate, care devansează romantismul, o reprezintă la Macedonski atitudinea autoreferențială. Poemul care face trecerea la simbolism este *Noaptea de decembrie*. Nicolae Oprea împarte *Noptile* în două categorii estetice, cele romantice, întunecate, dramatice, pline de negativitate, și noptile „albe”, apolinice, luminoase, în spirit clasicist: „Desprinzându-se formal din familia poezilor nocturni, el (Macedonski, n. n.) pare să se identifice, mai degrabă, în ipostaza unui poet solar de genul lui Hölderlin” (p. 57). Există și o contaminare cu motive clasice, precum *vanitas vanitatum*, *fortuna labilis*, *carpe diem*, *exegi monumentum*. O atenție specială este rezervată *Noptii de decembrie* (1901), poem cu un nucleu tematic romantic - condiția omului de geniu -, dar realizat prin mijloace predominant simboliste (imaginar poetic abundent, metale și pietre prețioase, sugestii muzicale și cromatice).

A treia parte se numește *Sincretismul parnasiano-simbolist*. În *Prefața* celui de-al doilea volum, *Poesii* (1882), Alexandru Macedonski se dezice de poezia romantică sentimentală, chiar și de modelul predecesorilor, asumându-și o poezie pe care o numește *socială*, mai apropiată de trăirea adevărată. Tot aici, se susține

ideea muzicalității lăuntrice a poeziei, mai întâi în formă instrumentală. În volum se află și poemul *Hinov*, celebru fiindcă este primul scris, în lume, în vers liber. Scriitorul redactează și primele manifeste ale simbolismului românesc, asumându-și *poezia viitorului*. Influențe parnasiano-simboliste există în poeme publicate în *Literatorul* între 1882-1883, în care sunt folosite corespondențe, sinestezii, sugestii cromatice. Sunt date ca exemple *Lewki*, *Ospățul lui Pentaur*, *Excelsior*, *Cântecul ploaiei*. Orientarea simbolistă este pregnantă în ciclul *Flori sacre*, în care se recunosc surse ale stilurilor unor viitori simbolști, Bacovia și Minulescu. În categoria scrierilor care fac trecerea de la romantism la simbolism se încadrează și proza lirică *Thalassa* (1916), traducere a propriului text în limba franceză, *Le Calvaire de Feu* (1906).

Creația târzie (1916-1920), majoră, este reprezentată de *Poema rondelurilor*, volum apărut postum (1927), socotit „pe orbita simbolismului cu certe infiltrații parnasiene” (p. 87). Se face ordonarea tematică a rondelurilor: orașul mic de provincie, sensibilitatea lucrurilor, nostalgia după vremurile de altădată, evadarea din prezent, călătoriile în necunoscut, simbolul polisemantic al aurului, opțiunea poetului pentru *arta pură*, perenitatea și armonia naturii, tentația de a transcende realitatea, luxurianța florală, sinestezie. Rondelurile urmează, în interpretarea lui Nicolae Oprea (foarte atentă), un traseu de inițiere estetică, ducând spre niveluri de abstractizare tot mai înalte, de la parfumi și culori la contemplație, extaz, reverie. Ultimele poeme, *Rondelurile de porțelan*, vădesc o preocupare estetizantă, corespunzătoare culturii orientale. Concluzia capitolului este relevantă: „Anti-eminescianismul macedonskian constituie, în fond, certificatul de naștere al simbolismului românesc. Prin radicala sa delimitare, Macedonski creează premisele reformulării conceptului de poezie.” (p. 113).

Ultima parte, *Poetica macedonskiană*, este sintetică. Este marcat spiritul teoretic activ al lui Macedonski și rolul lui în propulsarea literaturii române moderne. Există o permanentă congruență între pozițiile teoretice și reflectarea lor în realitatea operei. Etapele pe care poezia le parcurge sunt clarificate în articolele programatice. Într-un prim moment (1880) se stabilește *logica poeziei* (diferită de cea a prozei), calificată drept inefabilă, de esență divină și caracterizată prin armonie muzicală. Urmează „un evident efort de *ontologizare* a poeziei macedonskiene prin racordarea ei la problematica societății și a epocii” (p. 121), făcându-se opțiunea pentru *poezia socială*, eliminându-se sentimentalismul, moment în care se fac vizibile atitudinile antiromantice. Următorul stadiu îl reprezintă orientarea modernistă, de importare a simbolismului, aprofundându-se caracteristica muzicală a imaginii poetice. Apogeul acestui moment îl reprezintă integrarea aspectelor simboliste profunde: imaginea poetică, muzica interioară, sinestezia, tehnica sugestiei, dar și intelectualizarea prin poziții autoreferențiale. Ciclul care corespunde acestei etape este *Flori sacre*. Etapa finală este a estetismului, urmărind atingerea perfecțiunii, „virtuozul creator al *giuvaierelor* recuperează, în fapt, dimensiunea clasică în arta poetică” (p. 127). Teza cărții se confirmă de la sine: „În descendența literaților pașoptiști bivalenți, după toate indiciile textuale, Alexandru Macedonski devine *poetul trivalent* prin excelență, întrucât vocația romantică, năzuința clasicistă și expresia parnasiano-simbolistă coabitează fertil în lirica sa” (p. 130). Scriitorul este evaluat ca un artist în întregime autentic, preocupat constant de schimbarea paradigmei literaturii române.

Cartea lui Nicolae Oprea face serviciul de a aduce în actualitate un scriitor important, nu suficient valorificat, socotit un factor decisiv în modernizarea scrisului românesc. Criticul este, în egală măsură, analitic și sintetic, beneficiind de un discurs elegant, elocvent, folosind o documentație bogată și susținând idei dintre cele mai captivante. Cu siguranță, studiul se plasează în continuarea unor exegeți de mare competență, Adrian Marino, Mihai Zamfir, Daniel Dimitriu.

Paul ARETZU

O carte cu litere de gheață

Volumul de poezii semnat de Gabriel Chifu - **Despre petrecerea de sine și alte poezii** (Editura Școala Ardeleană, 2024) - se constituie într-un *tratat liric* - fără precedentă consistență, în lirica optzecistă (și nu numai în acest orizont generaționist!) - despre drama intersecție a două contradictorii: *ființa și neființa*. Confruntarea cu limita (vieții) este gestionată prin grila unor viziuni lirice cu un colorit emoțional variat și, respectiv, din mai multe unghiuri: orfic („Zăresc înșirate pe marginea drumului/ căzute trupuri de-ale mele,/ din care am ieșit”, p.7), biblic („Viața de după viață e altfel:/ fără sfârșit și fără durere”, p. 40), *metafizic* („Cât despre trupuri, ele sunt repede trecătoare:/ vai, bolile le iau pe de-a-ntregul în stăpânire/ le slăbesc, le doboară,/ bolile - un alai de petrecăreți morți de beți/ care distrug totul în cale, pe străzile orașului, noaptea”, p. 49; „Din întuneric ți-ai făcut veșmânt/ și pe deasupra porți o pelerină de pământ, p. 76), tema *vieții ca vis*: „Mă-ntreb: cartea asta cu litere de gheață/.../ a fost vreodată aievea oare?/ Sau e doar un vis de-al meu, părelnică boare?, p. 9), mistic: „Simt:/ sufletul a început să se scurgă din mine./ Vine un moment când ne părăsește./ lese, se ridică precum fumul subțire/ pe hornul căscioarei din satul troienic, iarna/.../ Îngenunchez. Mă rog și mă caut./ Nu mai știu cine sunt,/ de unde-am venit și unde mă duc”(In zile cu puțină lumină, p.27). Sau: „Ah, visez ziua când are să se ivească/ cel care ține în brațele sale/ pământul și văzduhul, apele,/ fulgerele, tunetele,/ razele astrilor și vântul tulburător./ Aștept/ să-mi arate el poteca/ și o luminăze cu felinarul lui/ care nu se stinge niciodată./ S-ajung acolo unde dacă ajungi/ îți afli odihna” (Psalm, p. 47).

Approape toate viziunile au un conținut distopic, dependent de *metafizica limitei* și, implicit, de o autentică *alertă ființială* cu mai multe resorturi motivistice: motivul efemerei „prezențe” amenințate de întunecata umbră a viitoarei „absențe”, cel al „nihilizării totale a viului”, cel al *Uitării* înghițind totul ca un monstru „insațiabil și de neînvinș” (Elegie, p. 45) sau cel al existenței anihilate de misteriosul *Dincolo* a cărui revărsare în lume echivalează cu o deconstructură (prăbușire) a naturalului ei edificiu: „E slăbit cerul, e obosit./ Văd că a început să crape/ precum pereții bisericii vechi,/ cea părăsită-n câmpie, înghițită de ierburi./ Curând va ceda, se va sparge cerul/ și prin deschizătura căscată/ se va revărsa peste noi nevăzutul:/ ceața, înfiorătorul vuiet, golul tiranic,/ ploaia care arde,/ soarele care întuneacă,/ făpturile conectate, prin firea lor zburătoare,/ cu o mie de aripi și fără de durere./ Căzute din trupurile rămase fără lume,/ sufletele noastre vor fi ale nimănu./ Vor pâlpa o vreme stinghere,/ apoi se vor stinge ca lumânările/ bătute de vânt” (Poem distopic, p. 57).

Din punctul nostru de vedere, lectura acestor cărți - cu un acut și profund conținut meditativ și elegiac și care oscilează între „melancolia ireversibilității” și „angoasa limitei” este condiționată de două texte corelative: *Iepure încercuit de vânători și Elefant greoi*. Poezia *Iepure încercuit de vânători* este construită și susținută de perplexul sentiment al modificării (alterării) firescului statut existențial, prin intruziunea negativă a unui Străin în interiorul propriei ființe: „Noaptea târziu, aud cum se deschide ușa încăperii mele./ Nu zăresc pe nimeni intrând./ (Voci ale mele din trecut sau poate din viitor/ îmi strigă ceva ce nu pricep:/ parcă ar vorbi în limba vântului, tânguitor-acuzator)./ Stau ghemuit în mine însumi,/ pironit de spaimă/ ca un iepure încercuit de vânători./ Totuși, sunt singur, n-am cum să mă înșel:/ cineva nevăzut s-a strecurat aici, înă-

untru,/ iar curând va fi și mai și,/ își va face loc în trupul meu,/ va ajunge până la inimă și în minte,/ va fi ca acasă./ O să-mi ia locul, pe nesimțite/ o să-mi ia locul, n-am cum să mă împotrivesc” (p.14).

În cel de-al doilea text, sentimentul *înstrăinării de sine* este indus de lucida constatare a trecerii corozive și ireversibile a timpului, a cărei consecință este degenerescența (ruinarea) numită îmbătrânire. Luciditatea amorsează, așadar, teama de apropierea de inevitabila limită a vieții. Încercările de factură proteică asumate în scopul apărării de ceea ce va urma se dovedesc a fi doar niște vane exerciții acrobatiche: „Încerc cu dispere/ să opresc petrecerea de sine, ruina. / Îmi nascocesc mai multe brațe, mai multe picioare/ în lupta asta,/ și neapărat două-trei inimi, una e prea puțin./ Îmi făuresc armuri: apărat de ele/ trag nădejde c-am să străbat coșmarurile./ Sunt naufragiatul care,/ pierdut în largul mării involburate,/ se-agață și de-un pai./ Dar totu-i în van, n-am scăpare./ Erorile, bolile, neputințele mele,/ vinovăția, eșuarea sunt clare, se văd/ ca înălțimile de la Meteora în câmpia Tesaliei./ Da cu disperare caut/ să opresc petrecerea de sine, ruina. / Și, da, am înțeles că n-am nicio șansă:/ cum n-are elefantul greoi care se chinuie/ să se strecoare într-o încăpăre/ prin gaura cheii” (p. 17).

Metafizica lui Gabriel Chifu „înflorește” spectaculos și în portativul utopicelor „relansări” - desigur, probabile - ale sufletului, printr-un șir de prelungiri discontinue ale vieții sale, după inevitabilul traumatism al despărțirii de fosta lui *gazdă*: trupul. Imaginările salturi - niște inedite constructe literare - în timpul ce se întinde dincolo de tivul lumii imediate (obiective, sublunare), aparțin „fenomenologiei lui ex -” (vezi Gaston Bachelard, *Poetica spațiului*, Editura Paralela 45, 2004), ca expresie a imaginației eliberatoare și *reparatoare* sprijinite pe contrapunctul negativ al *căderii*. Nutrită de umana negare a Nu-ului limitei, aventura explorării incognoscibilului, alcătuită dintr-o suită de reverii menite a conferi un sens - fie și utopic - non-sensului morții, echivalează cu o operațiune lirică de *dez-mărginire* a inflexibilului/încremenitului *datum* existențial ca durată temporală finită.

Inevitabilul sfârșit al vieții personale este dublat de apocalipticul sfârșit al universului, descris în spiritul grandioaselor viziuni de factură romantică relative la hiperbolizarea aspectului tenebros (malefic) al lui Cronos: „Atunci, universul se defectează, o ia razna,/ atârână cu capul în jos, se risipește/ luat de vânt/ parcă ar fi întocmit din colb și din spuză./ Atunci, cerul se dovedește o pasăre imensă, tristă,/ rămasă fără aripi,/ care se prăbușește pe pământ” (*Viața și moartea. Cuvinte transformate în tăcere*, p. 85).

În această lume, văzută drept „un criptom pentru moarte” (p. 44), însăși *casa*, un dublet - cu virtuți protectoare - al trupului, în *imaginarea diurnă*, se substituie *realității* ce se strămtorează atât de mult, încât protagonistul se simte strâns între pereții ei „ca-ntr-o menghină,/ ca-n fălcile unui animal îndepărtat, invizibil și neiertător” (*O viziune. Casa bizar însuflețită*, p.46). Existența se desfășoară pe malul „unui râu unde/ în loc de apă/ curge întuneric” (p.75); Îngerii sunt niște musafiri pe care oamenii nu-i mai primesc în casele lor; și cerul și ploaia sunt făcute din cuvinte; o greutate legată de picior îi ia subiectului liric - sortit să fie ceresc - puterea de a mai levita, „ne-îngrădit și nepieritor”, în slăvile cerești: „Eu sunt ușor,/ plutesc, mi-e cu puțință să-mi duc viața în zbor,/ în slăvi, neîngrădit, nepieritor/.../ Eu, cel care am fost sortit să fiu ceresc,/ m-am pricopsit cu-această greutate/ și am ajuns atât de pământ-

tesc./ Nici că mai zbor, nici că alerg, doar mă târâsc, mă împotmolesc,/ de parcă apăsarea lumii toată-o am în spate” (*Eu, cel care am fost sortit să fiu ceresc*, p.25). În esența ei, amăgitoarea și iluzoria viață are doar configurația unei scrieri (după dictare! - vezi p.62): „Și atunci, mirosul nestăvilnit de tei înflorit,/ care-mi vine în nări acum, în iunie,/ e doar iluzoriu?/Cum amăgire e viața mea toată,/o scriere neînsemnată,/ doar cuvinte, cuvinte scrise-n pripă, cu stângăcie,/ pe coala albă? (*Cerul e făcut din cuvinte*, p. 71).

Nu lipsesc din această carte nici deschiderile spre înțelegerea morții ca *somn odihnit*, un somn de care subiectul liric este cuprins, în timp ce înoată în largul cu legănări maternale a unei mări fără margini. O atare viziune contrastează cu aceea a *căderii* la nesfârșit, în sine („Ah, cad în mine însumi și căderea/ durează la nesfârșit” p. 36) sau în *abisul cosmic*: „Un condor se apropie,/ ia în gheare tărâmul acesta al nostru,/ îl ridică, îl duce departe/ și-i dă drumul în gol” (*Schimbări meteorologice, fizice, metafizice*, p. 75).

S-a inversat - oare? - în contrariul său, năvalnicul elan vital de altădată, sub ademenirea tematicii baroce: efemeritatea vieții, îngrozitoarea amenințare a morții, viața ca vis etc.? Elanul vital a luat, acum, prin infiltrație, o altă formă de manifestare de care depind, în fond, și curajul (dionisiac!) de a privi în adâncul prăpastiei spre a învinge, astfel, teama de simbolica idee de prăpastie, și anvergura febrilelor căutări a adevărului ascuns în dosul cortinei - fapt ce presupune asumarea unor ipoteze cognitive și a unor imaginare experiențe din categoria explorării supranaturalului învăluit într-un mister de nedezlegat.

Scrisă „cu litere de gheață”, cum se precizează metaforic într-o poezie, așadar, cu *înfrigurare/ înfiorare existențială*, **Despre petrecerea de sine și alte poezii** lasă impresia unei riguroase organizări conceptuale a problematicii de care depinde lirismul multipleror meditații pe tema încercării de pregătire „pentru ceea ce niciodată nu voi fi pregătit” (p. 38) și al ipotezelor privind „viitorul” (destinul) post-sepulcral al sufletului. Recenta carte adâncește, prin tulburătoarele frământări cu valențe vizionare, valoroasa operă poetică a lui Gabriel Chifu.

Mircea BÂRSILĂ

Citiri la o lampă cu fluturi

Emanuela Bușoi, mărturisiri aproape

Niciodată cărțile n-au fost mai frumoase ca în zilele noastre, bucuria vredniciei cu care se tipăresc, surplusul lor de viață încununând autorii. Două volume însemnate cu mărturisiri ale Emanuelei Bușoi, scriitoare din Drobeta Turnu-Severin, le adaug aici: „Protest în landouri, Proză scurtă și note de călătorie”, Editura Aius, 2025, și „O rochie pe apă/A dress on the water”, carte de poezie cu traducere în limba engleză de Olimpia Sârb, Editura Hoffman, 2025.

Cele 254 pagini ale cărții dintâi, „Protest în landouri”, sunt pline de imagini și întâmplări, de ecouri ale unor călătorii imediate prin memorie și din lumea largă, landourile „neîncăpătoare, mici paturi ale lui Procust, plasate fără o ordine anume, coborau, urcau și iar coborau copii mai măricei, având, în mâini, sute de pancarte colorate, de diverse dimensiuni, inscripționate cu tot felul de doleanțe, dintre care, una cel puțin, se detașa net în clamările lor din ce în ce mai vehemente și mai asurzitoare. - Vrem să primim aripi, perechi de aripi!”

Numărăm 16 proze scurte și 23 note de călătorie prin orașe și insule și mări din depărtări. Cititorul trebuie să afle că lectura de dimineață se potolește în rouă și neapărat în resemnare. Se bea din același pahar înflorat cu autoarea!

Poezia Emanuelei Bușoi din „O rochie pe apă/A dress on the water” pare o dantelă de sensuri definitive, neapărat despicate în cercuri: „Nu-mi atingeți cercul, nu-l atingeți, / Este singurul zid de apărare / Al orașului interzis, / Secret, unic și personal. / Acolo se întind în lung și în lat / Străzi cunoscute mie, umbrite de / Salcâmi cu flori albastre și roz; / Împrejmuite de portocali în floare / Piețe pietruite se învechesc. / Deasupra balcoanelor înveselite de leandri / Se întinde cupolă cerul sople și moale / Ca un balon umflat până în punctul de spargere. / Mă ridic din nacela suspendată /

Ori de câte ori doresc peste lumile știute. / Nu-mi atingeți cercul! / Bolovan inept și inert / În învolburatul colb comun / N-am de gând să mă prăvălesc.” - Noli tangere.

Lucidă și extatică, enigmatică uneori, Emanuela Bușoi adaugă poeziei o existență sublimă, într-un reechilibru constant de destăinuire.

În „Scurtă istorie a poeziei contemporane din Oltenia”, 2024, criticul Florian Copcea scrie: „Emanuela Bușoi, practicantă a unei formule poetice originale, abundent expresioniste, cu o sintaxă decupată din opera multiformă a lui Tristan Tzara, se lasă condusă de intuiție în travaliul său „crestomatic” de materializare a resurselor meditației, de valorificare a feliilor bizare de cotidian și istorie, perceptibile doar de ochiul întors în interiorul ființei. Tocmai de aceea, versurile, indicând un exercițiu de poetizare a sinelui transcendent, radiografiază, după tehnica stop-cadruului, activând astfel sugestia, spectacolele lumii în care, ritualic, sunt relevate spații concrete și virtuale, trăiri intense, timpuri dilatate, pierdute sau întoarse din uitare...”

Pe Emanuela Bușoi o secondeză imagini și întâmplări tragice, perceptibile la un moment în poeme cristaline, unde răvrătirile unor amintiri devin suferințe: „O rochie perfectă, fără cusături, albă, dr mireasă, / Pe straturi suprapuse de ape plutește, se rotește, / Oglinda fluviului e cerul șiniliu de vară, fără pată, / Fără cusătură. O teacă desăvârșită pentru trupul / Atât de tânăr ce tocmai s-a smuls din îmbrățișare / Umedă de petală de nufăr, Ofelia pală, și acel foc / De pistol, suficient de determinant, tras de omul / Negru de pe puntea vaporului des oscilând între / Malul fortăreață militară și celălalt, chemarea de / Zbor de albatros cu aripile întinse sfidând un joc / De-a nunta și de-a moartea în albia rece, fluidă.” - O rochie pe apă.

Luând cu nesațiu fața paginilor cărților Emanuelei Bușoi, alegem rosturile egale, sincere, în tonuri de gală, cu imperative muzicale cuceritoare!

Titu Dinuț, de la începutul lumilor

Poetul mehedințean Titu Dinuț a publicat volumul „Vitrallii Nostradamice”, de 125 poeme, în 2024, la Editura Libertatea din Pancevo, Serbia, în Biblioteca de literatură contemporană LICON, Colecția Poesis. Notele bibliografice și prefața - „Incandescențele trăiri ale unui poet vizionar” - îi aparțin criticului și, totodată, poetului Florian Copcea, din care citez: „Modernitatea limbajului, substratul metafizic al versurilor lui Titu Dinuț, încarnate de îmbinări onomastice și de o samă de repere identitare ale culturii universale, se conjugă armonios, într-un registru profund intelectualist, cu expresivitățile cuvintelor, majoritatea în, altele încă păstrate în memoria vechilor dicționare ale limbii române, înfăptuind ludic o mitopoietică cu o simbolistică aparte. (...) În consecință, poemele lui Titu Dinuț, inițiatice, purtând firește aureola unor modele recuperatorii esențiale, sunt

o reflectare verbalizată a confruntării dramatice cu viața, creația și neantul, în urma cărora, își imaginează, „înfrunzesc în tăceri ecurile strigătelor lumii” (Galoanele primordiale).”

Cum nu există poeți fără trecut, se consemnează că Titu Dinuț s-a născut în 1951, a absolvit Facultatea de Filologie-Istorie a Universității de Stat din Timișoara și a debutat cu proză scurtă la Editura Tineretului, continuând cu cinci romane. Întâia carte de poezie se intitulează „Lăcrimașii” și s-a publicat în anul 2000 la Editura MJM din Craiova.

Când poezia este durere, în cartea sa „Vitrallii nostradamice”, Titu Dinuț învață de la munți și de la vânturi să prefere cititorului trăiri ca de fluturi: „Furtuna izbucnise în sânul de amiază, / aripi de aurorese vânzoleau în slăvi, / norii sfâșiau turla catedralei / prinse ea însăși în cremenea tăriei / cu-amnarul veșniciei din adânc. / Un fulger a brăzdat deodată bolta, / croindu-și drum spre alt capăt de lume, / lumina orbitoare a-nfiorat și sfinții / cu frunzișul de nimburi ecleziastic / în ramele de aur fixate în pronaos / alături de umbra unui Demiurg, (...)” - Vitrallii nostradamice.

Cum nu există carte fără seminte de adevăr, rețin și motto-ul: „Domnul lasă aici glasul meu / să-ți prevestească adevărul. / Iar dacă profeția te ajunge, / să-i mulțumești lui Dumnezeu.” (Michel de Blanche Nostredam, alias Nostradamus)

Și voi mai cita aici dintr-un poem al singurăților autorului: „Un cronicar spunea că amintirea / e o pisică torcând stavili / în rânduiele de vigilență, / ba chiar un portativ de toane / stabilizate științific / într-o memorie cârpiță cu ață de păianjen. / Cineva se crezuse curcubeu, / interpretând intențiile agresive ale umezelii, / pândind însă cu-al treilea ochi ascuns / trupuri de aurore despuiate. (...)” - Abandon cromatic.

Iată, academicianul Mihai Cimpoi îndeamnă critica și cititorii: „Titu Dinuț e un poet care merită scos din discreția valorică pe care o acceptă”. Poetul mehedințean trăind între culmi de munți, unde călătoriile soarelui sunt mai aproape de ferestrele cu vitralii vechi, deschise miresmelor, ce adună trăirile... nostradamice ca pe niște vrăbii.

Titu Dinuț l-a privit cîndva, la începutul lumilor, în ochi pe Nichita Stănescu, și a tot dat zi de zi cu miere pe pleoape ca să-și îndulcească singurățile.

Alex GREGORA

George Drăghescu

și starea poetică prin singurătate

George Drăghescu este un cunoscut actor al Teatrului „Elvira Godeanu” din Târgu Jiu și autor al unor cărți de poezie și aforisme, publicate din 1992 și până în prezent. În ultima carte, intitulată *Singur printre himere*, Editura PIM, Iași, 2025, *poetul-actor* (sau *actorul-poet*) ajunge la performanța simplității.

Când vorbim de simplitate avem în vedere un anumit raport dintre limbă și gândire și o anumită capacitate de a reda trăirea poetică devenită autonomă.

Punerea în aceeași carte a poeziei și aforismului este un fel de a fi al autorului care, în felul acesta, ni se redă prin două surse de lumină: o lumină sufletească regăsită în ungherele poeziei și o lumină spirituală regăsită sub tăișul aforismului.

În felul acesta, George Drăghescu nu face excepție de la drama perpetuă care s-a produs prin spărtura epistemologică a rațiunii în suflet și spirit, specifică unei gândiri aristotelice, dar mereu cu nostalgia celui HEN al presocraticilor ca împlinire fundamentală.

Poezia poartă amprenta singurătății prin înșeși condiția actorului-poet, fapt redat atât de sugestiv în poemul *Singurătate*, cel prin care debutează cartea: „Nicio stâncă / nu e mai singură / decât mine. / O stâncă e bântuită / de furtuni / de secetă / de minuni. / Eu sunt bântuit / de gânduri / de rânduri / de sunete de scânduri...”, îl vedem pe actor în singurătatea pe care i-o redă scena, dar și pe poetul care trece printr-un act de trezire care va duce la luciditate.

Această condiție a poetului a văzut-o cel mai bine Goethe care l-a perceput astfel: „splendid răsună când poetul / ba cu un soare, ba cu un rege se compară, / dar când străbate sumbre nopți cu-ncetul / el își ascunde fața lui amară” (citare aproximativă).

Din chiar titlul cărții, autorul pune față în față luciditatea singurătății cu fantasmalele de orice natură ar fi acestea.

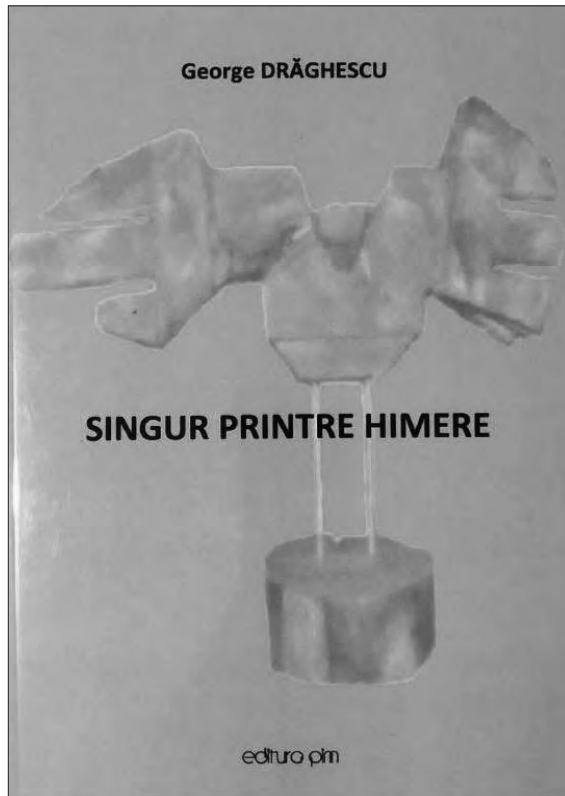
Trenul cu himere este trenul vieții care, în simplitatea ei, trebuie să ajungă la destinație. Notațiile în aparență negative din poemul „Cronofobie” pot duce la o situație de contrarietate și nu una contradictorie.

Capacitatea de a ajunge la esența propriei lumi prin cuvânt este evidentă: „Nelacrima mamei / Din mormânt / o văd pe cruce șezând / ca o icoană / din casa de lângă cer”. Această imagine aduce aminte faptul că în casele tradiționale românești icoanele au fost mereu prezente pe pereții caselor pentru a îlesni accesul la transcendental. În cazul acesta, mama joacă rolul sfinților care călăuzesc de dincolo viața.

Casa părintească este sintetizată în două momente generatoare: „Un licurici / îmi luminează / jucăriile, ștrengăriile / și prima carte citită / ... / Moment tomnatic; / Sunetul clopotului / scutură un nuc”.

Sunt două fante de lumină în care memoria își reconstruiește propriul fundament și aduce în prim plan sinele cel mai adânc, cel care are capacitatea de a crește a lăstarului.

Poemul „Lume fără nume” are un vag ecou din Søren Kierkegaard și din alți existențialiști prin idea

aruncării în lume: „Nu-mi ești soră, lume, / ... / vrei să mă arunci / într-o cușcă cu lei? / ... / Lume fără nume”.

La un moment dat, există un vag ecou din *Emoție de toamnă* a lui Nichita Stănescu, prin versul „ca umbra unui copac”, dar ideea poetică a lui George Drăghescu este cu totul alta pentru că avem un registru al manifestării firești a *Colosalului* în lume, dincolo de orice iubire omenească.

Putem spune că poetul se caută pe sine într-o tristețe asumată pentru că nu se poate o mai mare tristețe decât cea a lui Don Quijote care și-a pierdut sensul morilor de vânt: „Sunt un Don Quijote / fără morile de vânt”. Pierderea sensului nu este însă definitivă deoarece: „Cu puțină tristețe / și puțină bucurie / poți să faci un cocktail / ca să te înțeleagă / un semizeu”.

Există o clară dimensiune de poet existențialist (sau cel puțin cu trimitere la o astfel de încadrare) în psalmii de la I la X.

Când vorbim de psalmi în creația poetică ne gândim în primul rând la Argezi și la revolta acestui mare poet prin reconsiderarea raportului cu divinitatea și mai puțin la cele 151 de compuneri imnice atribuite lui *David din Vechiul Testament (Psaltirea)*.

În titlul celor 10 așa-zisi psalmi este introdus cuvântul *oarecum*, ceea ce denotă o vagă abordare care este dominată de laic și nu de religios. Caracteristică pentru o astfel de creație este interogația, necesară pentru găsirea locului în lume, în planul existențialului.

În acest context, Dumnezeu devine un element dincoace de transcendent și se înscrie într-o comunicare aproape obișnuită cu omul: „Mă întrebă Dumnezeu, / câteodată: / - - Ce mai faci, George?”.

Acest tip de întrebare arată „omenia” lui Dumnezeu ca pe vremea când ACESTA coabita cu lumea omului, când Cerul era atât de aproape încât putea

Aforisme

- Singurătatea - urletul unui câine într-o gară părăsită.
- O tăcere ruptă cu o altă tăcere devine vulcan.
- În spatele singurătății e o lume în delir.
- De-a lungul vieții mi-a plăcut să citesc, ca să nu mor singur.
- O poruncă: să nu fii limitatul speranțelor tale!
- Există un jurnal secret al bețivului, pe care-l deconspiră la apogeul beției.
- Mila este emoția lui Dumnezeu.
- Ratările se purifică în Absolut.
- Nu ratările sunt păcătoase, ci de cele mai multe ori, realizările.
- Dacă un melc ar locui într-o vilă, s-ar sufoca.

George DRĂGHESCU

fi atins cu mâna.

Dumnezeu era un bun vecin și din ograda omului se putea trece foarte ușor în ograda Domnului.

Răspunsul poetului la interogația binevoitoare a divinității face parte dintr-un act de răzvrătire asemănătoare cu cea argheziană: „- Ce să fac, Doamne? / Mă risipesc între tine și / Necurat, sunt un ratat / al căutărilor mele”. *Oarecum, psalm V* trimite și mai mult spre Argezi: „Mi-a făcut semn / un înger din cer, / Să mă rog mai atent / la Tine, Doamne! / Să nu mă precipit / și să nu cer mai mult / decât cere un câine flămând”, sau un Argezi declarativ, în *Oarecum, psalm VI*: „Sunt neputincios, Doamne, / în fața firii mele! / Mă lupt cu tăcerile, / mă lupt cu învierile. / Nu știu nici măcar / să supraviețuiesc / ca un pur credincios”.

Dincolo de posibilele influențe, poetul George Drăghescu are propria sa manifestare caracterizată prin concizie și prin capacitatea de expresie deosebită întâlnită doar în haiku.

Un exemplu în acest sens este dat prin *Oarecum, psalm VII*: „Doamne, / un fluture / în palma mea / coboară cerul / cu rugăciuni cu tot”.

Cultivarea acestui tip de laconism îi este specifică poetului în aproape toate volumele pe care le-a publicat.

Aceasta îl ferește de păcatul excesivelor explicitări pe care le întâlnim destul de des în creația poetică actuală.

A doua parte a volumului este intitulată *Firul ierbii e ținut de un munte - Reflecții*. În opinia mea, esența acestor reflecții se află în primele două rânduri din ultimul text al volumului: „- *Scriu aforisme nu ca să-i judec pe alții, ci ca să mă judec pe mine*”.

Aceasta arată capacitatea poetului de introspecție, grija față de cuvânt, fapt care demonstrează vecinătatea imediată a poeziei cu celelalte arte și cu gândirea care dă posibilitatea cunoașterii acestora.

Găsim în tot volumul în cauză acel arhaic *to on* care poate demonstra faptul că poezia și aforismele lui George Drăghescu sunt scrise într-un registru al multiplicității ființei, în care sufletul și spiritul se caută reciproc și parcă ar vrea să refacă unitatea primordială a rațiunii.

Fântâna Albă a Putnei

Am fost la Putna pentru comemorarea celor 85 de ani de la masacrul de la Fântâna Albă. Nu voi repeta ceea ce s-a întâmplat acolo la 1 aprilie 1941. Pentru cine nu știe deja, oricum, nu ar mai avea rost, este prea târziu, informația nu îi va mai putea îmbogăți confortul material al vieții, catastrofa obsesie care ne-a măcinat cam tot ce am fi putut noi dobândi ca stat. Dezastrul nostru național își are cauza în suma aspirațiilor individuale de a trăi mai bine.

Este comic și dramatic, în același timp. De aici s-a dezvoltat și această capacitate nefastă a românilor, în general, și a reprezentanților politici ai lor, în particular, de a tranzacționa orice, istorie, idee și simboluri naționale, cultură, adevăruri de credință, totul.

Nu voi scrie nici despre discursuri. În tot spațiul românesc, discursurile sunt un reflex al neputinței și al unei lășități profesionale dozate.

Populismul și atributul de a fi sfărăitoare au făcut, de-a lungul timpului, ca atât oamenii care le rostesc, cât și cei care le aud să își consume energia care i-ar fi putut aduce, în mod real, în situația de a dori să și întreprindă lucruri concrete întru cele pe care le comemorează sau aniversază, pentru a repara sau pentru a spori patrimoniul istoric sau ideatic al acestui neam, dominant iresponsabil, inconștient și consumator de evenimente produse de alții. Noi participăm pe lângă alții, nu întreprindem.

Asta se întâmplă tocmai pentru că este cu mult mai simplu să ne orientăm, decât să avem un drum al nostru, istoric identitar.

Firește, de cele mai multe ori, ne orientăm greșit, pentru că atât fuga de realitate, cât și cea de responsabilitate, defecte și păcate împătimate, în același timp, într-un alt registru, sunt chipuri ale unei lășități care urmează

lipsei reale de vocație istorică. Aceasta, în cazul nostru, este așteptarea. Noi așteptăm totul.

Mai precis, așteptăm să ni se întâmple ceva și așteptăm să ni se poruncească. Chiar și atunci când nu are cine să o facă. Nu suntem în stare să decidem nici măcar asupra lucrurilor pe care deja le avem, nu suntem în stare să constatăm adevăruri mărunte, care țin de viața noastră particulară, politică și socială, nu suntem în stare să ne păstrăm Biserica, statul și adevărurile care țin de ele. Fibra noastră istorică este trecerea timpului. Pare că, într-adevăr, nu mai are rost nimic și, totuși, românii sunt ahtiați după cei care îi mint, după cei care le alimentează slăbiciunile și le procură fantezii și iluzii. Fenomenul este explicabil, nu însă și continuitatea lui...

Despre Putna aproape că nu pot să scriu. Cândva, a contat atât de mult pentru mine, încât încărcătura ei emoțională încă mă copleșește. Din acest motiv, în cei 33 de ani trecuți, nu am scris nimic. Și, prin felul de a fi, nu sunt cătuși de puțin derutat sau cenzurat de emoții...

O voi face acum, sintetic, în câteva rânduri, prilejuate de împovărașoarea promisiune de a avea o rubrică la o revistă de cultură din Gorj, că tot scriam mai sus despre lipsa de rost și de subiect.

Sunt mulți ani de când Putna a preluat, parcă în locul unor instituții ale statului, problema masacrului de la Fântâna Albă, din 1 aprilie 1941, jertfa istorică a câtorva mii de români. Motivul nu ține, în mod esențial, de vecinătatea geografică și nici de unitatea identitară.

Acestea sunt evitate deseori

în preocupările noastre, românești, și nu contează cătuși de puțin. La Fântâna Albă a fost un genocid, unul premeditat, ordonat și executat. Dacă pentru primele două etape se cunoaște și se afirmă adevărul, există tendința, la nivel politic, de a evita identificarea în cazul celor care au executat acest masacru de pe un pământ românesc, ocupat ilegal și ilegitim. Ei administrează și acum, când libertatea și dreptatea sunt... la apogeu, alte pământuri românești. Firește, nu ar mai fi necesar să amintim că statul respectiv nu este acum și străin, și „prieten”. Acestuia, cândva, în vremuri nedrepte și fără libertate de decizie, alt stat, acum străin, îi era aliat și i-a alipit în mod cu totul nedrept aceste teritorii românești. Același stat, acum străin, îi ia nedrept și ilegal din teritoriu, tocmai prin ocupație militară. Fără adevăr, totul pare foarte încâlcit.

Pentru putneni, în mod evident, vecinătatea geografică a fost importantă, dar nu decisivă. La Mănăstirea Putna, se întâmplă însă altceva, un miracol tăcut, România și Dumezeu locuiesc împreună. Cei care sunt acolo înțeleg în chip deplin responsabilitatea pe care o au, aceea de a administra bunul istoric al neamului românesc, necropola voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt, cu simbolurile corespondente. De fapt, sufletele lor sunt acelea care țin nestinsă lumina din candel-

le care ard în acel loc și aceasta este jertfa lor. La Putna, Biserica, Hristos și credința nu au îngenuncheat supus în fața nemernicilor lumii, nici nu s-au adaptat, ci au rămas în natura lor, eterne.

Jertfa celor care au murit la Fântâna Albă doar și-a găsit oglindirea în sufletul jertfelnic din Putna și a fost de ajuns. De fapt, aceasta este identitatea care a contat. Și poate pentru că Putna era și atunci pe direcția lor de mers, când au fost împușcați. Și poate pentru că sufletele celor care au plecat atunci din propriile case, pentru a putea trăi între ai lor, abia acum ajung la Putna, la pomenirea din poarta mănăstirii.

Am văzut acolo primari, șefi de instituții, parlamentari, personal diplomatic. Este foarte bine că vin, că sunt prezenți, ca reprezentanți ai statului, deși acesta este unul falimentar, în deconstrucție, care nu mai poate susține și nici măcar garanta, în vorbe, traiul, existența românilor în granițele țării, dovadă incontestabilă fiind realitatea în care ne găsim și migrația din acest moment, ca a unei țări în război. Acest lucru va afecta iremediabil capacitatea noastră de rezistență în spațiul vital propriu. Dar am văzut, mai cu seamă, copii. Pentru ei, trăitori la început ai unei lumi profund egoiste, cu valori strict materiale, fără nici un fel de comuniune spirituală, este un lucru foarte important o astfel de participare, Jertfa celor din neamul tău, jertfa identitară, atunci când este conștientizată, trezește conștiința.

Deși alții trăiesc spaima imaginare și produc legi pentru a inhiba acest chip de primenire al conștiinței omului, noi, românii, suntem foarte detașați de această posibilă schimbare a noastră. Existența și jertfa celor de dinainte, ambele trăite pentru noi, o interpretăm a fi o banală opțiune de viață, probabil oamenii aceia ar fi avut un spleen în legătură cu ceea ce trăiau zilnic și au decis să facă lucruri care să îi plictisească mai puțin...

În Mănăstirea Putna, timpurile și lucrurile pe care le trăim la nivel național nu sunt impuse, nici acceptate fără impunere, nici asimilate înainte de toate acestea.

La Putna, Maica Domnului și Hristos există în orizontul viețuitorilor de acolo, România există, rânduiala există, la fel în legătură cu preocupările culturale-identitare. În concluzie, omul cu rostul primordial al vieții lui, de a se regăsi lângă Dumnezeu, trăiește. Aici și dincolo de aici.

Marius Marian ȘOLEA

Jurnalul unui fals polemist

1 septembrie 2008

Suntem predestinați să jucăm tragi-comedii patriotarde. „Noi, tracii...” Ecurile morții lui I. C. Drăgan nu mai conținesc. Acest legionar filo-ceaușist și-a lăsat averea în mâna „românilor” prin fiica generalului Gușă, cu care s-a însurat în 1995, când el avea 78 și ea 22. Doamna Drăgan a moștenit un imperiu financiar.

3 septembrie

Țara Caiacilor (apropo de uciderea interlopului Caiac de către un alt interlop din Craiova). Sugestivă sintagmă pentru România. Interlopul sunt extrem de influenți. Banii lor negri (din recuperări, camătă, trafic de persoane, taxe de protecție, jocuri de noroc etc.), finanțează polițiști, oameni politici, parlamentari etc. Acesta e unul din darurile pe care i le facem viitoarei Europe.

„Moartea lui Ovidiu” - o poveste. Drama unui tânăr care a visat toată viața să fugă în Occident în vremea regimului comunist. Mulți dintre cei care dezertau din închisoarea ceaușistă o făceau trecând Dunărea înot. După prăbușirea „sistemului”, în 1995, când granițele au devenit libere, Ovidiu a încercat, în mod simbolic, să-și împlinească visul refăcând același drum. S-a înecat.

O întâlnire cu un monah. Care este limita ascezei? Îmi relatează povestea pustnicului care ajunsese să-și toarne puțin ulei pe bucata uscată de mâlai pentru a nu se semeți prea tare de asceza lui. Există o limită în toate, poate chiar și în iubirea de Dumnezeu. La limită, virtutea devine viciu.

6 septembrie

Pleșu în dispută cu criticii săi-detractori. Monopolizarea marilor discursuri intelectuale de către cei trei (Pleșu, Liiceanu, Patapievi), naște, fără îndoială, gelozii. În plus, capitala, într-o țară balcanică, devine centrul pământului. Detractorii sunt inevitabili. Dar aceștia le amplifică, nu le infirmă calitățile.

7 septembrie

În genere, intelectualii sunt numiți profesioniști ai gândirii, cu alte cuvinte, specialiști ai unui domeniu a cărei cunoaștere presupune mulți ani de pregătire, uneori întreaga viață. Termenul ca atare își are originea în latinescul *intellectus*. Cum știința presupune descoperirea adevărului, definiția lui Aristotel reformulată de medievali, pare a caracteriza scopul îndeletnicirii cu orice fel de cunoaștere ca adevărată, *veritas est adevratio rei et intellectus*.

Lucrurile par a sta mai bine în științele exacte decât în cele sociale, unde, se spune, funcționează multiple alte criterii ale adevărului și adevărul se naște din confruntări, critici, dezbateri și se impune ca model sau ca metodă de gândire. Nu e de mirare faptul că, din cauza caracterului său fluid, aici e loc și pentru mai multă impostură.

Uneori adevărul însuși e greu de delimitat de impostură, mai cu seamă acolo unde instanțele gândirii, chemate să „judece” prezența adevărului, sunt ele însele viciate. Se spune, totuși, că o instanță le cerne pe toate. Proba timpului. Dar timpul nu este o abstracție în afara gândirii. Tot gândirea îngroapă impostura. Același gândire, în dinamica ei, pune între paranteze adevărul de la un moment dat, relativizându-l. Și totuși, dacă istoria riscă s-o ia razna, susținând eroarea ca adevăr, în așa fel încât gândirea să nu mai ajungă să facă obișnuita ei corecție a probei timpului? Nu-i va fi ea fatală omului?

Nu e vorba de „erorile” științei, ci de relația ei inautentică, am putea spune, cu gândirea, adică cu aceea care tocmai o face posibilă ca știință. Cazul e simplu. Știința descoperă fiziunea nucleară și bomba atomică. Neștiința o folosește spre stingerea omnirii.

Știința înseamnă „cunoaștere a ceva”, cu alte cuvinte e relativă la ceva. Nu în acest raport stă însă, rostul ei. Rostul intelectualului nu este, paradoxal, numai de a fi specialist într-un domeniu sau altul, ci de a păstra sau veghea sensul gândirii sale. Într-un sens slab, Heidegger poate fi numit intelectual. În sensul propriu al originii gândirii, nu are vreo legătură cu ideea de „intelectual”. Heidegger nu e un specialist în ceva anume. E un gânditor. De altfel, datorită sensului inautentic al noțiunii ca atare, el nici nu se consideră un „intelectual”. Din această perspectivă, Platon, Sheakespeare, Goethe, Bethoven, Brâncuși, Eistein etc., nu pot fi considerați nici ei niște „intelectuali”.

Intelectualul are, vrând-nevrând, o posibilă relație viciată cu gândirea, nu cu intelectul, de aici și posibilitatea imposturii lui. Ea vine din unilateralitatea lui așezare. Definiția lui Aristotel este o modalitate a adevărului ca exactitate, nicidecum starea originară a gândirii. Adică, adevărul ca întreg. În cazul științei atomului și a bombei lui, adevărul ca întreg ar depăși exactitatea cunoașterii, împiedicând ca monstrul să nu fie folosit niciodată. Eficiența intelectualului poate fi măsurată cantitativ, pozitivist, analitic, dar aceasta nu ne spune nimic despre genealogia gândirii sale. Or tocmai originea acestei gândiri e sensul adevărat al existenței lui de intelectul. Interpretând principiul rațiunii suficiente al lui Leibniz, Heidegger îl scoate de sub domnia pozitivului. Propoziția *nihil est sine ratione* , trimite nu la rațiunea ca atare, ci la rațiunea de a fi. A fi este verbul în jurul căruia se învârtte rațiunea. Avem de a face cu o relație, am spune, de autenticitate între *est* și *ratione*. Rațiunea aparține ființei (e tot una a gândi cu a fi!), e rațiunea de a fi a unui lucru, ființa ființării lui. Numai ființarea are rațiune și are în mod necesar. Rațiunea este principiu nu instrument. *Der Satz vom Grund (Principiul temeiului*, cum a fost tradus în limba română), poate da naștere la o confuzie - temeiul însuși înțeles ca principiu. Dacă acesta este traducerea latinescului *principium rationis*, iar rațiunea este înțeleasă ca temei, ființa și rațiunea este Acelașul. Relația dintre gândire și intelect este, așadar, una de la gen la specie. Gândirea e necesar să fie intelect, adică să fie cunoaștere, pe când intelectul, în sens de cunoaștere particulară, exactitate, poate rătăci de la adevărul genului, de la adevărul gândirii.

14 septembrie

Primirea biletelor de avion din Brazilia și Mexic. J.-J. mă sfătuieste să nu accept invitația din primăvară la colocviul lui Meffesoli de la Paris. Nici n-o fac.

Am pierdut luna asta doi mari actori: Ilarion Ciobanu și Stefan Iordache...

Erudiție sau reflecție? Fără lecturi, meditația e săracă și primitivă. Dar numai lecturile nu sunt suficiente pentru rafinamentul gândirii. Cu alte cuvinte: lecturi sistematice și antrenamente zilnice ale gândului. Lecția lui Noica.

26 septembrie

Pregătiri pentru Franța și Brazilia.

Scandalul cu expoziția de pictură a ICR în SUA și Germania continuă. ICR este acuzat că pe bani

publici face experimente artistice cu tentă pornografică și că nu promovează imaginea culturală a României.

Adevărul poate fi undeva la mijloc. Noutatea trebuie promovată, cu o pregătire prealabilă, însă ICR trebuie să ofere și alternative de promovare pentru valorile deja cunoscute.

Sper să reușesc să scot zilele acestea volumul de la Colocviul „Mircea Eliade” de anul trecut.

27 septembrie

„Câinii de pază ai democrației” au devenit niște maidanezi tolerați de oligarhi pentru imagine. La noi domnește capitalismul salbatic și un simulacru de democrație. Primul ministru nu vede o incompatibilitate între existența grupurilor de interese (grupuri mafiote, baroni de carton etc.) și democrație. Problema nu ține de existența intereselor, ci cum se situează ele în raport cu legea.

30 septembrie

Semnal la volumul Eliade.

Disputa dintre J.-J. și Florence pe tema Eliade-Heidegger. J.-J. face apel la mine pentru a media conflictul, cerându-mi un text mai vechi, critic la adresa lui Dubuisson. Nu cred că, amestecând amorul cu filosofia, după principiul „Cine știe mai bine?”, va avea vreun câștig. *Philia* filosofiei e un poem, o cale. Rar îi e dat omului să se așeze pe ea. Restul, *filo-sofisme*.

12 noiembrie

1-3 octombrie la Clos-Vougeot la un colocviu despre vin și cultură. Excelent organizat și de calitate, mai cu seamă cu privire la „aventura vinului” într-un castel care a aparținut unui ordin monahal celebru: cistercienii.

Ambianța plăcută și degustările de vinuri franțuzești de Bourgogne, pe măsură. O mică dispută cu o ziaristă din Franța, de origine maghiară, care a ținut o conferință despre „aventura Tokay”, cu un prolog despre suferința Ungariei după 1918... Naționalismul maghiar e mult mai productiv decât al nostru. De remarcat conferința despre etrusci a profesorului Briquel.

Brazilia, Recife 5-12 octombrie, colocviul internațional despre imaginarul *envolvimento-desenvolvimento*, coordonator de forum cu conferința Durand-Eliade - repere ale imaginarului religios în raportul *envolvimento-desenvolvimento* astăzi. Prieteni vechi: Filipe Araujo, Danielle Rocha Pitta, Modehn Kilani, Katianna Nobrega. M. Mafessoli, prințul de 5 stele al colocviului, cu a sa conferință despre „învăgînarea sensului”, e înconjurat, ca întotdeauna, de femei. Cunoștiințe noi: profesori din Italia, Antoanella Criscenti și Stefano Lentini (Catania) și doi camerunezi din Yaunde. Întâlnirea cu Lucian Bejan care, de fiecare dată, mă întâmpină cu multă considerație.

La Olinda în penultima seară. Muzică și dans *forró* la una din sărbătorile orașului. Discuții interminabile cu Filipe despre precaritatea sentimentelor (și a imaginarului afectiv), despre mărirea și decăderea lui G. Durand. Invitații la diverse colocvii la Sao Paulo, Paraibe, Fortaleza.

La Paris pentru câteva zile la întoarcere. Întâlnire cu J.-J., care a venit special de la Lyon să mă vadă. Trece din nou printr-o perioadă de criză. Și-a cumpărat tot Eliade ca să-i demonstreze lui Florence inconsistența isteriei ei contra istoricului religiiilor.

Despre orientarea României spre Vest

Credem că este important să reluăm dezbaterile despre orientarea României spre Vest pentru că azi, în noul context politic intern, dar și geopolitic internațional, această orientare nu mai pare a fi una implicită. Asta se întâmplă pe fondul unei simpatii către Est pe care cei mai mulți dintre noi nici n-o bănuiau. Chiar la nivelul elitei politice și culturale, lucrurile nu par a fi foarte clare. Vocile care susțin neutralitatea în ce privește orientarea externă, sau chiar apropierea de puteri Estice, sunt din ce în ce mai numeroase. Și când folosim expresia „puteri Estice”, ne gândim nu numai la Rusia, ci chiar și la Turcia. Noi, adeptii orientării către Vest suntem pur și simplu năuciiți. Chiar dacă până acum nu s-au manifestat, o bună parte din elita noastră, dar și cetățenii obișnuiți, pun în discuție într-un mod foarte serios orientarea aceasta a țării. Temele false, minciunile împotriva Vestului, de la exploatare sălbatică până la distrugere culturală sunt cultivate cu atenție și cu insistență. Media românească și rețelele de socializare sunt pur și simplu inundate de această campanie împotriva Vestului. Și așa cum spuneam, cei mai mulți dintre noi stau cu gura căscată, nevenindu-le să creadă că Estul poate să aibă atâția adepti în România.

Pe fondul războiului dintre Rusia și Ucraina, campania în favoarea Estului s-a intensificat. Ucraina și înțreg Vestul sunt demonizate pentru acest conflict și Rusia este apărată. Mulți dintre specialiștii în politică și geopolitică vorbesc despre un război hibrid la adresa noastră. Este ceva ce nu putem detalia pentru că nu avem informații despre asta. Autoritățile române nu au vorbit niciodată la modul serios despre un asemenea război care să vizeze România. Dar presupunem că dacă ar fi adevărat, atunci România ar trebui să-l recunoască în mod oficial și să acționeze în consecință. Dar nu s-a întâmplat asta. Ca urmare, se pare că reorientarea României ține mai degrabă despre instabilitatea proverbială a poporului nostru. Desigur, este posibil ca această instabilitate să fie „ajută” din afară, dar nu în mod esențial. Reorientarea vine pe fondul unei slabe convingeri a românilor că Vestul înseamnă ceva în plus. Românii, pe fond, cultural, nu sunt foarte atașați de valorile Vestului, pentru că dacă ar fi așa,

atunci orice tip de campanie externă care țintește reorientarea ar trebui să eșueze. Ori, dimpotrivă, campania actuală și tendința actuală de îndepărtare față de Vest, par să reușească.

Pentru a înțelege mai bine orientarea de azi a țării, ar trebui să facem puțină istorie. Trecutul, de cele mai multe ori, ne ajută a ne înțelege viitorul. Acest spațiu geografic și politic românesc, nu a fost orientat din totdeauna spre Vest. Dimpotrivă, o bună parte din istoria noastră este legată de Est adică de Imperiul Otoman. Înainte de prezența acestuia aici neputându-se vorbi despre vreo orientare, pentru că Evul Mediu european, ca și cel românesc, nu a fost o lume a vreunei expansiuni economice sau culturale. Exact în momentul în care poporul român tindea să se afirme la finalul Evului Mediu, s-a întâmplat o catastrofă geopolitică. Urmările sale se văd și azi în configurația puterii în Europa. Este vorba despre căderea Imperiului Bizantin prin cucerirea de către turci a marelui oraș Constantinopol. După anul 1453, acest spațiu al Balcanilor și Europei de Est avea să fie puternic marcat de către ascensiunea noului Imperiu Otoman. Imperiul Bizantin era în declin și se mărginea practic, la acea dată, la orașul capitală. Această slăbiciune a sa fost dictată și de îndelungatul conflict din interiorul creștinismului. Biserica apuseană a dictat chiar câteva tentative de cucerire a acestui oraș. Cea din anul 1204, în timpul Cruciadei a-IV-a, fiind dusă până la capăt. Vesticii au cucerit și au devastat Constantinopol. Lumea creștină occidentală și cea răsăriteană nu se află nici azi, la aproape 1000 de ani de la Marea Schismă din anul 1054, în relații apropiate. Dimpotrivă, dușmănia istorică este în derulare, continuă. Otomanii, ca imperiu tânăr, se aflau în plină ascensiune. Imperiul Bizantin a căzut descoperind Europa și Europa răsăriteană. După 1453, un lung șir de războaie va duce Europa pentru a-i opri pe turci. Țările române, așa cum era și firesc, au căzut sub dominația otomană. Țara Românească a căzut chiar înainte de căderea orașului Constantinopol. La 1417, adică în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, se acceptă plata unui tribut către noul imperiu dominator. Dominația otomană va dura mai mult de 400 de ani. Moldova va ceda în 1456, în timpul domniei lui Petru Aron, iar Transilvania în anul 1526. Ieșirea de sub dominație otomană se va produce la 1877, după Războiul pentru Independență.

Aceasta este pe scurt istoria dominației Imperiului Otoman asupra Țărilor Române. Sutele de ani se pot socoti acum ușor. Numai că în plan economic, politic și cultural, este vorba despre o catastrofă. Chiar dacă acest spațiu nu a fost transformat niciodată într-o ocupație clară, cu organiza-

re și conducere turcească, autonomia Țărilor Române era foarte redusă și obligațiile impuse de către Poartă erau foarte mari. Dar cel mai grav fenomen întâmplat în aceste sute de ani este cel care privește pierderea sau diluarea identității de tip cultural. Condamnarea la sărăcie poate că nu a făcut atâta rău cât îndepărtarea românilor de cultura și originile lor latine. Am devenit orientali în tot acest interval istoric. Luptătorii vajnici ai lui Mircea cel Bătrân au devenit niște simpli purtători de opinci zdrențăroși, săraci și umili. Multă obidă și multă suferință a înfruntat poporul român în aceste sute de ani. Așa se face că la începutul secolului XIX, elita economică și politică românească nici măcar nu se mai îmbrăca românește. Nu mai vorbea și nu se mai îmbrăca românește. Centrele urbane românești, pentru că nu le putem numi orașe, erau adevărate adunări de populații orientale în care străinii (greci, turci sau occidentali) erau cei bogați, iar românii erau desculți și înfomețați. Restul spațiului geografic era populat răzleț cu români a căror stare materială se apropia de animalitate.

Acesta a fost tabloul dominant pentru România în momentul în care aici a început o efervescentă, o revoluție. Și această revoluție se vede odată cu finalul secolului al XVIII-lea, dar devine realmente un fenomen mai ales începând cu secolul XIX. Boierii români au început să-și dea copiii la școli nu la turci, ci în Vest. Vestul a început a fi foarte atractiv, mai ales în condițiile exploatării inimaginabile de tip fanariot. Boierii au început să facă drumuri tot mai dese în orașele europene. Tinerii au fost trimiși să studieze acolo. Și acești tineri vor deveni câteva decenii mai târziu, după 1850, părinții fondatori ai noului stat România. Atunci a început marea operă de rededeptare a poporului român. De altfel, această temă a rededeptării mai există încă în cultura noastră și este preluată și folosită în mod pervers de către populismul românesc contemporan. După 1850, spațiul nostru politic și economic se preface în mod dramatic, se re-occidentalizează. Sunt recuperate rădăcinile latine, se creează limba literară și se organizează politic națiunea română. La 1877, este câștigată independența, pe fondul declinului Imperiului Otoman. Opera începută de către Tudor Vladimirescu va fi continuată de către Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, Carol I, Ion C. Brătianu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu. În doar o sută de ani de apropiere față de Occident, cu girul Occidentului, aici se rededeptează și se construiește o țară. De atunci poporul român poartă o recunoștință Occidentului. Prin Occident înțelegând marile națiuni europene, începând cu Franța.

Occidentul a încurajat și a recunoscut această operă. Astfel că secolul XX a fost unul al deplinei afirmări a României și poporului român. Datorăm foarte mult Occidentului. Și tot ce a realizat România a realizat prin apropiere față de Occident. Chiar dacă uneori această apropiere a semănat a fi o imitație. Chiar și comunismul românesc, dincolo de debutul său atroce din anii '50 ai secolului trecut, a continuat opera de apropiere față de Vest. Ceaușescu a făcut un fel de situație de onoare din distanța pe care a luat-o față de ruși. Momentul condamnării invaziei Cehoslovaciei din anul 1968, a fost important, dar nu singurul. România a fost membră a FMI și a multor organisme politice și economice internaționale, girate de către lumea vestică. Direcția spre Vest a fost continuată de către puterea politică instalată la momentul Revoluției Române din Decembrie 1989. După o scurtă ezitare între 1990-1992, a fost reluată cu intensitate apropierea noastră de Vest. După anul 2000, România a devenit membră cu drepturi depline a UE și NATO. Părea că totul este decis din punct de vedere istoric și faptic. Părea că suntem din totdeauna partenerii vesticilor și că nimic nu va mai întoarce istoria înapoi.

Numai că iată, nimic nu este decis definitiv. Noi, partizanii acestei orientări la Vest, ne-am înșelat. Am crezut în mod fals că nimic nu mai poate fi întors din drum. Și iată că totul se repune azi în discuție. Iar orientarea României spre Vest nu mai pare să fie ceva definitiv. De fapt, din nou nu este vorba doar despre geografie, ci și despre cultură și cultură politică. În ultimii 150 de ani, pare că românii nu au uitat definitiv reflexele dobândite sub dominație otomană. Suntem alunecoși și nu suntem foarte atașați de valorile lumii libere, occidentale. Pare că modelul occidental chiar ne repugnă la mulți dintre noi. Și trecem chiar și peste visul părinților fondatori. Nu ne interesează libertatea și libertățile noastre, mult mai interesant pare să fi devenit Tik-Tok-ul cu dezinformările lui. Am început să zâmbim cu subînțeleș când cineva ne amintește de vocația noastră occidentală. Și este incredibil cât de mulți români par a fi hotărâți a reveni la trecutul lor oriental. Un trecut de dependență în raport cu cele două imperii anti-civilizatorii așa cum au fost cel Țarist și Otoman. Pariul deci rămâne. Și viitorul nu este decis. Deși, poate că elita românească, atâta câtă mai este, se poate trezi și să reînceapă mersul pe jos asemenea părinților fondatori. Să meargă prin țară și să vorbească cu fiecare om pentru a-l convinge că doar împreună cu Vestul am construit o națiune și o țară.

Dorel Dumitru CHIRIȚESCU

Golești. 20-21 mai 1821.

Cum a fost trădat Tudor Vladimirescu.

Partea I. Preliminariile

I. În 15 mai 1821, Tudor Vladimirescu a părăsit Bucureștii pentru a se retrage în Oltenia, împreună cu Adunarea Norodului. Încercările sale de a obține de la Poarta Otomană dreptățile țării, adică înlăturarea domniilor fanariote, nu se finalizaseră cu rezultatul dorit și așteptat. Turcii nu respinseră solicitările domnului Tudor. Mai mult au promis că vor trimite un emisar special pentru a asculta plângerile supușilor. Pașalele de la Giurgiu și de la Vidin îi ceruseră domnitorului român să lupte alături de ei împotriva cetelor eteriste. Tudor a respins cererea, dar a promis că va adopta o poziție neutră. A respins și solicitarea Eteriei de a-și pune armata sub comandă eteristă și de a lupta împreună împotriva turcilor. Țara era jefuită de zavergii lui Alexandru Ipsilanti. Trupe otomane intraseră în țară pentru a lichida zavera eteristă.

Vladimirescu, domnitorul *de facto* al țării, a hotărât să revină în Valahia Mică, pregătită temeinic pentru apărare, pentru a continua tratativele cu turcii, *cu arma la picior*, iar în caz de eșec să lupte cu aceștia. Conducea o armată de aproximativ 6.000 de oameni, pregătiți pentru luptă. Armata era înzestrată inclusiv cu tunuri mari și care de luptă, dispunea de armament, de muniție și de provizii.

Alexandru Ipsilanti, eforul suprem al Eteriei, i-a poruncit lui lordache Olimpiotul „ca prin taină să meargă să taie drumul slugerului” și prin orice mijloace să-l prindă pe Tudor și „să-l aducă la Târgoviște”¹. Olimpiotul, care îi urmărea permanent retragerea spre Oltenia, i-a trimis o scrisoare lui Tudor, prin care îl amenința „că dacă va continua înaintarea cu trupul [oștirea - n.n.] lui, îl va lovi lordache”². Eterea își plasase oameni în imediata apropiere a lui Tudor Vladimirescu. Cei mai cunoscuți sunt Alexandru (Bulgaru), Dimitrie Macedonschi, Hagi Prodan. Toți trei răspundeau la ordinul lui lordache Olimpiotul. Nu îl putem omite pe Mihai Cioranu, aghiotantul lui Tudor Vladimirescu, despre care martorii ai evenimentelor au susținut că „a fost mavrofor (eterist) și a trecut la Tudor Vladimirescu, cu câteva zile înainte de plecarea acestuia de la Cotroceni”³. Alexandru (Bulgaru) a născocit zvonul că Tudor plănuiește să-i extermine „pe greci prin turci și prin panduri pe sârbi”. Împreună cu Macedonschi și Prodan au hotărât să îl predea pe Tudor Olimpiotului⁴.

De altfel, Ipsilanti, supărat pe Tudor, fiindcă „comanda și regula ellu toate ca un Domnu absolutu”, ordonase, îndată după sosirea lui la București, ca toți arnăuții, sârbii și bulgarii aflați în tabăra slugerului să treacă imediat în tabăra eteristă, fapt care s-a și realizat. La Tudor au mai rămas doar străinii aflați sub comanda lui Macedonschi și a lui Prodan⁵. Hagi Prodan primise, de la Constantin Samurcași (cel trimis de Divan să îl *zdrobească* pe Tudor), ordinul să-lucidă pe conducătorul revoluției și să-i cumpere pandurii, încă din vremea în care Adunarea Norodului era cantonată la Tântăreni⁶.

Lordache a primit ordin de la A. Ipsilanti să-i cumpere pe pandurii lui Tudor Vladimirescu, îndată după ipotetica întâlnire Vladimirescu-Ipsilanti, dar, atunci, stratagema nu a reușit⁷. Într-o scrisoare a lui Ipsilanti, din 11 mai 1821, șeful Eteriei afirma că Teodor, conducătorul pandurilor, „se poartă foarte rău”⁸, după ce în prealabil îl însărcinase pe Sava Fochianos, „să îl supravegheze în secret pe Tudor”⁹. Un eterist important, C. Ducas, i-a propus lui Ipsilanti să îlucidă pe Tudor cu prilejul întâlnirii dintre cei doi¹⁰. Tot de la Ducas aflăm că Ipsilanti i-a scris lui lordache „să fie foarte atent și, dacă este cu putință, să pună mâna pe Tudor, în felul cum au arătat în timpul din urmă Prodan, Macedonschi și ceilalți căpitani ai pandurilor” [subl. noastră]¹¹. Aceștia lucrau neîncetat în oștirea lui Tudor contra lui Tudor, profitând de „nemărginita lui asprime” împotriva celor care jefuiau „întărâtând din ce în ce pe pandurii”¹².

Despre proiectatul complot împotriva lui Vladimi-

rescu, planificat înainte de plecarea sa din București, știa și agenția austriacă, care îl informa pe Metternich că „Vladimirescu va fi, probabil, sacrificat de partidul lui Ipsilanti, care vrea să stăpânească Valahia”¹³. Există numeroase dovezi că Vladimirescu avea cunoștință despre planurile mârșave ale eteriștilor. Fostul secretar al caimacamului Craiovei, Scarlat Dăscălescu, a fost în tabăra lui Tudor, la Golești, și a aflat de la acesta că eteriștii „s-au arătat vicleni și s-au încercat a-i debanda oastea”¹⁴.

Ilie Fotino (simpatizant al Eteriei) scrie despre un conflict deschis între Hagi Prodan și Tudor Vladimirescu, înainte de plecarea din București. Prodan i-a cerut lui Vladimirescu „munițiuni de răzbelu și bani pentru lefitele neplătite ostașilor de sub dânsullu”. Întrucât Tudor i-ar fi răspuns „cu semeție” că are „iarbă de pușcă și gloanțe” numai pentru oștirea lui, iar „bani n-are nici de cum”, Prodan ar fi vrut „să lu omoare chiar atunci cu mâna lui”, dar „presimțindu pericolul la care se expunea [numărul mare al oștenilor lui Tudor - n.n.] își stăpâni mânia și-și amână răzbunarea pentru altă ocazie mai favorabilă”. Fotino mai scrie despre adâncirea conflictului cu Prodan, în timpul deplasării către Golești, și despre faptul că omul Eteriei i-a „întărâtat și pe ceilalți șefi din oastea lui Tudor”¹⁵.

Despre un conflict pentru bani scrie și Dimitrie Macedonschi. El afirmă că pentru aceasta „și pentru alte fapte”, între care „pentru că omora pe ascuns, în timp de noapte oameni și căpitani, a fost „dat lui lordache pentru a-l duce la Ipsilanti”¹⁶.

II. De când s-au purtat războaie și până către sfârșitul secolului al XIX-lea, dar și după aceea, oștile se întrețineau din jafuri și din prădăciuni de război. De la jafuri pe cont propriu s-a ajuns la jafuri organizate sistematic, pe baza reglementărilor impuse de ocupant. Oamenii veniți în oastea lui Tudor Vladimirescu știau că jaful și prada fac parte din legile nescrise ale războiului. Toate forțele militare, fie regulate, fie neregulate (cum era și oștirea lui Tudor Vladimirescu) jefuiau pentru a se întreține și pentru a duce și ceva acasă.

Tudor Vladimirescu, după câte cunoaștem, a fost primul conducător de oștire care a interzis jafurile și fărâdelegile pentru subordonații lui. El le-a cerut, în repetate rânduri, celor din Adunarea Norodului să nu își jefuiască compatrioții. Documente externe confirmă faptul că Vladimirescu „n-a săvârșit nici cea mai mică violență, ci toate lucrurile care îi sunt de trebuință - lui și oamenilor săi - le plătește cu bani peșin”¹⁷. Sunt zeci de documente cu solicitările lui către Divan și către marele visticier cu privire la bani, alimente, muniție etc., necesare oștirii¹⁸.

După incidentele de la Benești, când o ceată de arnăuți, aflați sub comanda directă a lui Prodan, i-a jefuit pe boierii Otetelișeni, iar Tudor a dispus execuția principalilor vinovați, lova și lenciu¹⁹, Vladimirescu nu a mai ordonat nicio execuție până în 15 mai 1821.

În planurile eteriștilor, care vizau eliminarea lui Tudor Vladimirescu, incitarea pandurilor la jafuri și la fărâdelegi ocupa un loc important. Ion Ghica consemnează că armata pandurilor „se demoralizase în contact cu zavergii” și că „nesupunerea pusese pe comandantul lor în trista pozițiune de a ordona mai multe execuții capitale, chiar asupra unora dintre căpitani, între cari și căpitanul Urdăreanu”²⁰.

În 31 martie 1821, Tudor Vladimirescu solicită Divanului să înființeze la Cotroceni „un pretorian (tribunal) de trei boieri judecători din ai cremenalionului [cei care judecau crime - n.n.]” pentru judecarea pricinilor în care erau implicați „ostașii adunării obștești”, dar și alții²¹. Nu există documente care să ateste că Divanul ar fi numit cei trei boieri judecători, dar anumiți participanți la revoluție și unii istorici nominalizează câteva perso-

ne ca membri ai acestui tribunal. Numele *judecătorilor* sunt consemnate de C. D. Aricescu, care le-a aflat de la Dumitru Cățelu din Cerneți, un *apropiat de încredere* al lui Tudor Vladimirescu, și, de fapt, unul dintre trădătorii conducătorului revoluției.

Cățelu nu se amintește pe sine între judecători. El îi nominalizează pe Ianache Calacățeanu, *intim al lui Tudor*, și pe Ioniță Crețescu (Ortopan), fost „isprăvnicel împreună cu Tudor pe moșia lui Glogoveanu”, și el pretins „intim și confident al acestuia”²². Noi credem că al treilea judecător a fost Cățelu, deși el numește alți doi, Hagi Prodan și Dimitrie Macedonschi, amândoi dușmani ai lui Vladimirescu. Dacă Tudor i-a numit pe cei trei *judecători* (fiindcă trei solicitase Divanului), aceia nu puteau fi dușmani dovediți ai lui. Așadar, cei trei nu puteau fi decât Calacățeanu, Crețescu și Cățelu. De executarea deciziilor de condamnare la moarte se ocupa *garda uciderii*. Aceasta era alcătuită din 45-50 de panduri „devotați și bravi” și era comandată „de un căpitan sârb [sau bulgar - n.n.] de încredere, Chiriac Popescu”²³.

Gheorghe GORUN

¹ Ioniță Dirzeanu, *Revoluția de la 1821*, în *Documente privind Istoria României* (în continuare D.I.R.), vol. V, Izvoare narative, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1962, p. 86.

² Chiriac Popescu, *Memoriu despre mișcarea lui Tudor Vladimirescu*, în Nicolae Iorga, *Izvoare contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, București, 1921, pp. 199-200.

³ C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Craiova, 1874, p. XXV, nota 1.

⁴ *Ibidem*, p. 243.

⁵ Ilie Fotino, *Tudor Vladimirescu și Alexandru Ipsilanti în revoluțiunea din anul 1821, supranumită Zavera*, Brăila, 1847 (tradusă din limba elenă de P. M. Georgescu), București, 1874, pp. 74-75.

⁶ D.I.R., vol. I, *Documente interne*, București, 1959, doc. nr. 192, pp. 212-213.

⁷ I. P. Liprandi, *Răscoala pandurilor sub conducerea lui Tudor Vladimirescu în anul 1821 și începutul acțiunii eteriștilor în principatele dunărene sub conducerea prințului Alexandru Ipsilanti precum și sfârșitul lamentabil al acestor mișcări în același an*, în D.I.R., vol. V, Izvoare narative, p. 289.

⁸ D.I.R., vol. II, *Documente interne*, p. 166.

⁹ I. P. Liprandi, *loc. cit.*, pp. 295, 305.

¹⁰ Anonim (C. Ducas), *Expediția din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene*, în *Răscoala...*, vol. IV, Eteria, p. 248.

¹¹ *Ibidem*, p. 255.

¹² M. Cioranu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*, în N. Iorga, *Izvoare contemporane...*, p. 289.

¹³ Hurmuzachi - *Documente*, serie nouă II, p. 165, apud M. T. Radu, 1821. *Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978, p. 466.

¹⁴ N. Iorga, *Un cugetător politic moldovean de la jumătatea secolului al XIX-lea*, Academia Română, *Memoriile secțiunii istorice*, seria III, tomul XXIII, 1932-1933, p. 52.

¹⁵ I. Fotino, *op. cit.*, pp. 142-143.

¹⁶ *Declarația lui Dimitrie Macedonschi*, în D.I.R., vol. V, pp. 521-522.

¹⁷ *Documente Hurmuzachi*, serie nouă, II, p. 611.

¹⁸ A se vedea D.I.R., vol. I, p. 404, 415-416; D.I.R., vol. II, pp. 22, 34, 35, 57, 104, 110, 143-144, 162, 415 ș.a.

¹⁹ *Amintirile lui lordache Otetelișanu despre atacurile pandurilor la Benești în 1821*, în D.I.R., vol. V, pp. 577-588. Facem precizarea că la jaful de la Benești nu a fost implicat niciun pandur.

²⁰ I. Ghica, *Opere*, I, Editura pentru literatură, București, 1957, p. 175-176.

²¹ D.I.R., vol. I, doc. nr. 275, p. 437.

²² C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 219; I. Neacșu, *Oastea pandurilor*, Editura Cuget românesc, Bârda, 2017, pp. 78, 89.

²³ C. D. Aricescu, *op. cit.*, p. 42; M. Cioranu, *loc. cit.*, p. 258 (Cioranu amintește de existența acestui detașament, înainte de înființarea tribunalului. El afirmă că lova și lenciu, jefuitoarii de la Benești, au fost executați de panduri din această unitate. Aricescu o numește și *gardă personală*, de existența căreia știau doar Tudor și „cățiva intimi”).

Jurnal, 1965

Mă persecută de ani de zile figura Condotierului, care se declara el însuși, având curajul de a trăi cu cadavre, om *supt* din Balzac, fără scrupule, cu acea agresivitate și obrăznicie a parvenitului, făcând pe boierul, personaj ivit din această lume a Balcanilor, mai spălat și mai citit, cu alură de cărturar (poate că și era, dar mi-e frică să cred că *a ști* înseamnă *a cunoaște*), zgomotoșilor, ieșiți din viață pe ușa din dos. Îl țin minte dominând pe bulevard, tras de doi ogari englezești într-o epocă destul de ternă, când chiar un batic colorat contraria, apariție anacronică într-o lume plină de fapte.

Mă impresiona lipsa lui de lene și nevoia arzătoare de bani. Ca orice proaspăt îmbogățit căuta *mobile* și se spune că avea covoarele cele mai urâte și mai scumpe, cumpărate de cineva din România la ora aceea. Asta îmi aduce aminte de lăptarii din Bolintin cărând de la Tălcioac dulapuri florentine. Ca romancier, trebuie să fii imbecil ca să scapi să scrii despre așa ceva!

Condotierul nu stima pe nimeni, el *acorda* mâna unora dintre noi, uitând să plătească *notele* la Capșa. Îmi plăcea să fiu luat drept un come-

sean, sosit direct de la petrecerile de mahala, bun *să spună câte ceva cu tâlc*, ascultat cu o ureche neatență. Pentru că eram atât de ignorat, am început să-l observ, și asta a fost fatal pentru el.

Omul părea, dincolo de manierele bine studiate, bătăran în caracter. El nu jignea pe nimeni, o, cum cunosc această strategie care aduce atâtea dobânzi! dar mi s-a părut inferior multora prin imprudența de a crede despre sine că e perfect. Lui *îi ajungeau* toate câte le știa și asta este îngrozitor pentru un om de cultură. Nu lipsa lui de modestie mă plictisea, m-am obișnuit cu ea; exista o anumită suficiență a spiritului său. Condotierul nu era cultivat; citea orice, nu ceea ce abia ne îngăduie lipsa noastră de vreme.

Și pe urmă, unde mai pui *teatralismul* existenței sale? Condotierul *se retrăgea*, voia să intrige, *tăcea cu studiu*, voia să fie bănuț că gândește îndelung, avea o meditație pusă în scenă.

De la el trebuia să înveți acea rapiditate de a construi dramatic, chiar graba în elaborare îl avantaja, fiind bănuț eliptic, El are însă o contribuție colosală în ce privește istoria unei inexistente nobilimi

românești. Ne-am pricopsit cu o mulțime de fanarioți fantasti, dotați cu oarecare farmec, aparținând de fapt caracterului autorului, care se regăsea în ei, visând afaceri levantine, clădind răzbunări cumplite. În romanele sale a existat atâtea mobilă *Empire* câtă nu s-a adus în România nici până astăzi. Îi plăcea *multul* în existență. Singura lui modestie era aceea de a crede că face o favoare celorlalți existând. Mi se pare

că acum duce o viață obișnuită de funcționar. Ce vocații! Uite, poate că asta la cineva cu mai mult talent ar fi născut o literatură mare! Aprop, înainte de a dispărea a rostit unul din acele cuvinte în stare să te facă să nu-l uiți. Supărându-se pe cineva care nu-i ajungea până la genunchi, l-a rugat cu candoare să se urce pe un scaun ca să-i dea două palme!

Eugen BARBU

Gazeta Gorjului

Redactor Șef:
Vasile VASIESCU
vasilevasiescu@yahoo.com

reprezintă un proiect editorial medi@rt.vasiescu

susținut logistic și financiar de S.C. GORJEANUL S.A.

Tehnoredactare:

Mihai Valentin DOBRE & Irinel AVRAM

ISSN 1221 - 0129

Director General: Bebe-Viorel IONICĂ

Tipografia
PRODCOM SRL

CERTDIGITAL
semnează sigur

KIT SEMNĂTURĂ DIGITALĂ

✓ Integrare Multiplatformă

✓ Securitate

✓ Cost redus

Contactează-ne!

office@certdigital.ro

